

Обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Д.І. Чижевського

БІБЛІОТЕЧНА ОРБІТА КІРОВОГРАДЩИНИ

Кропивницький

Випуск 14

м. Кропивницький
2022

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського

**БІБЛІОТЕЧНА ОРБІТА
КІРОВОГРАДЩИНИ**

Випуск 14

**м. Кропивницький
2022**

УДК 023(477.65)(058)
Б 59

Бібліотечна орбіта Кіровоградщини [Текст] : збірник статей / Упоряд. Н.Ф. Калашнікова. – Кропивницький : Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського, 2022. – Вип. 14 – 113 с.

Підготовка і випуск чергового щорічника відбувались в умовах воєнного стану в Україні, що був оголошений через широкомасштабну агресію росії проти нашої держави. Війна наклала відбиток на всі види діяльності бібліотечних закладів області, спонукаючи шукати нові форми і методи роботи, запроваджувати проекти, які відповідали б викликам часу.

Упродовж 2022 року бібліотеки Кіровоградщини активно влились у волонтерський рух на допомогу й підтримку ЗСУ та теробороні, реалізовували проекти та організовували заходи для нової категорії користувачів – вимушених переселенців, які стали членами місцевих громад.

У збірнику провідні фахівці головної книгозбірні області аналізують роботу закладів з певних напрямків роботи, знайомлять з досвідом впровадження нових проєктів, надають методичні рекомендації з актуальних питань роботи, представляють результати соціологічних досліджень.

Збірник розрахований на бібліотечних фахівців та студентів бібліотечної спеціалізації.

Упорядник, редактор: Калашнікова Н.Ф.

Відповідальна за випуск:

Животовська В.Г. – директор ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Зміст

Бібліотеки під час війни	5
Валентина Животовська <i>Бібліотеки Кіровоградщини під час війни: нові виклики</i>	5
Бородавкіна Анна <i>Бібліотека і волонтерство: життя під час війни</i>	9
Колєска Тетяна <i>Блогерство під час війни: проєкт «Мир у цифровий час»</i>	11
Паталах Катерина <i>Підтримка ОУНБ ім. Д. І. Чижевського внутрішньо переміщених осіб у час війни</i>	13
Стрельнікова Марина <i>Робота з внутрішньо переміщеними особами (Аналітична довідка за звітами бібліотек області за перше півріччя 2022 року)</i>	16
Інтернет-технології в бібліотеках	20
Андрійченко Наталя <i>Здобуття цифрової освіти на тренінгах з електронного урядування</i>	20
Волкова Світлана <i>Освітні серіали для всіх – від новачка до держслужбовця</i>	28
Коровіна Олена <i>Онлайн-ресурси, сервіси та послуги публічних бібліотек Кіровоградщини</i>	33
Бібліотечні фонди	38
Зеленська Наталія <i>Екслібрис видатного земляка</i>	38
Охріменко Марія <i>Ядро фонду публічних бібліотек територіальних громад Кіровоградської області (Соціологічне дослідження)</i>	40
Яцкул Лілія <i>Англійська і не тільки: видання рідкісними та складними мовами світу</i>	45
З досвіду роботи	48
Білаш Наталія <i>Від опитування до лібмобу: що, чому, навіщо? (З досвіду роботи відділу абонементу ОУНБ ім. Д.І. Чижевського)</i>	48
Охріменко Марія <i>Інноваційний формат, або Як стати цікавим громаді (З досвіду роботи бібліотек області)</i>	51
Резнік Ірина <i>Бібліотечні промоції читання: сучасний підхід і можливості (За матеріалами звітів бібліотек області 2021 року)</i>	56
Бібліотечні проєкти	61
Дубина Любов <i>Як написати проєкт: методичні рекомендації бібліотекарям</i>	61
Завіна Оксана <i>Жіноче лідерство як ресурс успішного розвитку громади</i>	66
Завіна Оксана <i>Соціальне партнерство бібліотек на допомогу формуванню навичок здорового способу життя</i>	68
Яцкул Лілія <i>Проект «Вивчаємо іноземні мови разом»: англійська для мариупольців</i>	72
Фахівцям на замітку	75
Дубина Любов <i>Бібліотерапія для дорослих та дітей</i>	75

Одєгналєва Вікторія <i>Вуличні акції: здивувати, захопити, залучити!</i>	78
Охріменко Марія <i>Бібліотекар-професіонал</i>	84
Охріменко Марія <i>Роль бібліотеки в соціокультурному середовищі місцевої громади (Соціологічне дослідження)</i>	89
Де живе рідна мова	95
Перетятко Ірина <i>Будь у тренді – вивчай українську!</i>	95
Ратушна Світлана <i>Форми роботи публічних бібліотек області з популяризації української мови (За матеріалами звітів 2021 року)</i>	98
Рєзнік Ірина <i>Де живе рідна мова, живе український народ: розмови про літературу із Сергієм Михидою</i>	103
Події. Факти. Роздуми	105
Колєчкіна Тєтяна <i>Згадуючи Яновського</i>	105
Семенова Лариса <i>Спадщина Лишневського</i>	107
Калашнікова Наталія <i>Післямак літературних розмов із Сергієм Михидою, або Де закінчується калюжа Росії</i>	108

Бібліотеки під час війни

Бібліотеки Кіровоградщини під час війни: нові виклики

Валентина Животовська,
директор Обласної універсальної
наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського

Війна поставила перед бібліотеками Кіровоградщини нові завдання та виклики. Бібліотечна спільнота їх прийняла, і поруч зі звичною, пов'язаною з суто мирними завданнями, роботою спрямувала зусилля на підтримку воїнів ЗСУ, територіальної оборони, на надання допомоги людям, для яких Кіровоградщина стала новим домом, та на влаштування цікавого літнього відпочинку для дітей.

Для воїнів

Головна бібліотека області – ОУНБ імені Дмитра Чижевського – налагодила роботу з закордонними громадськими організаціями та благодійними фондами, які передали велику кількість гуманітарної допомоги. Так, гуманітарна допомога з Республіки Польща налічувала понад 400 одиниць речей, починаючи з бронежилетів, тактичних окулярів та рукавиць і закінчуючи медикаментами, засобами гігієни та продуктами харчування.

Працівники бібліотеки систематично збирають кошти на продукти харчування для військовослужбовців, які знаходяться на лікуванні у закладах охорони здоров'я області, і просто перераховують гроші на рахунки волонтерів для допомоги ЗСУ.

Як багато інших кропивничанок, колеги-бібліотекарки випікали піріжки для тероборони, шили розвантажувальні тактичні жилети, пакували продукти та відправляли на допомогу людям, що залишилися у прифронтових зонах, сушили овочі для сухих супів, які збирає спільнота «Годуємо патріотів», приносили тканини і нитки для плетіння маскувальних сіток і плели їх, передавали постільну білизну та ковдри для поранених бійців, які проходять лікування в лікарнях Кропивницького – робили і продовжують робити усе, аби наблизити перемогу.

Бібліотекарі територіальних громад області теж долучилися до надання допомоги й підтримки ЗСУ та територіальній обороні. Зокрема, працівниці бібліотек Голованівської, Гурівської, Новоархангельської, Первозванівської та Попельнастівської громад надають необхідну допомогу та самі беруть участь у пошитті розвантажувальних жилетів, балаклав, спідньої білизни, виготовленні карематів тощо.

У Світловодську і Долинській бібліотекарі плетуть маскувальні сітки і разом із дитячими малюнками та оберегами передають воїнам тероборони та ЗСУ.

Бібліотекарі Знам'янської міської громади, крім роботи в пункті збору допомоги, чергували у волонтерських групах на заправках, що знаходяться на території громади: пригощали біженців, які їхали транзитом через Знам'янку, кавою, чаєм та смаколиками.

У Новопраській громаді колеги-бібліотекарки брали участь в облаштуванні одного з бомбосховищ та чергуванні в ньому, знаходили місця для розміщення переселенців тощо; на підтримку наших захисників разом з колегами з Новоукраїнки відправляли кошти з бонусних та е-Підтримки карток, надавали гуманітарну допомогу продуктами, консервацією, теплим одягом, здавали кошти на купівлю тепловізорів.

Бібліотекарі Новгородківської селищної громади долучились до роботи гуманітарних штабів старостинських округів, а їхні колеги з Попельнастівської громади підтримують контакт з волонтерським центром – збирають продукти харчування та інші необхідні речі для відправки на передову.

Бібліотекарі Олександрійської міської ЦБС облаштували укриття у підвалі центральної міської бібліотеки для дітей та бібліотеки-філії № 8 для юнацтва. Завдяки їхній роботі до захисників України потрапили малюнки та патріотичні вироби, які діти робили під час майстер-класів. А для дітей, які евакуювалися з батьками за межі України, було зібрано дитячу літературу українською мовою.

Фахівчині Кропивницької міської централізованої бібліотечної системи теж волонтерять і допомагають військовим: нещодавно передали українським захисникам принтер та папір для друку. У червні у Кропивницькій ЦМБ та ОУНБ ім. Д.І. Чижевського відбулись презентації книги – антології віршів поетів-сучасників про війну «Поезія без укриття». Чверть суми від проданих книг було перераховано на потреби ЗСУ.

Новоархангельська публічна бібліотека організувала виставку-продаж картин місцевої майстрині «Чарівні барви Зої Юзвенко», збираючи таким чином кошти для воїнів ЗСУ. Зараз виставка поповнилася новими роботами – виробами з глини – свищиками.

Бібліотекарі Первозванівської сільської громади у фейсбуці створили групу «Сільські волонтери», через яку організували в'язання карематів й маскувальних сіток, збір лікарських трав для лікувальних чаїв, овочів та зелені для передачі ГО «Нагодуй патріотів», пошиття білизни для бійців тощо.

Бібліотекарі Олександрівської громади при бібліотеках організували волонтерські активи «ДобраДІЯ», «Твори добро», «Поклик серця» та інші, щоб допомагати літнім людям, інвалідам, учасникам бойових дій та їх родинам, вимушеним переселенцям, створили мобільну бібліотечку, проводять інформаційну кампанію «Військовий стан: корисна інформація для ВСІХ!».

Для переселенців

Не менш важливою є допомога українцям, яких війна вигнала з рідних домівок. Працівники ОУНБ імені Дмитра Чижевського (м. Кропивницький)

налагодили співпрацю з центрами допомоги переселенцям: передавали до них речі для дітей та дорослих, а «Червоному хресту» – посуд; допомагали у прибиранні квартир для переселенців, розміщували вдома родини з Маріуполя і Краматорська та брали до себе домашніх тваринок біженців.

Бібліотека реалізувала проєкт «Вчимося діяти у надзвичайних ситуаціях» і продовжує проводити інформаційні години, лекції, круглі столи та майстер-класи для внутрішньо переміщених осіб.

Для переселенців бібліотечні заклади області стали місцем, де люди можуть отримати найрізноманітніші послуги та допомогу – від користування бібліотечними фондами, послугами зв'язку, копіювання та сканування документів до пошуку інформації про права переселенців та достовірних новин.

Щоб хоча б частково знизити напруження та психологічно розвантажити дітей-переселенців, бібліотекарі проводять для них інтерактивні ігри, майстер-класи, конкурсно-розважальні та інші заходи.

Так, бібліотекарі Знам'янської міської громади збирали дані про житло, у якому можна розмістити сім'ї переселенців, зв'язувались з власниками, брали участь у зборі необхідних речей, одягу та предметів ужитку, меблів.

Їх колеги з Долинської готували житло для переселенців, збирали по селах старостинських округів гуманітарну допомогу.

У Гайворонській міській публічній та дитячій бібліотеках всім охочим переселенцям надають консультаційні та інформаційні послуги, волонтери проводять індивідуальні та групові психологічні консультації. Для дітей працює гурток «Комп'ютошка» та проводяться безкоштовні майстер-класи з декоративно-ужиткового мистецтва.

На базі Маловисківського міського бібліотечно-ресурсного центру діє волонтерський пункт, куди жителі громади приносять одяг, взуття та ліки, проводять навчання з надання першої домедичної допомоги.

Користувачами Новопраської публічної бібліотеки стали 170 переселенців, яким запропонували послуги психологів, а для дітей в бібліотеках громади проводяться уроки англійської мови, організовуються голосні читання, пізнавальні ігри, краєзнавчі години, бібліопікніки, майстер-класи та інші цікаві заходи.

У Новгородківській публічній бібліотеці було створено зону з інформаційними матеріалами за такою тематикою: «Куди звернутися, якщо...» та «Дорожня карта для людей, переміщених в межах країни». Переселенці отримують увесь спектр бібліотечних послуг.

Бібліотекарі Олександрійської міської ЦБС для тимчасово переселених родин щоденно проводять майстер-класи з різних технік декоративно-ужиткового мистецтва, пізнавально-розважальні ігрові програми, лялькові вистави; до державних та народних свят організують театралізовані заходи з пригощанням. До послуг переселенців різного віку тут пропонують психологічні тренінги, заняття із самооборони, айкідо, медіаграмотності, зі вдосконалення знань з української мови, засідання роботоклубу та клубу з 3D-

модельовання, патріотичні танцювальні флешмоби, індивідуальні консультації юриста та багато іншого. Працівники бібліотеки надали допомогу в облаштуванні дитячої кімнати для дітей-переселенців у гуртожитку медичного коледжу.

Бібліотеки Олександрівської селищної територіальної громади є справжніми домітками для переселенців – 308 з них стали користувачами книгозбірень. Для цієї категорії користувачів за кілька місяців бібліотекарі провели 228 заходів.

Для дітей

Літній дитячий сезон в ОУНБ імені Дмитра Чижевського розпочався з грандіозного фесту «Будь на часі з бібліотекою», влаштованого для малечі в День захисту дітей. До його організації долучилося представництво Дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ в Україні.

Починаючи з 1 червня, шість днів на тиждень у книгозбірні відбуваються майстер-класи для дітлахів. Крім того, в Інтернет-центрі бібліотеки проводяться веб-екскурсії, заняття з 3D-модельовання, тренінги з комп'ютерної грамотності, працює роботолюб. У відділі мистецтв двічі на тиждень проходять творчі заняття від місцевих майстринь, а щосуботи організується перегляд анімаційних фільмів. Працівники відділу документів з питань медицини та охорони здоров'я за допомогою ігор, експериментів та відеороликів допомагають маленьким відвідувачам вивчати анатомію. Відділ документів з економічних, технічних та природничих наук проводить майстер-класи з квілінгу та орігамі, екоквести, вікторини, рухливі та настільні ігри. У кожному відділі книгозбірні дітлахам пропонують захопливі й корисні заходи.

Бібліотеки області теж вийшли за свої «межі», створивши на прибудинкових територіях біля закладів, у парках читальні зали просто неба, бібліомайданчики, бібліотечні галявини, літні бібліолавочки та дворики, де проводять читання й різноманітні заходи.

В той же час у бібліотечних залах кожного дня на дітей чекають цікаві книжкові інсталяції, ігрові зони, куточки, локації, проводяться квести, батли, конкурси, флешмоби, творчі зустрічі з місцевими письменниками, голосні читання, майстер-класи тощо.

Бібліотеки територіальних громад задля наближення нашої Перемоги продовжують роботу, спрямовану на допомогу воїнам ЗСУ та територіальної оборони, інтеграцію переселенців в життя громад області.

Дякуємо колегам за щоденну щиру та самовіддану працю, креативні підходи до роботи та сміливі рішення.

Бібліотека і волонтерство: життя під час війни

Анна Бородавкіна,
завідувач відділу соціокультурної діяльності
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Війна внесла корективи у життя кожного українця. І колектив бібліотеки не залишився осторонь цих жахливих подій, а згуртувався заради Перемоги нашої країни.

З 2014 року працівники Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського є постійними учасниками великого волонтерського руху, і сьогодні, як і усі українці, стали на захист нашої Незалежної Держави. Кожен має свій фронт роботи і допомоги, спрямованої на подальшу спільну Перемогу над російським агресором, кожен співробітник намагається прикласти максимум зусиль, щоб допомогти нашій армії та вимушеним переселенцям.

Польща солідарна з Україною та всіляко підтримує український народ! Завдяки тісній співпраці саме з польськими волонтерськими організаціями бібліотека отримала велику партію гуманітарної допомоги з-за кордону. А це понад 400 одиниць таких необхідних речей, як медикаменти, продукти харчування, засоби гігієни, бронежилети та тактичні окуляри. Допомога вже передана нашим захисникам – військовослужбовцям Збройних сил України та територіальній обороні.

Колективом бібліотеки на постійній основі збираються кошти для задоволення різноманітних потреб наших захисників. Зібрані кошти перераховуються на рахунки волонтерів для допомоги ЗСУ; закуповуються продукти харчування для поранених військовослужбовців, які наразі перебувають у лікарнях області.

Так, у процесі волонтерської діяльності бібліотекарки закуповували екіпіровку для бійців територіальної оборони, передавали коробки та пусті півлітрові банки для тушонки команді «Годуємо патріотів», випікали піріжки для тероборони, шили розвантажувальні тактичні жилети та головні убори – панамы, пакували продукти для відправки людям у прифронтових зонах, сушили овочі для сухих супів, які збирає спільнота «Годуємо патріотів», допомагали на хлібзаводі (випікали та фасували сухарі), збирали матеріали для плетіння сіток маскування; допомагали у пошуках зниклих та у зборі медикаментів, тимчасово розміщували вдома родини біженців та їхніх чотирилапих друзів.

Як тільки колектив бібліотеки дізнається про чергову акцію гуманітарної допомоги нашим військовим, які зараз знаходяться на передовій, одразу долучається до збору необхідних речей: продуктів харчування, одягу, засобів особистої гігієни та смаколиків.

Також працівники бібліотеки не забувають покласти і невеличкий подаруночок від закладу – паперових голубів – символів миру. На їхніх крилах містяться та гості міста пишуть слова підтримки Збройним силам України у

боротьбі з російськими окупантами за свободу та незалежність країни. Голуби миру несуть важливі для кожного з нас побажання: щоб якомога швидше закінчилася війна та на українській землі запанував мир, щоб ми жили у незалежній мирній Україні, щоб повернулися живими всі, хто зараз так героїчно боронить нашу країну, щоб відбулася відбудова міст, зруйнованих російськими загарбниками, щоб більше ніколи не було чути звуків повітряної тривоги, щоб завжди були посмішки на обличчях дітей, щоб всі ті, хто руйнує життя та влаштовує геноцид проти українського народу, були покарані.

На початку липня ОУНБ ім. Д.І. Чижевського започаткувала акцію «Книга для захисника» – було оголошено збір книг для українських військових, які перебувають на лікуванні у закладах охорони здоров'я області. Медицина може багато – вона лікує тіло, а душу зцілює слово.

Інформація про акцію швидко поширилася серед кропивничан. Лише в перший день акції до бібліотеки передали понад триста книг. Приносили найрізноманітнішу літературу: твори класиків і сучасних авторів, різножанрові романи – історичні, пригодницькі, фантастичні, науково-популярну літературу і навіть книги з власними віршами. За невеликий проміжок часу було зібрано понад дві тисячі книг і частину вже передано до шпиталю. Акція триває. Бібліотекарі вже формують нову добірку книг, зібраних кропивничанами, щоб передати в лікувальні заклади області.

Також продовжується робота з підвищення рівня медіаграмотності городян. Бібліотекарі навчають відвідувачів книгозбірні відрізняти об'єктивну інформацію від пропаганди, інформаційного сміття, адже медіаграмотність – запорука того, що ми виграємо інформаційну війну! Фахівці бібліотеки систематично проводять тренінги з медіаграмотності та закликають учасників дотримуватися інформаційної гігієни.

Наразі колектив бібліотеки формує допомогу для внутрішньо переміщених осіб, які тимчасово проживають на території Кіровоградської області та міста Кропивницького. Бібліотекарі збирають теплі речі, взуття, постільну білизну, ковдри, верхній одяг для переселенців, щоб згодом передати все у пункти гуманітарної допомоги.

Щиро дякуємо Збройним силам України, які боронять нашу країну, кожній і кожному, хто натхненно працює заради Незалежності і вільного майбутнього держави! Ніхто не стоїть осторонь, увесь народ згуртований і єдиний! Ми разом упевнено крокуємо до Перемоги! Все буде Україна!

Блогерство під час війни: проєкт «Мир у цифровий час»

Тетяна Колечкіна,
завідувач відділу краєзнавства
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського під час воєнного стану активно долучилася до реалізації низки проєктів, серед яких проєкт «Мир у цифровий час», що впроваджує Фондація прав людини за підтримки Institut für Auslandsbeziehungen та Міністерства закордонних справ Німеччини.

Мета проєкту – посилити діалог між різними гілками суспільства, сприяти порозумінню й примиренню, що є важливою умовою подальшого розвитку країни; розширювати можливості громадських діячів та посилювати їх вплив на місцях; згладжувати суспільні конфлікти через спільні зусилля громадськості; створювати умови для повноправної участі громадян України у вирішенні питань мира й безпеки на державному рівні.

Проєкт передбачає низку заходів, направлених на миротворчість та блогерську діяльність. Реалізація цих заходів проводиться у співпраці з амбасадорками – агентами миру. До кінця грудня 2022 року в такій співпраці в рамках проєкту заплановано проведення 10 блог-кафе, двох 2-денних тренінгів, а також акції до Дня миру. У липні 2022 року на конкурсних засадах було відібрано 5 активних амбасадорок проєкту – агентів миру, які реалізують свої власні міні-проєкти у заданій тематиці. Амбасадорки проєкту є членами громадської організації «Обласний жіночий інформаційний центр» та бібліотекарками Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського. У рамках міні-проєктів кожна амбасадорка проведе 2 блог-кафе, сформує свою команду, представники якої займатимуться активною блогерською діяльністю, направленою на реалізацію проєкту «Мир у цифровий час», публікуючи пости на теми миротворчості на порталі Фондації «MustPostToday».

Амбасадорки та члени їх команди проходили навчання у 5 регіональних школах-тренінгах, організованих Фондацією прав людини за темами: «Арт-терапевтичні засоби відновлення під час війни»; «Роль молоді у гуманітарному відновленні України»; «Комунікація через соціальні мережі під час війни»; «Механізми посилення соціальної згуртованості та солідарності в місцевих громадах під час війни».

2-5 серпня 2022 року у Києві в рамках Програми по відновленню порозуміння для лідерів громад в Україні «Мир в цифровий час» (далі – Програма) відбулась школа-тренінг «Роль молоді у гуманітарному відновленні України», у якому взяла участь авторка статті – амбасадорка проєкту «Мир у цифровий час» Тетяна Колечкіна. Під керівництвом тренерок Дар’ї Данілової та Діани Дубинської учасники школи обмінювались досвідом молодіжного лідерства, обговорювали гуманітарні виклики для молоді в

умовах війни, ієрархію потреб та цінностей молоді до/під час/після війни, дискутували також на тему «Молодь – отримувач чи надавач допомоги».

5-8 серпня 2022 року у Києві в рамках Програми відбулась школа-тренінг «Комунікація через соціальні мережі під час війни: як безпечно споживати та поширювати інформацію», учасницею якої стала бібліотекарка відділу краєзнавства ОУНБ ім. Д.І. Чижевського Владислава Онищенко.

Учасники школи з багатьох міст України за допомогою тренерки проєкту – начальниці Медіа-центру Сумського державного університету Марини Осюхіної – вчилися виявляти фейкові наративи, пов'язані з війною, формувати власні інформаційні кампанії в умовах воєнного стану, розробляти і реалізовувати стратегії ведення авторського блогу для впровадження в маси сприятливого контенту (з використанням онлайн-платформ).

14 вересня в рамках Програми для студентів Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка та курсантів Донецького державного університету внутрішніх справ у відділі краєзнавства ОУНБ ім. Д.І. Чижевського було проведено блог-кафе на тему: «Молодь – рушійна сила громади».

Темою обговорення стала активна підтримка молодими лідерами своїх громад в якості волонтерів, організація надання гуманітарної допомоги, розміщення внутрішніх переселенців, підтримка вразливих груп людей, а також залучення до гуманітарного реагування та психологічного відновлення представників молодіжних центрів і громадських організацій, молодіжних рад, які були і є частиною великої молодіжної інфраструктури України.

Амбасадорки проєкту ознайомили учасників заходу з можливостями надання допомоги тим, хто її потребує, на регіональному рівні, а саме: розповіли про участь у роботі створених штабів – гуманітарного та волонтерського (долучення до існуючих або створення власних), підвищення рівня психологічної допомоги, допомоги у відновленні інфраструктури, покращенні знань та навичок у наданні первинної домедичної допомоги.

Учасники зустрічі працювали з кейсами заходів гуманітарного спрямування, обговорювали способи виявлення потреб молоді, методи відновлення ресурсів, варіанти ролі молоді у гуманітарному відновленні України та багато іншого.

22 вересня 2022 року бібліотекарки відділу краєзнавства амбасадорки ОЖІЦ Тетяна Колечкіна та Влада Онищенко в рамках Програми провели блог-кафе на тему: «Соціальні мережі: сучасне середовище спілкування». У заході взяли участь відвідувачі й працівники бібліотек, музеїв та державного архіву Кіровоградської області.

Темою обговорення стали соціальні мережі: їх актуальність та популярність серед різних вікових категорій населення.

Владислава Онищенко ознайомила учасників заходу з поняттям «соціальна мережа», історією соцмережі Facebook, китайського соцмедійного застосунка TikTok, багатоплатформового клауд-месенджера Telegram та VoIP-

додатку для дзвінків і обміну повідомленнями Viber, потім запропонувала перевірити свої знання та розгадати кросворд «Соціальні мережі».

Між учасниками заходу відбулася дискусія «Займи позицію: за чи проти». Усі присутні жваво обговорювали необхідність, важливість, але й небезпеку соціальних мереж для суспільства.

Пости про заходи міні-проєкту було опубліковано на порталі Фундації «MustPostToday».

Підтримка ОУНБ ім. Д. І. Чижевського внутрішньо переміщених осіб у час війни

Катерина Паталах,
провідний бібліотекар
Інтернет-центру
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Зараз Україна переживає не найкращі часи. З початку російської агресії головна книгозбірня області активно підтримує внутрішньо переміщених осіб. Бібліотекарі всіх відділів намагаються допомогти кожному, хто цього потребує. Наразі бібліотека є не лише закладом, де можна ознайомитися з літературою та взяти почитати книги додому, а й центром психологічної підтримки. Фахівці книгозбірні працюють з різними верствами населення і знаходять до кожного індивідуальний підхід.

ОУНБ ім. Д.І. Чижевського налічує 18 відділів та секторів, 9 із них безпосередньо обслуговують користувачів та пропонують заходи для гостей нашого міста.

Працівники відділу абонементу, наприклад, проводять найрізноманітніші майстер-класи у техніці паперопластики, грають із дітлахами та готують для них розмальовки.

Людям з порушенням зору робота бібліотекарів надає можливість стати невід'ємною складовою бібліотечної родини – для них є майданчик, тренажери та книги шрифтом Брайля.

На сьогоднішній день кількість читачів-переселенців у відділі абонементу складає 127 осіб. Сюди приходять цілими родинами – молодше покоління приводить старше. Обирають переважно художню літературу (в т. ч. дитячу, книги за шкільною програмою) та періодичні видання.

Фахівці інформаційно-бібліографічного відділу проводять інформаційні заняття «Електронні ресурси і сервіси на сайті ОУНБ ім. Д.І. Чижевського»; майстер-класи «Крафтова майстерня» (з виготовлення книжкових закладинок) та «Веселі звірятка» (у техніці паперопластики).

Широкий спектр послуг надає Інтернет-центр бібліотеки: проводить веб-екскурсії, тренінги з комп'ютерної грамотності, засідання клубу

робототехніки, майстер-класи з 3D-ручкою, виготовлення солодких букетів та інших поробок у техніці паперопластики. Спеціалісти відділу організовують інтерактивні заходи для малечі, де дітлахи можуть порозмальовувати картинки та поскладати пазли на інтерактивній дошці.

До Дня Вишиванки фахівці відділу провели низку майстер-класів з виготовлення «Рушника єдності», у заходах взяли участь користувачі різних національностей з усіх куточків України. Рушник став символом єднання, дружби та миру, що дуже символічно у цей нелегкий для всіх час.

Сьогодні онлайн-технології стали невід'ємною складовою життя, вони допомагають отримувати державні послуги, спілкуватися в соціальних мережах та месенджерах. Тому цифрові навички – критично важливі для кожного громадянина, бо дають можливість користуватися повним спектром державних сервісів.

Книгозбірня запрошує містян та гостей нашого міста на тренінги, що проводяться в бібліотеці, аби вони могли швидко й якісно підвищити рівень цифрової грамотності та комфортно отримувати державні послуги за пару кліків.

А для тих, кому замало групових занять і хто хоче більш детально ознайомитися з інформацією, – спеціалісти Інтернет-центру проводять індивідуальні консультації. Такі заходи стали популярними серед внутрішньо переміщених осіб (заняття з Excel, реєстрація в «Дії» пошкодженого майна та подання заявок на державну допомогу).

В Інтернет-центрі бібліотеки такі внутрішньо переміщені особи, як викладачі, працівники правоохоронних органів, бухгалтери мають змогу продовжувати свою професійну діяльність.

З початку російського вторгнення до відділу записались 120 читачів-переселенців.

Не стоїть осторонь і відділ мистецтв – щосуботи організовує перегляд анімаційних фільмів: транслюють стрічки для сімейного перегляду. Фахівці відділу проводять інтерактивні заходи: творчі заняття від місцевих майстринь «Казка в житті українця» та «Захоплюючі історії» (ниткографія). Працівники відділу організовують також майстер-класи з флористики, ліплення з глини, зі скетчінгу, виготовлення ляльки-мотанки та листівок.

Активно співпрацює з гостями міста відділ документів з питань медицини та охорони здоров'я: дорослим користувачам пропонують тренінги «Електронні медичні сервіси» та організують зустрічі з лікарями щодо актуальних питань збереження здоров'я.

А для дітей-переселенців фахівці медичного відділу приготували міні-лабораторію, щоб допомогти дітлахам вивчати анатомію по-новому під гаслом «Конструюємо, моделюємо, експериментуємо» – через відтворення відбитків пальців, перевірку чутливості шкіри та з допомогою переглядів відео. Також для маленьких відвідувачів бібліотекарі проводять пізнавальні бесіди («А що в аптечці?»), організовують перегляди мультфільмів інформативного змісту,

грають з ними в пізнавальні ігри «Чудо аптечка» і «Двонога загадка», проводять майстер-класи з виготовлення листівок «З Україною в серці».

Для внутрішньо переміщених осіб відділ документів з економічних, технічних та природничих наук організовує майстер-класи з виготовлення поробок з природних матеріалів у техніках квілінг, орігамі; проводить екологічні квести й вікторини.

Працівники відділу грають з дітьми-переселенцями у рухливі й настільні ігри («Лото», «Ферма», «Монополія», «Хто я?»); дітлахи із задоволенням складають пазли з використанням смарт-дошки.

Раз на місяць у відділі проводять майстер-клас «Дивовижний текстиль» від Людмили Чистякової.

Фахівці відділу краєзнавства організовують голосні читання літературних творів; проводять засідання краєзнавчих студій.

Нещодавно у відділі краєзнавства відбулася творча зустріч з Віктором Коваленком – поетом-піснярем, членом Національної спілки журналістів України, членом спілки композиторів Миколаївщини та координатором клубу «Баштанські барди». Пан Віктор через воєнну російську агресію був вимушений покинути рідний дім у Баштанці. А у Кропивницькому, крім прихистку, знайшов близьких за духом людей. З відкритим серцем у свою поетичну сім'ю його прийняло поетичне об'єднання «Парус».

Спільно з харків'янкою – Наталією Надолінною-Бенуа відділ обслуговування користувачів організував майстер-класи з нейрографіки, де користувачі можуть не тільки розкрити свої таланти, а й налаштуватися на позитивне мислення й відволіктися від проблем сьогодення.

Також бібліотекарі відділу пропонують користувачам літературні й інтелектуальні настільні ігри, майстер-класи в техніці орігамі.

Працівники бібліотеки проводять активну роботу з поновлення соціальних зв'язків переміщених осіб через налагодження спілкування, створення умов для появи нових знайомств, друзів, задоволення інформаційних та дозвілєвих потреб.

В ході проведення активних промо-акцій у центрах тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб бібліотекарі намагаються підтримувати моральний дух людей, які вимушені були залишити свої домівки, запрошують їх до книгозбірні.

Так, нещодавно в одному з таких центрів відбулись голосні читання, перегляд літератури, майстер-класи з робототехніки, виготовлення солодких букетів та поробок у техніці паперопластики, які підготували і провели колеги-бібліотекарі.

Гості міста взяли участь у вікторині «Літературний бутерброд», мовознавчій грі «Як українською?», розгадували ребуси за тематикою «Бібліотека».

Багато людей сьогодні потребують підтримки. Це стосується ставлення, перш за все, до вимушених переселенців. Тож усі разом ми щоденно складаємо

іспит на людяність і робимо максимально все, що в наших силах, щоб допомогти співвітчизникам у цей вкрай складний час.

Бібліотека впроваджує проєкт «Вчимося діяти у надзвичайних ситуаціях», в рамках якого проводяться інформаційні години, лекції, круглі столи та майстер-класи для внутрішньо переміщених осіб.

Всі відділи книгозбірні на постійній основі співпрацюють з Донецьким університетом внутрішніх справ, який вимушено переїхав до нашого міста, та центром підтримки внутрішньо переміщених осіб «Я –Маріуполь».

З моменту повномасштабного російського вторгнення і до сьогодні за єдиним читацьким квитком до ОУНБ ім. Д.І. Чижевського записалось 302 читачі – переселенці.

Отже, головна книгозбірня області активно працює у напрямку допомоги внутрішньо переміщеним особам. Кожен робить свою справу, наближаючи нас до перемоги.

Робота з внутрішньо переміщеними особами

(Аналітична довідка за звітами бібліотек області за перше півріччя
2022 року)

Марина Стрельнікова,
провідний бібліотекар відділу абонементу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

У зв'язку з повномасштабною війною, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, третина українців (за даними агенції Укрінформ) змушена була переселитися у більш безпечні регіони країни. Відповідно до норм міжнародного права, вони становлять нову категорію людей – внутрішньо переміщених осіб (ВПО). На новому місці кожен переселенець має певні потреби, серед яких: наявність роботи, якісна медична допомога, освіта, житло, юридичний захист, психологічна підтримка, а також і проведення дозвілля.

Важливою частиною роботи бібліотек області є допомога українцям, які вимушені були покинути свої домівки. За перше півріччя 2021 року кількість записаних до бібліотек області внутрішньо переміщених осіб складає понад 6100 осіб.

Книгозбірні Кіровоградщини в різні способи долучаються до роботи з вимушеними переселенцями. Кожна бібліотека громади пропонує безкоштовні бібліотечні послуги: запис до бібліотек, вільне користування фондом бібліотеки, реєстрація ВПО на соціальній платформі «єДопомога», доступ до мережі «Інтернет», зона WI-FI, ксерокопіювання та сканування

документів. У приміщеннях бібліотек розміщені інформаційні зони «На допомогу внутрішньо переміщеним особам». Потрібна інформація постійно висвітлюється в соціальних мережах та на сайтах бібліотек. Також бібліотечні заклади області надають переселенцям консультаційні та інформаційні послуги, проводять бесіди, екскурсії бібліотекою, літературні й народознавчі години, зустрічі за круглим столом, ігротеки, вікторини, різноманітні майстер-класи, залучають до участі у роботі клубів та запрошують на масові заходи.

Бібліотекарі Дмитрівської, Злинської, Кетрисанівської, Приютівської сільських територіальних громад (ТГ), Новоархангельської та Устинівської селищних ТГ взяли активну участь у прибиранні та облаштуванні домівок для розміщення ВПО. При бібліотечних закладах було організовано пункти збору речей та продуктів харчування для переселенців.

Окремо хочеться зупинитися на роботі деяких бібліотек. Так, в Гайворонській міській публічній бібліотеці для дітей та батьків-переселенців на постійній основі, два рази на тиждень, безкоштовно проводить майстер-класи з декоративно-ужиткового мистецтва художник-оформлювач Лариса Григорівна Смоковенко. Матеріали для проведення заходів надають бібліотекарі – закупають їх власним коштом. Також Гайворонська дитяча бібліотека-філія № 1 проводить онлайн засідання гуртка «Комп'ютошка» та записує аудіоказки.

Бібліотеки Долинської міської ТГ проводять для ВПО фотоквести, квест-релакси, літературні пінг-понги, блиц-розминки.

У Знам'янській міській бібліотеці-філії № 3 працює правовий консультаційний пункт для ВПО та громадян міста. Фахівці сектору «Знам'янське бюро безоплатної правової допомоги» надають безкоштовно консультації з правових питань. У центральній бібліотеці м. Знам'янка створено зелений куточок «Ми разом. Ми одна країна». Щоб морально підтримати людей, які знайшли тимчасовий притулок у Знам'янській громаді та стали читачами бібліотеки, бібліотекарі висадили кімнатні фіалки. Кожна квітка символізує населений пункт, з якого приїхали переселенці. Люди щиро радіють і дякують за красу, а іноді і плачуть, згадуючи рідну домівку. Читачів щодня стає більше, зелений куточок збільшується, а фіалки – квітнуть. А в бібліотеці-філії № 2 продовжується робота творчої студії «Арт-територія», тут є можливість проводити різного роду терапії для заспокоєння – кольоротерапію, арттерапію, тактильну терапію та інші. Здійснюється своєрідна психологічна підтримка: розмовляємо – слухаємо – обговорюємо.

Бібліотекарі Кетрисанівської громади на допомогу ВПО провели цикл психологічних бесід з виявлення та подолання мовних бар'єрів «Бар'єри – стимул до подолання» (Витязівська сільська бібліотека для дорослих), практичні вправи з української мови «Питання – відповідь» та «Підтримай бесіду» (Благодатненська сільська бібліотека), сімейне консультування «Як

впоратися зі стресом» (Новоградівська сільська бібліотека). Діти-переселенці шкільного віку залучені до участі у місцевому конкурсі «Моя Україна: дитячий погляд». Також фахівці Кетрисанівської ТГ на платформі Українського культурного фонду «Культурний простір» в розділі «Проекти під час війни» надіслали 4 проєктні заявки на соціалізацію внутрішньо переміщених осіб:

1. Соціальна швейна майстерня «Ниточка Перемоги». Основний продукт проєкту – пошиття стягів України, балаклав, розгрузок та іншого для воїнів ЗСУ.

2. Проєкт соціальної дії «Затишне місце». Основний продукт проєкту – покращення фізичного здоров'я, емоційного стану та душевної рівноваги тимчасово переміщених осіб; створення умов домашнього затишку для спілкування.

3. Кінотеатр під відкритим небом – організація дозвілля тимчасово переміщених осіб, а саме дітей та дорослих.

4. Проєкт соціальної дії «Реалії часу: наша сила в єдності». Основна ідея проєкту – інтеграція, соціальна адаптація та захист ВПО на території села Федіївка.

А у бібліотеках міської центральної бібліотечної системи (МЦБС) м. Кропивницького читачів-переселенців залучають до всіх бібліотечних заходів, зокрема, до проведення занять на курсах англійської та французької мови (викладає переселенка з м. Маріуполь), інформаційних консультацій «Пошук рідних» та драйв-читань «Смачна історія України».

Цікаву роботу з переселенцями проводять і у книгозбірнях Новопраської територіальної громади. Серед ВПО є багато майстрів, які в мирний час надавали послуги в своїх містах. Працівники бібліотек сприяють їх соціалізації у нових громадах: наприклад, надали простір для роботи в тимчасове користування перукарю; майстрам гончарної справи надали можливість провести на території бібліотеки майстер-клас з виготовлення глиняних виробів.

Бібліотеки Новгородківської громади приділяють увагу інформаційній роботі з переселенцями: у закладах були створені інформаційні зони, де розміщені матеріали з тематичним інформуванням: «Куди звернутися, якщо...», є рубрики «Вимушеним переселенцям», «Дорожня карта для людей, переміщених в межах країни». У тематичну папку-накопичувач «Інформація для осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення бойових дій» збирається необхідна інформація з даного питання. Для ВПО у бібліотеках системи виготовили інформаційну листівку «Шлях переселенця», провели інформаційні години «На допомогу переселенцям», де учасників ознайомили з «Дорожньою картою для людей, переміщених в межах країни».

Рекордну кількість заходів для переселенців було проведено у бібліотеках Олександрівської територіальної громади. Їх відбулося 228! Цікавими були літня бібліо-альтанка «Ваву-гувернантка для маленьких ВПО» (Новоосотська філія комунального закладу (КЗ) «Центральна бібліотека» Олександрівської селищної ради), цикл заходів «Вивчай Європу – змінюй Україну» (бібліотеки громади), година психології «Спокій – маленький крок до ПЕРЕМОГИ» (Бірківська філія КЗ «Центральна бібліотека» Олександрівської селищної ради). Бібліотечні фахівці підготували серію буклетів: «Адресна допомога», «Тимчасове житло», «Правила трудових відносин: в роки війни», «Комендантська година: що потрібно знати», «Захисти себе САМ»; провели акцію-естафету «Миру, Радості, Добра – рідній Україні». В центрі уваги – інформаційне обслуговування переселенців: інформаційна літучка «З теплом і добром зустрічаємо, в усьому допомагаємо» (Бірківська філія КЗ «Центральна бібліотека»), інформаційний майданчик «Україна в жорстоких обіймах війни» (КЗ «Центральна бібліотека»), корисна інформація «Якщо ваш близький іде на війну» (Новоосотська філія КЗ «Центральна бібліотека»), інформаційний бум «Запобігти, врятувати, допомогти» (Родниківська філія КЗ «Центральна бібліотека»), інформаційний poradnik «Для тих, хто змінив місце проживання: інформуємо, радимо, допомагаємо!».

Хочеться відмітити діяльність бібліотек Олександрійської міської територіальної громади – проведення театралізованих заходів до державних та народознавчих свят з пригощанням для родин та дітей ВПО. Також до послуг переселенців різного віку бібліотеки пропонують безліч заходів: психологічні тренінги, заняття із самооборони, айкідо, медіаграмотності, з удосконалення володіння українською мовою, клуби робототехніки й 3D-моделювання, патріотичні танцювальні флешмоби, індивідуальні консультації юриста, «Простір настільних ігор», квести у квест-кімнаті «Таємниця фараона», інформаційні чаювання «Ми – з України» для ВПО віком 60+. Бібліотекарі Олександрійської МЦБС працюють в Координаційному центрі Олександрії, чергують в управлінні соціального захисту населення міської ради; організували збір канцелярського приладдя, дитячих книг українською мовою, настільних ігор та іграшок для дітей родин, переселених з тимчасово окупованих територій до громади; допомагали в облаштуванні дитячої кімнати для дітей-переселенців у гуртожитку медичного коледжу.

Бібліотечні працівники Світловодської ТГ провели зустріч з завідуючою бюро правової допомоги – Мірошник А. Г. (філія № 7) з питань переселенців.

Слід відзначити, що українці, які через війну покинули власні домівки і переселилися у більш безпечні регіони країни, знаходять у бібліотеках територіальних громад потрібну інформацію та підтримку.

Проаналізувавши роботу бібліотек області, можна зробити висновок, що бібліотекарі територіальних громад ведуть потужну роботу з інтеграції переселенців в життя громад області та наближення нашої Перемоги.

Для більш ефективної роботи у цьому напрямку радимо: продовжувати вивчати та задовольняти потреби ВПО; урізноманітнювати форми роботи; проводити більше заходів пізнавально-краєзнавчого спрямування (в т. ч. знайомити переселенців-відвідувачів з видатними особистостями краю); організовувати курси з вивчення/удосконалення української мови; долучатися до проєктної діяльності для даної категорії читачів; запрошувати до бібліотек фахівців з психології, права, медицини для обговорювання проблем та надання консультацій внутрішньо переміщеним особам.

Інтернет-технології в бібліотеках

Здобуття цифрової освіти на тренінгах з електронного урядування

Наталя Андрійченко,
завідувач інформаційно-бібліографічного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

«Чомусь всі думають, що електронний уряд – це IT. Успіх e-governance лише на 20% залежить від IT, а на 80% – від тих, хто ці послуги надає і може навчити людей ними користуватися і не боятися».

Марі Педак, старший експерт Академії електронного врядування Естонії, керівник проєкту EGOV4UKRAINE у Києві

Найефективнішим засобом взаємодії держави і суспільства сьогодні є система електронного урядування (далі – е-урядування), впровадження якого в Україні відбувається на загальнодержавному та місцевому рівнях. Публічні бібліотеки активно долучаються до організації доступу громадян до національних та регіональних послуг в онлайн-режимі, використовують інформаційний потенціал, щоб сприяти розвитку електронної освіти, культури, демократії.

Пріоритетне завдання бібліотек як інформаційно-просвітницьких центрів громад – формувати сучасну інформаційну культуру населення, надавати за потреби кожному можливість швидко і зручно одержувати послуги в електронному форматі, отримувати відкриту, повну і своєчасну інформацію щодо життєво важливих питань, а також навчати ефективній роботі з цифровими ресурсами.

Інформаційно-комунікаційні технології, якими послуговується бібліотечна установа, є основою інтерактивної електронної інформаційної взаємодії між державою і громадянами.

Результативною формою роботи бібліотеки з навчання користувачів основам комп'ютерної, інтернет-грамотності й надання доступу до послуг е-урядування є тренінги.

На базі Інтернет-центру Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського на постійній основі проводяться групові тренінги з цифрової грамотності і використання державних електронних сервісів. Початком освітньої кампанії 2013 року стала реалізація завдань загальнонаціонального проєкту «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування». Вона передбачала вивчення основних тенденцій і новацій ринку електронних послуг на державному та регіональному рівнях, механізму взаємодії органів влади та компетентних установ у середовищі надання адміністративних послуг онлайн та активне поширення цих послуг серед мешканців міста і області, використання найкращого зарубіжного та вітчизняного досвіду у цій сфері.

Долучення бібліотеки до е-урядування допомагає розширити перелік послуг та залучити нових користувачів, довести громаді власну корисність: для багатьох соціально незахищених верств населення (пенсіонерів, незабезпечених родин, людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та ін.) бібліотека – місце, де вони можуть отримати достовірну інформацію щодо змін у пенсійній системі, пільговому забезпеченні населення, соціально-законодавчих документах, дізнатися адреси і телефони юридичних консультацій, соціальних служб, гуманітарних центрів, які надають безкоштовну допомогу.

Потреба громадян в опануванні електронних довідкових ресурсів, застосуванні інформаційних онлайн-інструментів, використанні цифрових платформ для дистанційної роботи і підвищення кваліфікації визначила необхідність впровадження в бібліотечні послуги навчального процесу на основі е-урядування. Метою навчання є підвищення поінформованості громадян про сучасні онлайн-послуги, що першочергово спрямовані на покращення їх життя та набуття практичних навичок самостійного користування електронними ресурсами і сервісами, які пропонує держава.

За запитом користувачів фахівцями бібліотеки проводяться безкоштовні групові тренінги з комп'ютерної грамотності та використання державних електронних послуг. Долучитися до освітнього тренінгу «Сервіси електронного урядування на користь громаді» можуть абсолютно всі охочі, незалежно від віку, професії, рівня цифрової досвідченості і володіння новітніми технологіями. Згідно зі статистикою за минулий 2021 рік і п'ять місяців 2022 року спеціалістами бібліотеки було проведено 63 тренінги, під час яких навчання пройшли 765 осіб.

Учасниками тренінгів стали, переважно, люди середнього і старшого віку – громадяни, які потребують більшої уваги для набуття цифрових навичок

і вміння самостійно користуватись електронними послугами. До освітньої кампанії були залучені також працівники закладів освіти, музеїв та клубних установ, бібліотекарі, представники органів місцевого самоврядування, ветеранських організацій, активісти громадських об'єднань, журналісти.

Важливу роль у залученні громадян до інформаційно-просвітницької програми і участі у тренінгах відіграє реклама. Будь-яка бібліотека, надаючи різноманітні послуги, прагне до того, щоб результати її діяльності були належно оцінені користувачами. Тому для зацікавлення потенційних та постійних відвідувачів бібліотеки активно здійснюють промоцію корисних електронних ресурсів: бібліотечний простір та сторінки в соцмережах наповнюються рекламою (візуальна інформація, анонси тренінгів, міні-консультації з послуг е-урядування); на радіо, місцевому телебаченні, у друкованих та електронних виданнях репрезентуються інформаційні продукти, поширюється інформація про можливості електронних сервісів і ресурсів, новації на ринку електронних послуг, діяльність бібліотеки як посередника активної взаємодії між громадянами та органами влади, установами та організаціями; рекламуються тренінгові заняття та умови участі. Як важливий рекламний засіб використовується видавнича діяльність, затребуваною є друкована продукція: інформаційні буклети, плакати, листівки, закладки практичної спрямованості. Ефективною формою маркетингової і просвітницької діяльності бібліотек у просуванні онлайн-послуг є випуск мультимедійної продукції (презентацій, відеороликів), що розповідають про можливості е-урядування.

Тренінг як форма діяльності передбачає певні вимоги до проведення. Головними атрибутами тренінга мають бути:

- тренінгова група;
- спеціально обладнане приміщення та приладдя для тренінгу (комп'ютерна техніка з доступом до інтернету, демонстраційний екран/інтерактивна дошка);
- тренер;
- правила групи;
- атмосфера взаємодії та спілкування;
- інтерактивні методи навчання;
- структура/план тренінгового заняття;
- оцінювання ефективності тренінгу.

При плануванні проведення тренінга враховуються цілі навчання і потреби користувачів, що мають бажання поглибити власні знання у цифровому середовищі. Основні навчальні методи, які передбачається використовувати – міні-лекції, мультимедійні презентації та ролики, практичні заняття.

За тривалістю тренінгові заняття можуть бути 1,5 та 3 години. Від часових меж залежить інформативна наповненість пропонованого для ознайомлення і вивчення матеріалу. Трьохгодинні тренінги передбачають більш поглиблений курс вивчення механізмів е-урядування.

Орієнтовні часові межі етапів тренінгу

Частина тренінгу	Етапи тренінгу	Тривалість тренінгу	
		1,5 години	3 години
		Рекомендована тривалість етапів, хв., год.	
Вступна	Вступ	10-15 хв.	5 хв.
	Знайомство		5-10 хв.
	Правила		5 хв.
	Мета, очікування		5-10 хв.
Основна	Оцінка рівня поінформованості про е-урядування	5-10 хв.	10-15 хв.
	Актуалізація послуг е-урядування	10-25 хв.	15-35 хв.
	Надання інформації про шляхи використання послуг е-урядування	30-35 хв.	30хв.-1,5 год.
	Розвиток практичних навичок	20-50 хв.	1-2 год.
Заклучна	Підбиття підсумків тренінгу	5 хв.	10 хв.

Вступна частина заняття передбачає:

- створення доброзичливої та продуктивної атмосфери, знайомство тренера з учасниками тренінгу;
- підтримання демократичної дисципліни у формі прийняття правил групи;
- актуалізація теми поточного тренінгу і з'ясування очікувань. Завдання цього етапу – допомогти учасникам актуалізувати наявні знання із е-урядування і сформулювати результати, яких вони хочуть досягти в процесі навчання. Усвідомлення користі результатів навчання підвищує мотивацію.

В основній частині тренінгу виокремлюються теоретичний і практичний блоки. Враховуються потреби тренінгової групи у тривалості практичної частини заняття. З досвіду проведення навчання з групами людей старшого віку можна зазначити, що є необхідність приділяти більше часу для опанування і закріплення цифрових навичок цією категорією учасників.

Теоретична частина супроводжується мультимедійними презентаціями «Сервіси електронного урядування на користь громаді», «Допомога – на відстані: електронні послуги в бібліотеці», «Відкрий для себе державні

послуги онлайн», «Без черг і без паперу» з корисною для учасників інформацією на екрані.

У теоретичному блоці тренінгу здійснюється:

- оцінка рівня поінформованості учасників про е-урядування;
- актуалізація послуг е-урядування (мова йде про відкритість інформації, доступність різноманітних онлайн-ресурсів, електронних послуг, віртуальних приймалень державних структур різного рівня, можливості «гарячих ліній», інтерактивну взаємодію та співробітництво громадян з органами влади);
- надання інформації про ресурси і шляхи використання послуг е-урядування.

Для зручності пошуку необхідна інформація розміщена на сайті Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Дмитра Чижевського у рубриці «Послуги електронного урядування» розділу «Послуги» (<https://library.kr.ua/elposl/>). Завдяки активним посиланням користувачі мають можливість швидко отримувати повну, правдиву і своєчасну інформацію щодо життєво важливих питань, ефективно користуватися послугами державних та регіональних структур в електронному форматі, насамперед на таких ресурсах:

1. Офіційні, нормативно-законодавчі, адміністративні електронні ресурси центрального та регіонального рівнів: сайти Президента України та Верховної ради України, Урядовий портал (єдиний веб-портал органів виконавчої влади України), Портал державних послуг, платформа «Дія. Цифрова освіта» Міністерства цифрової трансформації України, Єдиний державний портал адміністративних послуг, сайт Кіровоградської облдержадміністрації, ЦНАП м. Кропивницького.
2. Сайти, де пропонуються послуги профільних відомств: Державної архітектурно-будівельної інспекції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної податкової служби України, Держгеокадастру та ін.
3. Електронні системи державних реєстрів: судових рішень, громадських формувань, виборців, лікарських засобів.
4. Електронні ресурси органів і служб соціального забезпечення з надання послуг: пенсійного обслуговування, допомоги при народженні дитини, надання пільг, нарахування житлових субсидій і т. і.
5. Сервіси Державної служби зайнятості України (з питань працевлаштування), Міністерства освіти і науки України: (з питань зовнішнього незалежного оцінювання, вступу до вищих навчальних закладів, реєстрації дітей до дошкільних навчальних закладів та шкіл).
6. Електронні системи підприємств, які надають населенню житлово-комунальні послуги (ОКВП «Дніпро-Кіровоград», ПрАТ

«Кіровоградобленерго», ТОВ «Кіровоградська обласна енергопостачальна компанія», ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз України»).

7. Цифрова система медичного обслуговування: медична картка пацієнта в «Медкард24», ресурс «ЄЛіки», на якому кожен пацієнт може перевірити наявність лікарських засобів у своїй лікарні.
8. Система резервування та придбання проїзних пасажирських документів, отримання поштових послуг (сайт «Укрзалізниці», електронні табло міських автовокзалів, сайти «Нової пошти», «Укрпошти»).
9. Електронне банківське обслуговування (онлайн-система «Приват24», Ощадбанк та інші).
10. Онлайнова система бронювання та продажу квитків на театральні вистави, концертні програми, розважальні та спортивні заходи.

Окремим блоком під час занять відбувається ознайомлення учасників з єдиним порталом державних послуг «Дія»: їм презентується потужний цифровий ресурс з широким спектром онлайн-послуг для громадян (а це понад 70 електронних послуг з питань сім'ї, здоров'я, соціального захисту, будівництва, забезпечення роботи транспорту, безпеки та правопорядку, охорони навколишнього середовища, отримання різноманітних довідок, витягів та ін.).

Одночасно розкриваються можливості мобільного застосунку «Дія», висвітлюються основні елементи цього діджитал-інструментарію: доступні у застосунку електронні особисті документи, які підтягуються автоматично з реєстрів – цифрові документи мають таку ж юридичну силу, як і пластикові; послуги за категоріями (допомога по безробіттю, внутрішньо переміщеним особам, податкова декларація, відшкодування за пошкодження або знищення нерухомості внаслідок війни, довідки, опитування, еПідтримка та ін.); демонструються переваги такої «держави у смартфоні».

Наступний блок тренінгової роботи – представлення національної платформи для розвитку цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта». Це новітній сервіс для навчання, за допомогою якого кожен громадянин може безоплатно опанувати цифрові навички за новим сучасним форматом, переглядаючи короткі освітні тематичні серіали за участі експертів та селебріті, в яких висвітлюються переваги та особливості функціонування безкоштовних електронних сервісів для професійного та особистісного розвитку, ефективного та безпечного застосовування технологій в навчанні, в повсякденному житті. За результатами навчання можна підтвердити знання електронним сертифікатом.

Бібліотечні фахівці акцентують увагу новачків у цифрових технологіях на можливості навчитися впевнено користуватися смартфоном, комп'ютером і планшетом за допомогою популярних освітніх серіалів. Серед успішно засвоєних користувачами курсів такі: «Базові цифрові навички» – для новачків, серіал для батьків «Безпека дітей в Інтернеті», «Цифрові навички для

вчителів», «Оплата комуналки онлайн», актуальний в період пандемії інформаційний огляд з питань вакцинації «COVID-19», популярними є освітні серіали «Цифрограм» та «Електронний підпис», «Персональні дані», «Обережно! Кібершахраї».

За матеріалами популярних серіалів були створені презентаційні ролики «Електронний підпис», «Безпека дітей в Інтернеті», «Кіберняні», «Основи кібергігієни», «Як громаді стати цифровою» з роз'ясненнями щодо застосування законів «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», використання електронного цифрового підпису та засобів захисту персональних даних.

Перевірити цифрову грамотність учасникам тренінгу також радять за допомогою Національного тесту на цифрову грамотність для громадян, вчителів, державних службовців, медичних працівників від Міністерства цифрової трансформації «Цифрограм». За результатами проходження вищезазначеного навчання громадянам надається національний електронний сертифікат про рівень їх цифрової грамотності, яким можна підсилити резюме та підвищити шанси на працевлаштування.

Для тих, хто планує створити власний бізнес або вже його має, буде корисною онлайн-платформа «Дія. Бізнес», яка допомагає підприємцям у створенні, розвитку та масштабуванні власної справи. Ресурс містить інформацію про державні та донорські програми, приватні ініціативи підтримки підприємців в умовах війни, що допоможуть зберегти бізнес і робочі місця та підтримати економіку України. Даний сервіс передбачає надання безкоштовних онлайн-консультацій від досвідчених експертів та отримання рекомендацій для майбутніх підприємців й тих, хто працює сьогодні у сфері малого та середнього бізнесу. На платформі в розділі «Онлайн-школа» у формі освітніх серіалів надаються поради з питань заснування власного підприємства, фінансового планування, просування продукту, управлінської діяльності та інших.

Практичний блок тренінгу передбачає практичні заняття з опанування цифрових компетенцій і використання інструментів е-урядування. Аналізуючи досвід проведення тренінгів серед різних категорій користувачів, хочемо зазначити, що під час навчання учасники мали можливість: навчитися оформлювати петиції, скарги, звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування; самостійно зареєструвати особисті кабінети на онлайн-платформах державних підприємств, установ і організацій; перевірити стан особових рахунків та передати показники приладів обліку з комунально-житлового обслуговування; записатися в електронну чергу до сімейного лікаря, служби зайнятості, міграційної служби; засвоїти алгоритм проведення банківських платежів, придбання проїзних документів на залізничний транспорт та багато іншого.

Тренінгову групу під час практичної частини навчають самостійно створювати електронний підпис через онлайн-систему «Приват24», авторизуватися на порталі «Дія», зареєструватися та ознайомитися з освітнім

контентом (освітні серіали) цифрової платформи «Дія. Цифрова освіта»; встановлювати на смартфон мобільний застосунок «Дія» й авторизуватися у ньому, завантажувати документи і COVID-сертифікати, замовляти й отримувати онлайн-довідки, витяги та сертифікати за допомогою електронного підпису.

Додатково на тренінгах використовуються розроблені бібліотечними фахівцями освітні тематичні відеоролики з покроковими інструкціями замовлення електронних послуг «Витяг про земельну ділянку», «Як отримати довідку про доходи», «Довідка про відсутність судимості» (<https://library.kr.ua/virtual-media/>).

У заключній частині тренінга відбувається:

- підбиття підсумків заняття;
- отримання зворотного зв'язку від учасників;
- релаксація і процедура завершення тренінгу.

Цей етап має об'єднувати всі розглянуті впродовж заняття теми для логічного підсумовування. Завершення – це можливість отримати відповіді на запитання і зробити аналіз результатів на майбутнє. Тренер рекомендує групі електронні ресурси для самостійного опрацювання. Важливо, щоб учасники завершували роботу із задоволенням і високою мотивацією застосовувати набуті вміння.

Досвід проведення тренінгів на базі Інтернет-центру в ОУНБ ім. Д. І. Чижевського з різними категоріями користувачів свідчить, що професія бібліотекаря, орієнтована на задоволення запитів користувачів, їх зацікавленості в отриманні інформації, знань та навичок, вимагає сьогодні від бібліотечного фахівця розширення спеціалізації до рівня коуча, експерта, а іноді і психолога.

Слухачі старшого віку – це відкрита і готова до навчання аудиторія, яка, можливо, потребує трохи більшого часу для засвоєння набутих знань і подальших занять з цифрових технологій. Тому отримання позитивного зворотного зв'язку з групою надає можливість планувати наступні тренінги та залучати до навчання нових учасників із кола знайомих, присутніх на занятті.

Список використаних джерел

1. Бевз О. Основні положення щодо проведення тренінгів: методика і технологія [Електронний ресурс] / В. Бевз, О. Главник // Освіта.ua : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/method/technol/598/>. – Назва з екрана. – Дата публікації: 18.10.2005. – Дата звернення: 05.05.2022. – Мова укр.
2. Влада – бібліотека – громада : приєднуємося до електронного урядування : практичний посібник для бібліотек з надання нослуг електронного урядування / Упр. з питань культури та охорони культурної спадщини Миколаївської міської ради, ЦБС для дорослих м. Миколаєва, Центральна б-ка ім.

- М. Л. Кропивницького, Програма «Бібліоміст» ; укл. Г. М. Гич [та ін.] ; пер.: І. В. Богуславський, Л. В. Кононенко ; ред. Л. М. Варюхіна. – Миколаїв : ФОП Швець В. Д., 2013. – 120 с. : портр., фото, іл., табл. – Бібліогр. с. 116–120.
3. Клименко Ілона Вікторівна. Технології електронного урядування / І. В. Клименко, К. О. Линьов. – К. : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 191,[1] с. : схеми, табл. – (Бібліотека молодого державного службовця).
4. Опорний конспект «Електронне урядування» / С. В. Дзюба, І. Б. Жилиєв, С. К. Полумієнко [та ін.] ; за ред. А. І. Семенченка ; Організація з безпеки та співробітництва в Європі, Координатор проектів ОБСЄ в Україні. – К. : [б. в.], 2012. – 264 с. : іл., табл. – Загол. обкл. : Опорний конспект лекцій з теми е-урядування.
5. Підтримка мережі громадянської освіти: Ідея електронного урядування / Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського. – Кіровоград : ПОЛІМЕД-Сервіс, 2004. – 64 с.
6. Сервіси е-урядування і е-демократії для мешканців Кіровоградщини / укл.: С. Е. Зелінський, А. М. Андрейченко, О. В. Зінченко ; ред. С. Е. Зелінський. – Кропивницький, 2019. – 159,[1] с. : іл. – Бібліогр. с. 152.
7. Структура тренінгового заняття: методи навчання [Електронний ресурс] // Мультимедійний навчальний курс. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://jds.multycourse.com.ua/ua/page/25/121>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 05.05.2022. – Мова укр.
8. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання: навч. посіб. / В. М. Федорчук. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 250 с.

Освітні серіали для всіх – від новачка до держслужбовця

Світлана Волкова,
провідний бібліотекар
Інтернет-центру
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

*Багато чого не зробиш, поки не
вивчишся. Але багато треба
зробити, щоб навчитись.*

Конфуцій

Людина навчається протягом всього життя. Спочатку вчиться говорити, потім читати і писати, потім опановує науку. Сучасне життя вимагає постійно навчатися, оволодівати новими знаннями. Щоб їх отримати, можна записатися на курси, вступити до навчального закладу, найняти репетитора. Але для

людей, які з певних причин не можуть скористатися цими пропозиціями, з'явилася альтернатива – освіта онлайн, переваги якої – доступність викладення матеріалу та навчання в будь-якому місці – у закладі, вдома на дивані, на відпочинку; головне, щоб під рукою був гаджет і інтернет.

Цифрова платформа «Дія. Цифрова освіта» (<https://osvita.diia.gov.ua/>) була створена саме для допомоги громадянам в оволодінні знаннями, вміннями, навичками цифрової грамотності. Роль освітніх серіалів – в доступній та простій формі роз'яснити елементарні правила роботи зі смартфоном, комп'ютером для людей, які не мають змоги отримати ці знання іншими шляхами.

Кожна серія курсу присвячена певній темі цифрової освіти. Після перегляду відеосюжету пропонується пройти тест на рівень засвоєння матеріалу. В разі виникнення питань можна повертатися до перегляду лекції стільки разів, скільки потрібно. Після фінального тестування курсант отримує сертифікат, що засвідчує успішне проходження курсу.

Серіали швидко стали популярними, оскільки не потребують залучення додаткових ресурсів, таких як надання приміщення для навчання, формування групи, запрошення викладача.

Кожен, хто бажає отримати нові знання, може зробити це цілком самостійно. Але, якщо все ж таки комусь буде важко розібратися в деяких питаннях, він може звернутися на гарячу лінію підтримки порталу або до хабів з цифрової освіти. Одним із таких хабів є Інтернет-центр Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Дмитра Чижевського, співробітники якого запропонують робоче місце з доступом до інтернету, а також допоможуть зареєструватися на платформі «Дія» та знайти серіал з певної теми. Для покращення обізнаності населення з цифрової освіти в Інтернет-центрі проводяться групові тренінги: у першому півріччі 2022 року їх було 6, на них 37 осіб навчилися користуватися порталом «Дія». До того, у мобільних додатках та на платформі «Дія» зареєструвався 561 користувач бібліотеки.

Для кого створені початкові серіали? Власне, для будь-яких категорій громадян: новачків комп'ютерної грамотності, молоді, публічних службовців, школярів, активних громадян, держслужбовців, підприємців, вчителів, батьків, медичних працівників та інших. Курси постійно оновлюються відповідно до вимог часу чи факторів, які можуть впливати на актуальність висвітлення певної теми. Відповіді на питання можна знайти на сайті в розділі тем, наприклад: бізнес та стартапи, цифрові фінанси, безбар'єрність, онлайн-безпека, онлайн-сервіси, нові цифрові професії, діджітал, вибори, COVID-19, аеропорти, політика та інше.

Першим був розроблений серіал «Для новачків», в якому фахівці і запрошені гості – відомі актори і телеведучі – у невимушеній розмові розповідають глядачам, як правильно налаштувати смартфон та комп'ютер, щоб користуватися ними, як підключити інтернет, що потрібно зробити для відновлення роботи комп'ютера, який «завис»; навчають найнеобхіднішим крокам для можливості спілкування за допомогою інноваційних технологій –

створювати електронну пошту, написати листа та безкоштовно його відправити адресату, переслати співрозмовнику фото, отримати і прочитати повідомлення. Фахівці у доступній формі знайомлять слухачів з браузерами – спеціальними пошуковими програмами, завдяки яким можна знайти відповіді на запитання у всесвітній мережі.

Онлайн-спілкування для багатьох, особливо в часи, коли безпека здоров'я вимагає обмеження спілкування офлайн, стає чи не останньою ниточкою зв'язку із зовнішнім світом. Соціальні мережі, відносно прості для користування, набувають найбільшої популярності серед населення. І гості серіалу розповідають новачкам, як зареєструватися і почати спілкуватися із рідними та знайомими, які потрібно зробити налаштування для захисту своєї приватності в соцмережах, розповідають, як використовувати чужий контент, щоб не порушувати авторські права дописувачів.

Інший напрямок навчання – мобільна грамотність. Для людей поважного віку було створено курс «Смартфон для батьків», який містить 10 інтерактивних відеоуроків. Автори пропонують покрокову інструкцію, як самостійно увімкнути новенький смартфон та налаштувати його під себе. Гості серіалу дають поради, як встановлювати корисні додатки на телефон, безкоштовно спілкуватися із знайомими у месенджерах, використовуючи мобільний інтернет; розповідають про переваги та налаштування відеодзвінків, і головне – навчають, як захистити телефон від вірусів.

Користування деякими послугами сприяє збереженню здоров'я під час карантину, а також допомагає людям з обмеженими фізичними можливостями та людям поважного віку. Це оплата комунальних платежів онлайн. Теми серій «Оплата комуналки онлайн. Залишайся вдома» розкривають різні способи оплати комунальних платежів, не виходячи з дому: за допомогою платіжного сервісу, на сайтах комунальних підприємств, на сайтах банків, у мобільних застосунках банків.

Про безпеку життя чи своєї діяльності всі навчилися дбати, а чи всі знають про небезпеки в цифровому середовищі? Насправді швидкий розвиток технологій сприяє процвітанню різного роду інтернет-шахрайства та шкідливих програм. Для зручності громадян більшість послуг переведені в онлайн. Здійснення покупок в інтернет-магазинах чи оплата комірних потребує використання персональних даних. Один із курсів освітніх серіалів дає відповідь на запитання, що ж таке персональні дані та які права є у громадян щодо їх захисту. Експерт з питань інформаційної приватності навчає користуватись онлайн-послугами компаній безпечно, щоб отримувати від цього лише користь.

Коли елементарні навички роботи з гаджетами та програмами ви вже отримали, можна переходити до поглиблення знань та нових можливостей.

Кваліфікований *електронний підпис (КЕП)* – універсальна можливість для ведення справ з мінімальними витратами часу. Іншими словами, *електронний цифровий підпис (ЕЦП)* – це електронні дані, які ідентифікують особу та забезпечують цілісність електронного документа. Експерт Мінцифри

у сфері електронних довірчих послуг у серіалі «Електронний підпис» надає алгоритм створення КЕП, розповідає про можливості його використання для підписання документів та навчає, як безпечно його зберігати. Виявляється, що цей функціонал потрібен не тільки діловим людям для електронного документообігу та спрощеного ведення бізнесу, а й пересічним громадянам, наприклад, для отримання онлайн-довідок з державних реєстрів.

У багатьох людей безбар'єрність асоціюється лише з подоланням фізичних перешкод людьми з інвалідністю. Насправді ж це поняття стосується майже кожного. Наприклад, є бар'єр, щоб влаштуватися на роботу – через упереджене ставлення роботодавця; бар'єром також є вимушеність літніх людей простоювати у чергах в громадських установах, неможливість оплатити комунальні послуги через відсутність у населеному пункті відділення банку, через відсутність місць у дитсадках молоді мами не мають змоги вийти на роботу з декретної відпустки. Для подолання цих проблем держава почала розбудову безбар'єрного суспільства. І саме в серіалі «Держава без бар'єрів» йде розповідь про формування безбар'єрного середовища й інклюзії в публічних службах та колективах. Інформація надається щодо налагодження роботи публічних службовців, щоб громадяни, які звертаються для вирішення власних питань, не відчували дискримінаційного та упередженого ставлення до себе. З цієї теми для активних громадян пропонується серіал «Безбар'єрна грамотність», який на прикладі повсякденних життєвих ситуацій знайомить глядачів з основними принципами безбар'єрності.

Інклюзивність існує не тільки в реальному житті, а й у віртуальному просторі. На курсі «Інклюзивний вебдизайн» тренери навчають розрізняти й змінювати функції, за допомогою яких сайти і додатки стають доступними для всіх і нікого не дискримінують: ні людей з інвалідністю, ні тих, хто використовує слабкий сигнал інтернету чи має телефон старої моделі. Особлива увага приділяється відповідній категорії населення у комплексному серіалі «Цифрові технології для людей з інвалідністю», в якому гості і фахівці надають практичні поради, як за допомогою цифрових технологій люди із різними типами інвалідності можуть спростити та полегшити щоденне життя.

Освітні серіали створені не тільки для новачків чи літніх людей. Декілька курсів з інформаційної грамотності стануть у нагоді підліткам. Зміст серії «Нові цифрові професії» може вплинути на вибір молодими людьми майбутнього фаху. Успішні фахівці-практики пояснюють особливості своєї спеціальності, пов'язаної з цифровими технологіями, дають настанови, які предмети в школі потрібно вивчати посилено, які навички розвивати для майбутньої успішної кар'єри в області ІТ.

Платформа «Дія. Цифрова освіта» є майданчиком для самонавчання та підвищення кваліфікації громадян, які вже мають фах, але багатогранне життя та стрімкий розвиток новітніх технологій спонукають їх до удосконалення набутої професії або до опанування та використання кваліфікацій фахівців інших професійних сфер. У серіалі «Цифрові юристи» показано взаємодію права та ІТ, надається огляд технічних сервісів, які юристи можуть

використовувати для отримання чи подання документів онлайн; розповідається, якими будуть в майбутньому юридичні професії; наводяться приклади світових та українських юридичних стартапів.

Для громадян, які не можуть знайти роботу, засновниця та виконавча директорка кар'єрного порталу HappyMonday Анна Мазур разом із запрошеними гостями в серіалі «Робота онлайн» надає рекомендації щодо правильної підготовки резюме, практичну інформацію, як потрапити на співбесіду, як не розгубитися та не втратити впевненість у досягненні мети протягом довгих пошуків роботи.

Що цікавого в освітніх серіалах може бути для тих, хто вважає себе впевненим знавцем цифрової освіти, не хоче змінювати фах, навчатись чомусь новому? Є теми, цікаві, корисні й важливі для всіх: літніх людей, школярів та їх батьків, фахівців різних галузей та звичайних юзерів сучасних гаджетів. Безумовно, це безпека присутності у кіберпросторі та захист своїх девайсів. Серіал «Про кібербулінг для підлітків» розкриє батькам, вчителям та дітям причини і потенційні наслідки кібербулінгу та роз'яснить, як припинити його та як допомогти жертвам цього явища.

Діджиталізація світу неминуча. Цифрове середовище стало невід'ємною частиною нашого життя – це месенджери, онлайн-кінотеатри, сервіси для розваг і бізнесу та ще багато інших доступних програм і додатків у смартфонах та персональних комп'ютерах. При реєстрації в інтернет-сервісах, спілкуванні у соціальних мережах ми виставляємо все більше чутливої інформації про себе, але не завжди розуміємо, які загрози можуть очікувати на нас у віртуальному просторі. На жаль, злочинці та шахраї є не тільки у реальному світі. Експерти з мінімізації ризиків у курсі «Кіберняні» навчають, як попередити кібератаку, уникнути кібершахрайства, швидко відновити свій акаунт та гаджет у випадку, якщо вони все ж таки постраждали.

Інновації стають чимось буденним. Щодня виникають нові завдання, що потребують незвичайних підходів та нестандартних рішень. Тож важливо у будь-якій сфері діяльності стежити за тенденціями та постійно навчатися, хто б ви не були – держслужбовець чи початківець, щоб отримати найкращі результати з мінімальними витратами. З курсу «Цифрові держслужбовці» можна дізнатися, де шукати можливості для розв'язання проблем, яких іще вчора не існувало. Тренери розкажуть про канали комунікації держоргану та налаштування SMM, про програми для створення контенту та налагодження роботи зі зворотним зв'язком від громадян. Фахівці навчають, як упровадити систему документообігу та захистити її, як користуватися програмами для планування роботи та отримати нові компетенції онлайн.

Проектом керує Міністерство цифрової трансформації України, яке поставило задачу – навчити цифровій грамотності 6 млн українців за 3 роки. Один із шляхів досягнення мети – вільний доступ до освітніх серіалів на національній онлайн-платформі з цифрової грамотності в будь-який зручний час. Студією онлайн-освіти EdEra, яка займалася розробкою освітніх серіалів, створено понад вісімдесят серіалів з актуальних тем цифрової грамотності.

Сертифікати, отримані після проходження фінального тестування, рекомендовані до зараховування для підвищення кваліфікації державних службовців.

Після закінчення курсів отримані знання та навички обов'язково знайдуть застосування в повсякденному житті.

Онлайнові ресурси, сервіси та послуги публічних бібліотек Кіровоградщини

Олена Коровіна,
провідний бібліотекар
інформаційно-бібліографічного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Ми живемо в епоху панування інформаційних технологій. Тенденція до переходу від офлайн до онлайн-комунікації спонукає шукати і впроваджувати нові послуги і в роботу сучасних бібліотек. На сьогоднішній день найпопулярнішим джерелом інформації є інтернет. Зростає кількість інтернет-користувачів, які хочуть отримувати інформацію «тут і зараз», тож все більше робота бібліотек пов'язується з електронними ресурсами, що, звичайно, вимагає якісного сучасного технічного забезпечення та підготовки кваліфікованих бібліотечних фахівців. Разом із зростанням аудиторії інтернету виникає нагальна необхідність модернізувати бібліотечну роботу так, щоб не загубитись у глобальній електронній мережі. Поява і розвиток нових форм бібліотечного онлайн-обслуговування користувачів дозволяє підняти на якісно вищий рівень й одержати додаткові конкурентні переваги, адже карантинні обмеження та російська військова агресія все більше змушує бібліотеки орієнтуватись на віддаленого користувача. Для аналізу онлайнових ресурсів, сервісів та послуг публічних бібліотек найбільш інформативними є саме офіційні сайти книгозбірень, адже доступ до вищевказаної інформації надається користувачеві постійно, на противагу сторінкам соцмереж, які мають новинний характер і розміщені на них посилання швидко губляться за потоком нової інформації, тож послуги, які пропонуються, мають обмежений термін дії.

Книгозбірні області адаптувалися до нових реалій і впроваджують на власних вебсайтах віртуальні послуги; налагоджують взаємозв'язок з користувачами; вивчають потреби громад та пропонують посилання на найзатребуваніші електронні ресурси та сайти; надають онлайн-консультації; інформують про проведені та заплановані заходи; долучаються до всеукраїнських та обласних форумів, семінарів, тренінгів онлайн; використовують різні діджитал-інструменти для заохочення читачів

відвідувати бібліотечні блоги та сторінки в соціальних мережах. Youtube змінив правила споживання інформації: кожен, хто має сучасні гаджети, може створити власний Youtube-канал з широкою аудиторією. Онлайн майстер-класи, розміщені на сайтах бібліотек, сприяють залученню користувачів, задовольняють запити аудиторії (міська централізована бібліотечна система (МЦБС) м. Кропивницького, Олександрійська міська централізована бібліотечна система).

Набирає популярності в Україні підкастинг – повноцінний формат аудіодokumentалістики, який в силу своєї доступності має великий потенціал для залучення аудиторії. Замість того, щоб крутити колесо радіоприймача в пошуках цікавої програми наосліп або чекати на її початок у конкретний час, користувачі тепер свідомо та власноруч обирають цікаві для себе жанр, формат та тему аудіо. А ще вони можуть слухати запис тоді, коли їм зручно, поставити його на паузу або відмотати на потрібний момент. Працівники бібліотеки-філії № 21 МЦБС м. Кропивницького разом з читачами створили підкаст «Відкрита книга», наповнили його цікавим контентом, тематично розділеним на рубрики: «Читання перед сном», «Театр перед мікрофоном», «Дорослі теми – маленьким дітям», «Зустріч з письменником», «Книги і кіно».

На сайті МЦБС м. Кропивницького у розділі «Користувачам» (окрім вже звичних – «Віртуальна бібліографічна довідка», «Бібліограф рекомендує») привертає увагу рубрика «Цифрові продукти», вона містить: віртуальні екскурсії (6), буктрейлери (6), віртуальні книжкові виставки (15), відеоподорожі (6), віртуальні майстер-класи (3), флешмоби «Кропивницький читає Лесю» (4), презентацію «Інтерактивна книга» (1), підкасти (6), авторські презентації «Майстрині рідного краю» (3), фоторепортажі заходів «Інфомозаїка» (13). Запропонована інформація задовольняє різноманітні запити користувачів, сприяє психологічному розвантаженню, заохочує до живого спілкування, підвищує імідж бібліотеки. Якщо читач знайшов цікаву для себе інформацію, то обов'язково скористається послугами бібліотеки в майбутньому.

Завжди цікава, особливо для молоді та гостей краю, інформація краєзнавчого змісту на сайтах бібліотек: «Знайомтесь: нова книга про наш край» (лише в електронному варіанті), «Місто Долинська: історія і сучасність», «Історія бібліотеки», «Долинський район», «Натхненне слово про рідний край» (КЗ «Центральна публічна бібліотека Долинської міської ради»); «Наше місто», «Історія нашого краю», «Символіка міста», «Краєзнавчий проєкт», «Соціально-економічна довідка», «Мое рідне містечко», «Подорож містом», «Славетні земляки», «Туристичними стежками», «Наше місто – чистий дім», «Пам'ятаємо про героїв-земляків», «Творчість наших земляків» (Маловисківський міський бібліотечно-ресурсний центр); «Історія рідного краю», «Народні таланти Новгородківщини», «Туристичні об'єкти» (Новгородківська публічна бібліотека); «Мій рідний край – моя Олександрія», «Славетні земляки», «Наш земляк – Дмитро Чижевський» (Олександрійська МЦБС).

Цифровізація суспільних відносин все більше спонукає бібліотеки надавати публічні послуги в електронній формі через забезпечення доступу та використання державних адміністративних онлайн-ресурсів. Електронна послуга – це адміністративна послуга, що надається суб'єкту звернення в електронній формі за допомогою засобів інформаційно-телекомунікаційних систем. В Україні активно впроваджується електронне урядування (е-урядування) на рівні державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Багато бібліотек, не зважаючи на війну в країні, впроваджують інструменти е-урядування, оновлюють власні вебсайти, застосовують електронні інструменти віддаленої взаємодії з користувачами. Відтак користувачі бібліотечних сайтів мають можливість дистанційного доступу до перевіреної та актуальної інформації про державні послуги (КЗ «Центральна бібліотека» Олександрівської селищної ради, Світловодська центральна міська бібліотека, КЗ «Новоархангельська центральна публічна бібліотека»). Крім того, сайти бібліотек надають онлайн-доступ для завантаження, друку та заповнення різних форм документів, потрібних для отримання певної адміністративної послуги. Відвідувачі можуть також віддалено зареєструватися в електронній черзі Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) або перевірити свій статус в ній (КЗ «Центральна бібліотека» Олександрівської селищної ради, Світловодська центральна міська бібліотека). Дуже актуальною є послуга подання електронних заявок на вступ до вищих навчальних закладів через єдину державну електронну базу з питань освіти. Майбутні студенти активно користувалися можливістю подати таку заявку до бажаного вищого навчального закладу без витрат часу та коштів на проїзд.

Також є можливість пошуку необхідної інформації в електронних базах даних інших бібліотек. Для прикладу, на сайті Світловодської центральної міської бібліотеки в розділі «Інтернет-ресурси» надається доступ до електронних бібліотек і сайтів бібліотек України та світу («ЕКниги», «Бібліотеки країн світу», «Бібліотеки України», «Галузеві бібліотеки», «Інтернет-ресурси для бібліотекарів», «Електронні видання», «Путівник бібліотеками України»); сайту Світловодської міської ради, а прихильники електронних видань можуть переглянути «Вісник Кіровоградщини». Також на сайті Світловодської центральної міської бібліотеки в рубриці «Е-урядування» пропонується: електронне резервування та придбання проїзних пасажирських документів на залізничний транспорт; пошук роботи на єдиному порталі Державної служби зайнятості України; подання заяви на вступ до вищого навчального закладу України; реєстрація осіб для участі в зовнішньому незалежному оцінюванні; реєстрація в «Реєстрі вкладників заощаджень громадян» на сайті АТ «Ощадбанк». На сайті також розміщені нормативні акти Світловодського міського голови, Світловодської міської ради та її виконавчих органів; надано доступ до електронних ресурсів Пенсійного фонду України; Кіровоградської обласної державної адміністрації; Національної онлайн-платформи з цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта»; онлайн-

сервісів Мін'юсту. Це значно розширює можливості бібліотек у задоволенні численних запитів користувачів. А якщо читач має певні труднощі в пошуку інформації – послуга «Віртуальна довідка» допоможе зорієнтуватись у віртуальному просторі бібліотечного сайту.

Новгородківська публічна бібліотека надає своїм віддаленим відвідувачам посилання на сайти: Новгородківської селищної територіальної громади, Президента України, електронного медичного сервісу HELSI (<https://helsi.me/>), безоплатної правової допомоги (<https://legalaid.gov.ua/>), Міністерства соціальної політики, на сторінку «Дія. Цифрова освіта». В рубриці «Інформаційний портал громади» надано адреси електронної пошти представників місцевої влади.

Кожна бібліотека, добираючи електронні ресурси, орієнтується, насамперед, на свою громаду, вивчає її потреби і створює комфортне віртуальне середовище для відвідувачів.

Сьогодні майже кожна людина потребує інформації правового характеру і не завжди має можливість проконсультуватись з фахівцем. На сайті Гайворонської міської публічної бібліотеки створена рубрика «Правова допомога», що висвітлює досить широке коло питань, які виникають час від часу у місцевих жителів («Соціальна допомога пенсіонеру», «Ваша посилка була втрачена чи пошкоджена. Що робити?», «Домашнє насильство, безпека вдома», «Відшкодування збитків в разі відмови від шлюбу», «Як скасувати грабіжницький борг», «Поділ спільного майна подружжя», «Донорство», «Розірвання договору оренди земельної ділянки», «Визначення місця проживання дитини у випадку, коли батьки проживають окремо», «Розміщення та облаштування пасік на земельних ділянках», «Щодо порядку накладення заборони на вчинення реєстраційних дій з земельною ділянкою», «Захист прав споживачів», «Вас турбують колектори. Що робити?», «Успадкування паю», «Як отримати допомогу за зруйноване житло на Сході України», «Оформлення чоловіком декретної відпустки», «Щодо можливості продажу паю, який знаходиться в оренді» і т. д.). Юридичні консультації наразі надає Гайворонське бюро правової допомоги, і користувачі сайту бібліотеки можуть скористатися юридичною допомогою з конкретного питання онлайн, безкоштовно й швидко, або перейти за посиланням до сайту «Безоплатна правова допомога». Актуальна на сьогоднішній день і рубрика «Інформація щодо захисту від COVID-19», яка містить багато посилань на сторінки сайту Міністерства охорони здоров'я, гарячу лінію «Все про вакцинацію від COVID-19 в Україні» та інші корисні ресурси. На жаль, сайт Гайворонської міської публічної бібліотеки новою інформацією не поповнюється.

З кожним роком у мережі «Інтернет» зростає кількість ресурсів і знайти серед них якісну і корисну інформацію для навчання, самоосвіти і дозвілля – нелегке завдання. На сайті Обласної дитячої бібліотеки імені Тараса Шевченка пропонують відвідувачам «Кращі інтернет-ресурси від української асоціації працівників бібліотек для дітей», що містять ретельно відібрані і перевірені джерела різноманітної тематики. Корисні ресурси згруповані за темами: «Усе

про все доступно та цікаво», «Природа», «Етика», «Хобі та дозвілля», «Історія», «Держава і право», «Обряди та звичаї народів світу», «Мистецтво», Основи здоров'я та безпеки», «Наука», «Мови світу».

Адміністративно-територіальна реформа та створення територіальних громад призвели до змін у бібліотечній мережі області. Офіційні вебсайти бібліотек за відсутності доступу до інтернет-мережі перестали поповнюватись новою інформацією. У постійних онлайн-користувачів виникає питання: «Чи працює бібліотека?» (сайт Благовіщенської централізованої бібліотечної системи не поповнюється з жовтня 2021 р; Вільшанської ЦБС – з квітня 2021; Гайворонської міської публічної бібліотеки – з лютого 2022; сайт Центральної публічної бібліотеки Долинської міської ради – в стадії реконструкції; остання діяльність на сайті Маловисківського міського бібліотечно-ресурсного центру — 31 серпня 2021 р.; сайт Новомиргородської центральної районної бібліотеки не працює з лютого 2021 року; останні зміни на сайті КЗ «Новоархангельська центральна публічна бібліотека» відбулись 11 червня 2021 року).

Для того, щоб бути частиною інформаційного простору, бібліотеці необхідно представляти себе в інтернеті через вебсайт, на якому вміщується основна інформація про послуги, надається доступ до електронного каталогу, цифрової бібліотеки, зовнішніх електронних ресурсів; висвітлюються бібліотечні події, а також пропонуються онлайн-сервіси, затребувані громадою.

Бібліотеки мають приділити належну увагу створенню комфортного віртуального середовища, якісно забезпечувати інформаційні потреби читачів, а електронний каталог бібліотеки дозволяє спростити процес пошуку необхідної інформації. Він надає онлайн-доступ до фондів бібліотеки, і читач має змогу самостійно перевірити наявність потрібної книги в бібліотеці чи підібрати літературу за темою. Інформація краєзнавчого змісту найбільш запитувана учнівською та студентською молоддю, не залишають її поза увагою і внутрішньо переміщені особи. Електронне урядування на сайті бібліотек є місточком між владою і громадянами, підвищує імідж книгозбірень та сприяє залученню нових віртуальних та реальних користувачів.

Віртуальні виставки заохочують читачів скористатися послугами бібліотечного абонементу, їх наявність на сайтах вже є необхідною інформаційною послугою. Живе спілкування з відвідувачами, звичайно, є перевагою в будь-яких формах роботи бібліотек, але послуга «Віртуальна довідка» в реаліях сучасності значно економить час для користувача, який може стати постійним читачем.

Враховуючи вищевказане, потрібно зазначити, що офіційні сайти публічних бібліотек, поряд з іншими ресурсами, є найефективнішим інструментом просування бібліотечних продуктів і підвищення престижу бібліотек у громаді – про це завжди треба пам'ятати.

Бібліотечні фонди

Екслібрис видатного земляка

Наталія Зеленська,
завідувач відділу
рідкісних і цінних видань
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

На сайті Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського, в розділі «Цифрова бібліотека», є цікавий для краєзнавців ресурс – «Екслібриси колекції Олександра Ільїна» (<https://library.kr.ua/elib/exlibris/>).

Серед експонатів колекції особливу увагу привертає екслібрис Степана Кожум'яки зі словами Тараса Шевченка з поеми «Кавказ»: «Борітеся – поборете». Екслібрис – на конволюті: А. Шопенгауэр. О гении, 1895-1900 року видання.

Степан Кожум'яка – один із кращих представників українського народу – інженер-шляховик, публіцист, літературознавець, мовознавець, громадський діяч, активний учасник дисидентського руху опору.

Видатний діяч – наш земляк народився 1898 року у Новомиргороді Херсонської губернії (нині Кіровоградська область), навчався в Єлисаветграді – закінчив Єлисаветградські земські педагогічні курси 1917 року. Ще під час навчання майбутній публіцист випускав рукописний журнал «Лісовий струмок», в одному з номерів якого розкритикував більшовизм. Працював Кожум'яка у Новомиргороді, де із новомиргородських педагогів організував редколегію і розпочав видавництво ілюстрованого журналу «Перша ластівка».

У 1926 році Степан Кожум'яка закінчив факультет соціологічного виховання, 1928-го – мовно-літературний факультет Одеського інституту народної освіти (тема дипломної роботи – «Борис Грінченко»).

З 1928 року розпочалися довгі дисидентські роки поневірянь Степана Демидовича. У ніч із 6 на 7 березня 1928 року він був заарештований за звинуваченням у критиці радянської влади, отримав три роки заслання до міста Йошкар-Ола, однак диплом про освіту все ж отримав. Термін покарання відбув повністю.

Після повернення С. Кожум'яка закінчив Харківський автошляховий інститут. Проте восени 1937 року молодий інженер знову був заарештований за звинуваченням у антирадянській агітації і пропаганді та засуджений до десяти років таборів. У 1947-му його звільнили, але 1949-го утретє заарештували «за націоналістичні переконання» та заслали на вічне поселення до Красноярського краю.

Після смерті Сталіна – у 1954 році – Степан Демидович повернувся на Кіровоградщину, 1958 року був реабілітований. З 1954 року Кожум'яка

перебував на посаді інженера-шляховика у Новомиргороді, працював на будівництві автомагістралі Черкаси–Умань–Гайсин–Брацлав, проєктував та керував будівництвом мостів через р. Велика Вись у Кіровоградській області, був одним із укладачів автошляхового словника, виданого 1995 року у Львові, з присвятою Степану Демидовичу: «Світлій пам'яті інженера-шляховика Степана Демидовича Кожем'якіна».

Степан Демидович допоміг встановити пам'ятник Тарасу Шевченку в с. Лип'янка Шполянського району Черкаської області. Автор пам'ятника, скульптор Іван Макарович Гончар, подарував рідному селу погруддя Шевченка. Однак встановити його в селі так і не спромоглися. Дізнавшись про це, Кожум'яка з бригадою шляхово-експлуатаційної дільниці, де він тоді працював, встановили пам'ятник в один з вихідних днів.

Листувався Степан Демидович з Б. Антоненком-Давидовичем, М. Стельмахом, О. Гончаром, І. Романченком, В. Лазурським, клопотався про видання творів передової зарубіжної класики та журналу «Кур'єр ЮНЕСКО» українською мовою. Свої власні наукові розвідки-дослідження «Цегляне диво», «Собор Святого Миколи», «Спомник Кобзарю» розмножував самвидавом. Частими гостями громадського діяча були відомі дисиденти, правозахисники.

Степан Кожум'яка був активним поборником української мови: звертався до Верховної Ради УРСР, до Спільки письменників України, до редакції газет і журналів із вимогами припинити дискримінацію української мови; поширював політично важливі документи, зокрема «Всезагальну декларацію прав людини ООН», працю «Інтернаціоналізм чи русифікація?» І. Дзюби, позацензурні вірші В. Симоненка та інші, закликав інтелігенцію виборювати національні і соціальні права українського народу.

Все життя Степана Демидовича Кожум'яки – приклад служіння своєму народу, Україні. Мостами, які збудував інженер, ще не одне десятиліття будуть користуватись люди. У 2007 році зусиллями його онука, науковця Юрія Колісника, в Новомиргороді відкрито музей видатного земляка. Відомий письменник Олександр Жовна створив художньо-документальний фільм про Степана Кожум'яку – «Милі мої українці».

Шлях книги з екслібрисом видатного українця Степана Демидовича Кожум'яки до колекції О. Ільїна невідомий, але це, беззаперечно, одна з найцінніших книг колекції.

Ядро фонду публічних бібліотек територіальних громад Кіровоградської області
(Соціологічне дослідження)

Марія Охріменко,
головний бібліотекар
науково-методичного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Сьогодні бібліотечні фонди України є не лише надбанням народу, чинником його суспільного прогресу, але й однією зі складових загальнодоступного, національного інформаційного ресурсу держави.

Ядро бібліотечного фонду призначене для зберігання і громадського використання з метою задоволення наукових, культурних і освітніх потреб фізичних та юридичних осіб і є тією активною частиною, яка з найбільшою повнотою дозволяє вирішувати соціальні завдання, сприяє формуванню світогляду особистості. Від того, наскільки якісно і повно сформоване ядро фонду бібліотек громад, залежить ефективність роботи книгозбірень.

Тематика дослідження обумовлена необхідністю виявлення сучасного стану фонду бібліотек територіальних громад Кіровоградщини.

Мета дослідження – вивчення стану наявного бібліотечного фонду для удосконалення комплектування та формування ядра фонду бібліотеки у майбутньому.

Об'єктом та базами дослідження були визначені публічні бібліотеки 6 територіальних громад області, а саме: міських Гайворонської та Олександрійської та селищних – Новгородківської, Олександрівської, Маловисківської, Петрівської.

Завдання дослідження – узагальнення аналітичних матеріалів, підготовлених базовими бібліотеками, стосовно обсягу, якісного та галузевого складу загального фонду, який задовольняє потреби користувачів, у відсотках; співвідношення документів за мовною ознакою та періодизацією видань; джерел, з яких отримується інформація для поповнення фонду; пріоритетів щодо формування ядра бібліотечного фонду та методів його вивчення.

Під час дослідження було застосовано метод анкетування та статистичної інформації.

У дослідженні взяли участь 94 публічні бібліотеки, що становить 17,4% від загальної кількості бібліотек області.

Переважає більшість бібліотек, які взяли участь у дослідженні, розташовані на території Олександрівської селищної територіальної громади (27), менша частка – Маловисківської ТГ (7).

Кількість респондентів, які відповідали на запитання анкети, – 94 особи, що складає 10,7% від загальної кількості бібліотечних працівників області. Серед них: 9,5% працівників (9 осіб) – з вищою спеціальною освітою, 6,4% (6 осіб) –

вищою не фаховою, 78,7% (74 особи) – базовою вищою, 5,3% (5 осіб) – середньою освітою.

Книжковий фонд бібліотек у громадах, охоплених дослідженням, на 1.04.2022 року нараховує 1 120 873 прим., що складає 21,8% від загального книжкового фонду бібліотек області (без обласних бібліотек). Найбільша кількість фонду нараховується у бібліотеках Олександрійської міської територіальної громади – 361 955 прим., найменша – у закладах Маловисківської ТГ – 103 434 прим.

Бібліотечний фонд територіальних громад містить літературу з таких галузей знань:

№	Назва територ. громади	Фонд (всього прим.)	Суспільно-політична	%	Природнича, сільськогосподарська	%	Технічна	%	Гуманітарна	%
1	Гайворонська міська	246 645	21 707	8,8	5 549	2	23 787	9,8	195 602	79,2
2	Маловисківська селищна	103 434	8 482	8,2	4 903	4,7	10 031	9,7	80 018	77,4
3	Новгородківська селищна	119 796	31 816	26,5	2 724	2,2	11 162	9,3	74 094	62
4	Олександрівська селищна	161 907	26 632	16,4	24 247	15	12 245	7,6	98 783	61
5	Олександрійська міська	361 955	39 381	10,9	30 167	8,3	21 377	5,9	271 030	74,9
6	Петрівська селищна	127 136	15 946	12,5	7 286	5,7	5 594	4,4	98 310	77,4
	Разом	1120873	143964	12,8	74876	6,7	84196	7,5	817837	73,0

Слід зазначити, що частка суспільно-політичної літератури у бібліотеках 6 громад становить 12,8% від загальної кількості фонду. Більше 20% документів даної галузі знань містяться у фондах бібліотек Новгородківської селищної громади. Кількість, меншу за середній показник, мають бібліотеки Маловисківської селищної (8,2%) та Гайворонської міської (8,8%) територіальних громад.

Найменший відсоток у фондах бібліотек складає науково-природнича та сільськогосподарська література (6,7%). Невелику кількість такої літератури мають бібліотеки Гайворонської міської (2%) та Новгородківської селищної (2,2%) громад, найбільшу – Олександрівська селищна (15%) та Олександрійська міська (8,3%) територіальні громади.

Технічна література в закладах наявна в кількості 84 196 прим. (7,5%). Найменше такої літератури у Петрівській селищній (4,4%) громаді, відсоток технічної літератури, вищий за середній показник, – у Гайворонській міській (9,8%), Маловисківській (9,7%) та Новгородківській (9,3%) селищних громадах.

В якості критерію оцінки при прийнятті рішення про зберігання документів у фонді має бути їх відповідність економічному профілю територіальної громади.

Фонди гуманітарної літератури складають найбільший відсоток загального фонду – 73%. Найменша кількість від середнього показника – у бібліотеках Новгородківської (62%) та Олександрівської (61%) селищних громад, найбільша – у закладах Гайворонської (79%) міської територіальної громади. Необхідно зазначити, що формування фондів гуманітарної літератури потребує постійного вивчення контингенту користувачів, їх інтересів, потреб, мотивів звернення до документів.

Фонди бібліотек територіальних громад мають видання різними мовами, тому існує поділ фонду за мовами: українською, російською та зовсім незначний відсоток – 0,06% (727 прим.) іншими мовами.

№	Назва територ. громади	Кількість фонду (прим.)	Українською мовою (прим.)	%	Російською мовою (прим.)	%
1	Гайворонська міська	246 645	106 400	43	140 245	57
2	Маловисківська селищна	103 434	56 546	54,5	46 888	45,5
3	Новгородківська селищна	119 796	66 352	55,0	53 444	45
4	Олександрівська селищна	161 907	110 984	68,5	50 923	31,5
5	Олександрійська міська	361 955	182 824	50,5	179 131	49,5
6	Петрівська селищна	127 136	94 134	61,5	33 002	38,4
	Разом	1120873	617240	55,1	503633	44,9

Позитивним є те, що відповідно до результатів дослідження більша частина книжкового фонду – 55,1% надрукована державною мовою і переважає частку літератури російською мовою – 44,9%. Бібліотеки громад мають у більшості документи державною мовою, за винятком бібліотек Гайворонської міської територіальної громади, де частка літератури українською мовою складає 43%. У деяких бібліотеках селищних територіальних громад показник української літератури вищий за середній: в Олександрівській ТГ – 68,5% та Петрівській – 61,5%.

Одним із важливих завдань бібліотеки в роботі з фондом є своєчасне його поповнення та оновлення, а також списання тих документів, які втратили свою актуальність. Такою літературою на даний час є частина документів, надрукованих російською мовою.

Згідно з рекомендаціями Міністерства культури та інформаційної політики України потрібно припинити поповнення бібліотечних фондів виданнями, що мають походження або виготовлені та вивезені з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України (відповідно до статті 28 Закону України «Про видавничу справу»).

Статистичний аналіз складу фонду дозволив виявити: видання радянського періоду переважають кількісно надруковані до 1991 року. Всього у фондах таких видань від 46% до 63%: найбільше – у бібліотеках Олександрівської селищної територіальної громади – 63%, найменше – у закладах Гайворонської міської територіальної громади – 46%.

За результатами дослідження, переважна частина фонду 6 територіальних громад – документи, надруковані до 1991 року – 51,5%, найменше документів, надрукованих у період 2000-2021 рр. – 15,6%.

№	Назва громади	Загальна кількість фонду	До 1991 року	%	1991-2000 рр.	%	2000-2021 рр.	%
1	Гайворонська міська	246 645	113 456	46	71 528	29	61 661	25
2	Маловисківська селищна	103 434	54 846	53	27 892	27	20 696	20
3	Новгородківська селищна	119 796	57 561	48	37 080	31	25 155	21
4	Олександрівська селищна	161 907	102 001	63	34 001	21	25 905	16
5	Олександрійська міська	361 955	201 950	56	135 186	37	24 819	7
6	Петрівська селищна	127 136	47 284	50	63 141	30	16 711	20
	Разом	1120873	577098	51,5	368828	32,9	174947	15,6

Як відзначили респонденти, інформацію про документи для поповнення фонду вони отримують з різних джерел: прайс-листи – 100%; анонси, сайти авторів та видавництв – 82,5%; каталоги періодичних видань – 71%; соціальні мережі – 69%; книжкові магазини – 50%, інтернет-магазини, презентації книг – 35%.

Що стосується якісного складу фонду, то потрібно зазначити, що основна мета формування фонду в бібліотеках сучасних територіальних громад – досягнення відповідності його складу завданням та потребам громади, створення максимально повного, обґрунтованого фонду документів на традиційних та електронних носіях інформації відповідно до завдань бібліотеки та інформаційних потреб користувачів.

Відповіді переважної більшості респондентів (96,1%) свідчать про те, що склад фонду бібліотек громад задовольняє потреби користувачів не в повному обсязі, хоча працівники бібліотек намагаються комплектувати фонди, орієнтуючись на потреби реальних та потенційних користувачів. У той же час обмеженість бюджетного фінансування, зростання вартості видань не дозволяють поповнювати фонди повноцінно. Фахівці відзначили, що книгозбірням громад не вистачає довідкових видань – енциклопедій, довідників, словників – з уточненими та оновленими матеріалами; недостатньо галузевої літератури прикладного характеру – з кулінарії, рукоділля, ремесел; сільськогосподарських видань; науково-популярної

літератури з різних галузей знань – психології, медицини, спорту, а також видань з історії України, сучасної української літератури, історичних романів. Користувачам бібліотек не вистачає творів таких сучасних українських письменників: Н. Фіалко, Д. Корнія, В. Шевчука, М. Кідрука, І. Роздобудько, О. Забужко, С. Талан, В. Лиса.

Немає в достатній кількості або взагалі в наявності творів зарубіжних письменників у перекладі українською мовою: Е. Джеймса, М. Етвуда, Є. Лапідуса, Д. Мойес, Ю. Несбьо, Дж. Орвелла, Д. Фаулза та інших.

Для якісного задоволення потреб користувачів необхідно також поповнювати фонди бібліотек періодичними та дитячими виданнями.

На жаль, в сьогоденних умовах фонд жодної з 94 бібліотек не задовольняє потреби користувачів в повному обсязі.

Початкове комплектування бібліотечного фонду необхідно орієнтувати перш за все на створення його ядра.

Ядро фонду – обов'язковий мінімум зібрання найцінніших у науковому й художньому аспекті творів друку та інших матеріалів з тих галузей знань і видів видань, які відповідають профілю фонду певної бібліотеки.

На думку переважної більшості респондентів (95,5%), пріоритетну позицію у формуванні ядра бібліотечного фонду займають інформаційні документи, енциклопедії, довідники, словники, що містять достовірну інформацію, а також документи, що відповідають культурно-економічному профілю регіону. Особливу роль при формуванні фондів публічних бібліотек відіграють видання краєзнавчого характеру, періодичні видання довготривалого зберігання, обов'язковий примірник місцевих видавництв; 4,5% опитаних пропонують включити до ядра фонд рідкісних книг.

Працівники бібліотек вважають, що найважливішою умовою та пріоритетним завданням формування ядра бібліотечного фонду є наявність україномовних видань сучасної художньої та галузевої літератури для різних категорій користувачів, а 54,5% респондентів відповіли, що ядро має включати документи на електронних носіях, а також літературу для дітей та юнацтва. Всі 100% фахівців відзначили, що склад і обсяг фонду повинні якнайповніше відповідати інформаційним потребам користувачів.

Необхідно зазначити, що для проведення соціологічного дослідження переважна більшість бібліотек громад (74,5%) використовувала статистичний метод вивчення бібліотечного фонду (засіб кількісного дослідження), 19,3% – метод повсякденного вивчення (здійснюється співробітниками, що працюють з фондом), 5,3% – бібліографічний метод (аналіз фонду з точки зору його якісного змісту), 0,9% – соціологічний метод (бесіди, анкетування, опитування).

Висновки

У дослідженні взяли участь 17,4% бібліотек області із 6 територіальних громад. У фондах бібліотек за мовною ознакою переважає література, надрукована державною мовою (55,1%). Найбільше у фондах бібліотек видань, які вийшли друком до 1991 року. Інформацію про документи для

поповнення фонду респонденти отримують з різних джерел, але найчастіше з прайс-листів, анонсів, сайтів авторів та видавництв, каталогів періодичних видань. Якісний склад фонду бібліотек 6 територіальних громад задовольняє потреби користувачів не в повному обсязі. Потребують оновлення енциклопедії, словники, довідники; не вистачає творів сучасних українських письменників. При формуванні ядра бібліотечного фонду надаються пріоритети україномовним довідковим та енциклопедичним виданням, літературі історико-культурного характеру довготривалого зберігання, краєзнавчим виданням. Всі видання ядра фонду мають відповідати культурно-економічному та читацькому профілю регіону. При проведенні дослідження використовувався, здебільшого, статистичний метод вивчення бібліотечного фонду.

Бібліотекам області пропонуємо: проводити вивчення бібліотечного фонду задля визначення відповідності змісту документів, мовної ознаки, періоду випуску та місця видання згідно з рекомендаціями Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України; формувати ядро бібліотечних фондів відповідно до культурно-економічного профілю регіону; забезпечувати систематичне поповнення бібліотечного фонду виданнями державною мовою; залучати альтернативні джерела комплектування, зокрема налагоджувати зв'язки з видавництвами, творчими спілками, авторами книг; розробляти інноваційні проекти з метою поповнення книжкових фондів сучасною літературою.

Англійська і не тільки: видання рідкісними та складними мовами світу

Лілія Яцкул,
завідувач відділу
документів іноземними мовами
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Знання іноземних мов у сучасному світі є значною перевагою – як для особистісного розвитку, так і для кар'єрних перспектив. Враховуючи сучасні вимоги ринку праці, знання однієї іноземної мови вважається звичайною умовою при працевлаштуванні, бо у багатьох сферах діяльності воно є необхідністю, а володіння другою або третьою мовами можна назвати перевагою.

Сьогодні, як і раніше, найпопулярнішою мовою в світі залишається англійська, адже саме вона є офіційно визнаною в політиці та бізнесі, провідною в міжнародних відносинах – жодні форуми, конференції, зустрічі та переговори не відбуваються без її використання.

Вивчення англійської мови є обов'язковим у багатьох країнах світу. Окрім того, що англійську вивчають у школі, існує широкий спектр пропозицій для її опанування та вдосконалення поза межами навчальних закладів – індивідуальні заняття з т'ютором, англomовні курси за рівнями для різних вікових груп, клуби англійської мови для покращення навичок говоріння. Вже не є дивиною у великих містах і зустрічі із запрошенням носіїв мови.

Англійська дійсно настільки широко вживана, що ми забуваємо про інші мови. Насправді, окрім англійської, не втрачають популярності й інші іноземні мови. До речі, чи знаєте ви, якою мовою найбільше людей розмовляють у світі? На першому місці за чисельністю мовців на планеті – китайська мова. Серед інших поширених мов – арабська, іспанська, японська.

Яким же чином опановувати вищеперераховані іноземні мови? Одне з місць, де можна знайти потрібну літературу – відділ документів іноземними мовами Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського, у фондах якого – єдине зібрання документів іноземними мовами в Кіровоградській області 43-ома мовами світу. Серед них знаходяться і рідкісні мови, і мови, складні для вивчення. Пропоную зробити віртуальну мандрівку полицями відділу.

Серед складних мов на полицях – книги арабською, китайською, в'єтнамською та іншими мовами.

Китайська мова

Багато хто вважає китайську мову однією з найскладніших для вивчення, проте вона найпоширеніша, нею говорять півтора мільярди людей. Перспективи Піднебесної в економічному розвитку теж ні в кого не викликають сумніву: країна поступово перетворюється на лідера за кількістю наукових розробок та за обсягами виробничих потужностей. Більшість соціологів і фахівців з лінгвістики схилиються до думки, що у китайської мови є всі шанси в найближчі роки перетворитися на мову міжнародного спілкування та бізнесу. Сподіваємось, наведені аргументи підштовхнуть вас до її вивчення. Можливо, в недалекому майбутньому китайську мову буде включено і до шкільної програми.

Мова, перша у світі за кількістю мовців, має характерні особливості, які ускладнюють її опанування українцями. Насамперед, китайська мова належить до іншої мовної сім'ї – сино-тибетської, до того ж використовує знакову систему письма – китайські ієрогліфи, загальна кількість яких – більше 50-ти тисяч. Освічений китаєць знає близько 7 тис. ієрогліфів. Для читання китайської преси потрібно знати 3-4 тисячі. Крім цього, китайська мова має низку діалектів, настільки різних, що їх часто вважають окремими мовами. Загальновідомо, що житель Пекіна практично не розуміє мешканця південних районів Китаю.

На полицях відділу документів іноземними мовами, окрім традиційних словників та самовчителів, вирізняється невеличка за обсягом книжечка під назвою «Знаки неба. Китайська мова для допитливих дітей» Ярослава та

Роксолана Дереди, яка веде в царство китайської ієрогліфіки. Це – пізнавальна книга для допитливих дошкільнят, молодших школярів та всіх тих, хто починає вивчати китайську мову. З її допомогою ви легко і швидко навчитеся розуміти, читати і писати 36 китайських ієрогліфів і понад 300 китайських фраз. Доречно згадати слова Конфуція, який говорив: «Світом керують знаки та символи».

В'єтнамська мова

Вивчення в'єтнамської мови раніше не було поширеним, тому відповідних підручників та посібників було небагато. Але останнім часом, коли В'єтнам активно інтегрується у світову спільноту, в'єтнамську мову почали вивчати в багатьох країнах світу, серед них і Україна.

Так, у відділі документів іноземними мовами з'явився перший в Україні підручник з в'єтнамської мови магістра філології Ха Тхі Вань Ань.

Через географічну віддаленість України та В'єтнаму, а також значні мовні відмінності в'єтнамська мова є досить складною для вивчення. Матеріал у підручнику підібрано так, щоб процес навчання був захопливим, змістовним та різноманітним. Особливої уваги заслуговує розділ, присвячений фонетиці та орфографії. У ньому представлені в'єтнамський алфавіт, способи поєднання літер, пояснена вимова. Після опанування цих навичок ви навчитеся вимовляти, читати, розуміти та писати в'єтнамські слова. Книга побудована за тематичним принципом. Лексичний та граматичний матеріал кожної теми подано з українським перекладом.

На полицях відділу знаходиться не лише навчальна, а й художня література іноземними мовами. Окрім звичних книг англійською, німецькою, французькою та польською мовами, що представлені в значній кількості, можна знайти поодинокі екземпляри італійською, іспанською, грузинською.

Нещодавно фонд відділу поповнився двомовними збірками віршів відомої української поетеси, літературного критика, перекладача, авторки десятків книжок, більшість із яких перекладені багатьма мовами світу, лауреатки багатьох міжнародних премій, своєрідного зв'язківця між літературами України, Заходу й Сходу Сирди Людмили Михайлівни, уродженки міста Кіровограда (нині Кропивницький).

З кінця 80-х років минулого століття вона разом з чоловіком дипломатом виїжджала за кордон і з властивою їй енергією відкривала і вивчала нові країни. Книжки поетеси перекладено усіма офіційними мовами ООН, відтак українську авторку може читати увесь світ.

Так, збірка поезій Людмили Сирди «Голоси Сакартвело» присвячена неймовірно прекрасній країні Грузії, містить тексти українською та переклади грузинською. У двомовній поетичній збірці звучить тема любові до Грузії та її народу, оспівується краса природи, народні традиції, згадуються видатні особистості, які відіграли визначальну роль у формуванні національної свідомості та духовності народу Грузії.

Україно-іспанська збірка Л. Сирди «Amor & Mare» створена під впливом вражень, отриманих від знайомства з природою й культурою Іспанії. На

сторінках книги оспівується іспанська мова, її краса, музична виразність і ритмічність, яку можна почути навіть у географічних назвах міст, провінцій, островів і мисів. Серед образів, що асоціюються з Іспанією, ми зустрічаємо і троянди (символи краси і кохання), і пристрасний танець фламенко, і кориду, і постать Дон Жуана.

Окрасою збірки є цикли віршів, присвячені великим художникам-авангардистам Пабло Пікассо і Сальвадору Далі.

Тож, яку мову вивчати – питання індивідуальне. Воно залежить від того, яку професію мріє отримати людина, в яких країнах вона б хотіла побувати, і врешті-решт, які мови їй до вподоби.

Якщо ж говорити глобально, то варто звернути увагу на складні у вивченні для українців мови – китайську, японську та арабську. Крім цього, багато фахівців наполягають на важливості вивчення рідкісних або нечисленних мов, серед яких варто відзначити фінську та шведську.

З досвіду роботи

Від опитування до лібмобу: що, чому, навіщо?

(З досвіду роботи відділу абонементу ОУНБ ім. Д.І. Чижевського)

Наталія Білаш,
завідувач відділу абонементу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Всі ми час від часу беремо участь у різноманітних дослідженнях. Проведення опитувань більше не обмежується заповненням друкованих анкет з проханням до респондентів вказати власні уподобання. Сьогодні їх проводять, користуючись телефоном, поштою, в тому числі й електронною, через особисте онлайн-спілкування. Опитування можуть бути у формі інтерв'ю, а можуть бути короткими та швидкими – у формі анкет із запитаннями з множинним вибором. Тематика соціологічних досліджень у бібліотеці залежить від того, яку інформацію хочуть отримати бібліотечні фахівці, і може бути різноплановою: від вивчення читацьких запитів та формування читацьких інтересів до знання української літератури; від дослідження сімейного читання до використання ресурсів інтернету. Одним із найпростіших і найменш витратних способів дослідження є проведення онлайн-опитування з використанням простих, безкоштовних програм, які можуть надати результати вже за кілька годин від початку опитування. Проте ніщо не замінить живого спілкування під час збирання інформації. Це може

бути анкетування, опитування, інтерв'ю, лібмоб тощо. Хочемо поділитися досвідом відділу у проведенні досліджень.

3 2019 року у грудні відзначається День української хустки. Це неофіційне щорічне свято, мета якого – об'єднання жінок різного фаху, віку та національності для збереження українських традицій. Бліц-інтерв'ю «Справжнє диво – українська хустка» гамірно і яскраво провели у відділі абонементу, адже в цей день і читачки, і бібліотекарки в українських хустках були дуже ошатними! Святкову атмосферу створювали й книги з народознавства. Запитань було лише два: чи носять зараз жінки українські хустки та чи носять українські хустки жінки вашої родини? Відповіді приємно вразили. На перше запитання позитивну відповідь дали 100% опитаних, на друге – 97%.

Під час святкування Всеукраїнського дня бібліотек працівники відділу абонементу провели опитування користувачів та гостей бібліотеки на тему «Бібліотека моєї мрії». В імprovізований будиночок-бібліотеку потрібно було опустити інформацію-відповідь про власну «читацьку мрію», якою має бути бібліотека. Читачі бажали «побільше отримувати нових книжкових надходжень»; хотіли бачити книгозбірню процвітаючою; пропонували проводити більше масових заходів до українських народних свят; просили не ліквідовувати маленькі бібліотеки... За тим же принципом відбувалося опитування «Книга, яка вразила» з нагоди Міжнародного дня книгодарування та дня народження ОУНБ ім. Д.І. Чижевського. Опитування проходило 14 та 15 лютого 2022 року. Які ж із прочитаних книг найбільше вразили наших відвідувачів? Переважно це художні твори сучасних українських та зарубіжних авторів: «Аеропорт» Сергія Лойка – книга, в основу якої покладено героїчні події оборони донецького аеропорту; «Інтернат» Сергія Жадана – глибокий та захопливий роман, який відбив авторське бачення життя в зоні АТО, та збірка його поезій «Антенa»; біографічна книга Ірини Власенко «Квітка з Манхеттена», в якій змальовується життя видатної американської українки Квітки Цісик... Дехто з читачів захоплювався творами Ольги Саліпи («Зламани речі»), Марії Ткачівської («Голос перепілки»), Андрія Кокотюхи («Вигнанець і перевертень»), Надії Гуменюк («Корона на одну ніч»), Світлани Талан («Букет улюблених квітів»), Юрія Андруховича («Радіо ніч»). Популярними також були книги Надійки Гербіш, Марії Матіос, Юрія Винничука, Марини Гримич, Ніни Фіалко, Володимира Лиса. Серед вподобаних книг зарубіжних авторів чільне місце посіли такі твори: «Книга Балтиморів» та «Правда про справу Гаррі Квеберта» (Жоель Діккер), «Я кохатиму тебе завжди» та «Остання камелія» (Сара Джіо), «Фундація» (Айзек Азімов), «Помаранчева дівчинка» (Юстейн Гордер). Читачів вразили книги жінок та про жінок: «Велика президентка маленької країни. Історія Далі Грибаускайте» (Дайва Ульбінайте) та «Жінка, у якої є план. Правила щасливого життя» (Мей Маск).

Для містян та гостей Кропивницького проводився цікавий і захоплюючий лібмоб «Де знаходиться бібліотека?» – своєрідна рекламна акція

бібліотеки з одночасним бліц-опитуванням жителів міста, метою якого було з'ясувати, чи знають перехожі дорогу до нашої книгозбірні.

Опитування можна проводити в різний спосіб: фахівці відділу абонементу провели опитування «Хто звідки?» у формі пізнавальної гри на свіжому повітрі, під час якої учасники заходу дізналися/пригадали місце народження відомих українських письменників та поетів.

Завжди корисно проводити дослідження та міні-дослідження з окремими групами користувачів, що дає змогу глибше вивчити їхні читацькі запити.

У зв'язку з повномасштабною війною Росії проти України кількість внутрішньо переміщених осіб постійно зростає. Це люди, які змушені були залишити на малій батьківщині все: і помешкання, і роботу, навіть одяг та улюблені книги. До відділу абонементу активно записуються вимушені переселенці з різних регіонів України. Нагальним завданням бібліотекарів є вивчення читацьких уподобань даної категорії користувачів, підбір потрібної літератури, оточення цих людей теплом та увагою. Отже, починаємо знайомитись. Читач Олександр із Краматорська надає перевагу детективам. У рідному місті він відвідував бібліотеку та дарував книги. Пані Ольга з Харкова прийшла до нас по книги разом із сином Михайликом – школярем початкових класів. Хлопчик розповів бібліотекарям про свій улюблений мультик, про те, що любить грати в шахи (навіть має розряд!) та про свої читацькі запити. Серед розмаїття видань юний читач обрав книгу Володимира Дахна «Як козаки куліш варили» про дивовижні пригоди трьох мужніх, кмітливих і невгамовних козаків-побратимів Ока, Грая і Тура та книгу про тварин. Користувач на ім'я Денис разом із сином прийшов до бібліотеки, щоб узяти книги у жанрі «фентезі», казки та «Українську абетку», а у пані Олександри був запит на твори Миколи Гоголя та Михайла Булгакова. Всі ці люди «аптекою для душі» обрали саме нашу бібліотеку, і ми пишаємося цим.

Що може бути кращим, як отримати повідомлення з перших вуст від читача? Адже інформація, яку надають нам користувачі, сприяє більш ефективній роботі окремого відділу та бібліотеки в цілому. Комплектування книжкового фонду, планування масових заходів, розширення читацького світогляду стає простішим і якіснішим за допомогою анкет, інтерв'ю, бліц- та експрес-опитувань, лібмобів...

Як бачимо, дослідження є невід'ємною частиною бібліотечної роботи. Отже спілкуємося, вивчаємо, досліджуємо!

Інноваційний формат, або Як стати цікавим громаді (З досвіду роботи бібліотек області)

Марія Охріменко,
головний бібліотекар
науково-методичного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Інновації бібліотек – це цілеспрямовані зміни, що сприяють досягненню нового стану функціонування закладів та є основою найповнішого задоволення потреб користувачів. Метою впровадження інновацій є покращення обслуговування, створення комфортних умов для якісного задоволення читацьких запитів, а також забезпечення рівноваги між збереженням бібліотечних традицій і змінами в організації роботи закладу відповідно до викликів часу.

Успіх ефективного впровадження бібліотечних інновацій залежить від того, наскільки цікавими і різноманітними вони будуть. Зміст діяльності закладів визначається інтересами і запитами аудиторії, подіями, що відбуваються в країні, специфікою розвитку та проблемами регіону, знаменними та пам'ятними датами, рівнем професіоналізму працівників бібліотеки.

У бібліотеках територіальних громад області в 2021 році проводилися цикли інноваційних народознавчих заходів, які популяризують народні звичаї, традиції, обряди, мову у різних форматах (вечорниці, віртуальні подорожі, флешмоби, посиденьки тощо).

Особливою популярністю у жителів Новомиргородської міської територіальної громади користується краєзнавчо-народознавчий клуб «Златопілля», створений на базі центральної районної бібліотеки. Бібліотекарі разом з членами клубу підготували ряд цікавих, змістовних та корисних заходів. Так, сторі-тренінг для старшокласників «Викопані дива Новомиргородщини», який пройшов у музейній кімнаті, познайомив присутніх з археологічними знахідками краю. Учасники заходу знаходили відповіді на цікаві питання пазл-вікторини «Скарби історії» та подивились відео-презентацію «Новомиргородщина: розкопки тривають». Особливий інтерес у присутніх викликали історії походження археологічних експонатів.

Цікавими для мешканців Новомиргородської міської територіальної громади також стали такі інноваційні заходи, як: фолк-флешбек «Забобони: у що вірили наші предки», театральна імпреза «Гарна дівка, засватана», етно-подіум «Модні тренди наших прабабусь».

А за ініціативи комунального закладу (КЗ) «Публічна бібліотека» Кетрисанівської сільської територіальної громади започатковано ретро-проект «Чим багата Кетрисанівська хата», головна мета якого – збереження, популяризація та використання краєзнавчих автентичних матеріалів, відродження в українців любові до свого духовного коріння. В рамках проекту

створено та розміщено на сторінці бібліотеки в фейсбуці 14 відеомандрівок сільськими територіями громади. Кожна мандрівка – це окрема історія, наповнена народними звичаями, обрядами та традиціями. Відеопроєкт переглянули понад 25000 відвідувачів.

Пристосувала послуги до дистанційного формату і Федіївська сільська бібліотека цієї ж громади – у закладі протягом року продовжувала успішно діяти комплексно-цільова програма «стежиною батьківського краю». Бібліотекарка Раїса Колодєєва створила відеоролики «Історія Федіївки у світлинах» та «Села, як люди, мають свої біографії», «З днем народження, Федіївко!»; підготувала онлайн-привітання до професійних свят «З днем довкілля», «Виробникам сільського господарства» та інші.

Учасники Етноклубу «Любисток» Підлісненської філії КЗ «Центральна бібліотека» Олександрівської селищної ради ініціювали створення інтерактивної експозиції у вигляді української світлиці «Чорнобрива хата» з візуалізацією, фото- та селфізонами, основою якої стала зібрана бібліотекарем Сніжаною Парієнко етнографічна колекція.

У приміщенні «Чорнобривої хати» створені всі умови для того, щоб відвідувачі не були пасивними глядачами. Вони мають змогу самі поставити горщик у піч та випекти хліб, одягти традиційний одяг та випрати у ночвах білизну, прочесати через гребінку прядиво та виготовити власноруч першу у своєму житті нитку. Крім цього для відвідувачів тут постійно проводяться лекторії «Побут українця», тематичні зустрічі відповідно до певного календарного свята, готуються відеопрезентації. Регулярними також стали майстер-класи як для дітей, так і для дорослих з виготовлення ляльки-мотанки, обрядової випічки, млинців. Світлиця ніколи не залишається без гостей. Переглянути експозицію приходять мешканці Підлісненського старостинського округу й ті, хто приїздить до Підлісного. Хатина стала візитівкою села, її продовжують наповнювати експонатами.

Гарний приклад організації проведення змістовного дозвілля має бібліотека-філія № 8 Олександрівської міської централізованої системи, де в день святого Андрія Первозванного було проведено для старшокласників етнотусівку «Андріївські вечорниці». Щоб створити атмосферу справжнього етнографічного свята, бібліотечну залу прикрасили в українському стилі – вишитими рушниками, доріжками, рогаками, глиняним посудом, імітацією печі, атрибутикою для ворожінь, яблуками, калитою. Шляхом вживання сучасного молодіжного сленгу та діалектизмів, застарілих слів та виразів бібліотекарі-ведучі поєднали сучасність і давнину, щоб долучити юнаків та дівчат до театралізованого формату проведення заходу. Ведучі заходу, бібліотекарі в образах українських дівчат, невимушено спілкувалися між собою про ворожіння, парубків, різні дива, непомітно залучаючи сучасну молодь до давніх українських ворожінь, ігор та звичаїв. Панувала атмосфера веселощів, пустощів, українського гумору, звучало рідне українське слово.

Сьогодні переосмислюється модель вибудовування комунікації між бібліотекою і користувачем, читач залучається до формування послуг та

управління їх якістю. Користувачі можуть разом з бібліотечними фахівцями змінювати бібліотеку, робити її більш привабливою, брати участь у різних заходах.

Цікавий проєкт презентувала Кропивницька міська центральна бібліотека ім. В. Панченка: «Відеопоетичний діалог культур» – міжнародний польсько-український проєкт, мета якого полягає у популяризації української та польської культур через жанр відеопоезії. У рамках проєкту створено 11 відеопоетичних робіт, в основу яких покладені вірші польських та українських поетів у взаємних перекладах та з англійськими субтитрами.

МЦБС м. Кропивницького стала партнером надзвичайно актуального українсько-канадського проєкту «Амбасадори безпеки», для вирішення завдань якого всі бібліотеки системи об'єдналися у 5 команд та активно втілювали просвітницькі заходи, проводили індивідуальні та групові майстерні з виготовлення флікерів (світловідбивачів).

Аби бути успішними в сучасних умовах, бібліотеки Онуфріївської селищної територіальної громади запровадили інноваційну форму роботи – бібліочелендж. Саме слово челендж перекладається з англійської як «виклик» у контексті словосполучення «кинути виклик».

Челендж – це жанр інтернет-роликів, в яких блогер виконує завдання на відеокамеру і розміщує його в мережі, а потім пропонує повторити завдання своєму знайомому або необмеженому колу користувачів.

У бібліотеках громади проведені різноманітні челенджі, до яких долучилися користувачі різного віку. На сторінці бібліотеки в соціальній мережі «Фейсбук» бібліотекарі пропонували користувачам долучатися до патріотичних та літературних челенджів, поетичних читань з нагоди дня народження видатної української письменниці Лесі Українки, української поетеси Ліни Костенко, а також до заходу «Молодь читає Тараса Шевченка». Шанувальники поезії обирали улюблені рядки, записували відео і викладали його на власних сторінках у фейсбуці із хештегами #ТижденьПоезіїЛіниКостенко та іншими.

Працівники Гайворонської міської публічної бібліотеки започаткували сучасну ідею обміну книгами для користувачів та жителів громади. Партнерами проєкту стала сім'я постійних користувачів бібліотеки Антона та Аліни Пилипенків, які мають власну кав'ярню неподалік. Буккросінг під назвою «Смачніше з кавою» розмістився у приміщенні кав'ярні, де всі охочі мають змогу ознайомитись з новинками літератури, що чекають на них у відділі абонементу бібліотеки. У кав'ярні бібліотекарі пропонують цікавинки для відвідувачів: «Знайди сову в книзі» (кожен може обрати одну книгу і знайти в ній сову з обраним призом); «Кавова закладка» – приємний сюрприз для кавоманів та книголюбів (кумедні запитання, відповівши на які можна отримати солодкі призи). Завдяки буккросінгу «Смачніше з кавою» все більше мешканців громади дізнаються про цікаві можливості, які надає бібліотека.

Інноваційною формою роботи для бібліотек Знам'янської міської територіальної громади став фотопроєкт «Книга занурює!». За ініціативи громадської організації «Жіночий Дзен» (голова – Ірина Варакута) у співпраці з бібліотеками міста відбулася фотосесія, метою якої було знайомство з неймовірними жінками, які працюють у бібліотечній сфері. Фотографії бібліотекарів були представлені на загальноміському заході «Презентація громадського простору для міських громадських організацій», на який запросили директорів та колективи бібліотек. Присутні мали змогу почути цікаву розповідь про бібліотекарів, їх улюблену роботу. Також у проєкті із задоволенням взяли участь активні користувачі бібліотек – вони перевтілювались в образи книжкових героїв. Участь у проєкті допомогла сформувати позитивний імідж бібліотек серед громади.

У приміщенні центральної публічної бібліотеки Новоархангельської селищної громади відбувся захід, присвячений 90-річчю з дня заснування районної газети «Колос». До нього працівники бібліотеки підготували ювілейну панораму під назвою «Історія краю на шпальтах газети», а також оформили святкову інсталяцію «Колосу 90 років», де розмістили в якості символів журналістської роботи виставку газетних матеріалів різних часів, стару друкарську машинку, фотоапарат, блокнот, численні фотографії, альбом зі збереженими газетними вирізками. На захід були запрошені: колектив редакції, керівництво територіальної громади, а також передплатники та шанувальники газети. Присутні мали рідкісну нагоду дізнатися, що друкувалося в районній газеті в різні часи, почути прізвища людей з минулого століття, які творили історію краю.

Слід зазначити, що залучення користувачів бібліотеки до участі в масових заходах та акціях підвищує їх соціальну активність.

Збройна агресія Росії проти України внесла певні корективи в роботу бібліотечних закладів 2022 року. Так, бібліотеки Світловодської міської територіальної громади з перших днів війни максимально включились у волонтерську діяльність. Майже кожного дня для переселенців проводяться різноманітні культурно-дозвілєві заходи, серед них «День сім'ї», «День міста», заходи на допомогу літньому відпочинку, рухливі та інтелектуальні ігри, конкурси, лялькові вистави. Неординарною є діяльність волонтерських груп бібліотекарів: з першого дня війни вони плетуть маскувальні сітки із матеріалу, який перед тим фарбують, ріжуть, готові вироби передають безпосередньо захисникам на фронт, а сільські бібліотекарі виготовляють консерви для бійців на передовій.

Інша група бібліотекарів активно включилась у діяльність міського штабу по роботі із внутрішньо переміщеними особами (ВПО). Бібліотекарі відвідують помешкання, де проживають переселенці, оцінюють стан приміщення – чи він задовільний та чи є відповідними умови проживання, складають акти обстеження цих умов, а також допомагають у заповненні заяв на отримання коштів. А головне – не залишають без уваги кожного – телефонують, щоб з'ясувати, що людям потрібно.

Центральна міська публічна бібліотека м. Світловодська українським переселенцям, які тимчасово, на період війни, виїхали до країн Євросоюзу, пропонує такі інноваційні послуги: дистанційне навчання з української мови та комп'ютерної грамотності, перегляд відеороликів з музикою українських композиторів, відеопрезентації «7 чудес України» та «Як зберегти здоров'я під час війни».

У ці непрості воєнні часи Велико-Чечеліївська сільська бібліотека-філія Новгородківської селищної громади започаткувала проєкт «Вулична бібліотека. Ви ще не читаете? – Тоді ми йдемо до вас», який має на меті поширення серед громадськості позитивної думки про читання та бібліотеку, популяризацію її діяльності та послуг, залучення нових користувачів.

В ході реалізації проєкту бібліотека виносить свої послуги за межі власних стін. Тепер, за бажанням, отримати потрібну книжку можна і на робочому місці, звісно, за попередньою домовленістю. Обмін бібліотечної книги забезпечено всім категоріям користувачів. Видається література і переселенцям, які тимчасово переїхали з «гарячих» точок до родичів. Інформація про нові послуги бібліотеки систематично оновлюється. Набувають популярності читання на природі «Читаємо усім двором». Можна сказати, що бібліотека сьогодні стала своєрідним центром «психологічного розвантаження, «аптекою для душі».

Необхідно зазначити, що більшість бібліотек області постійно знаходяться в пошуку інноваційних форм роботи. Бібліотекам громад Кіровоградщини пропонуємо ознайомитися з представленим досвідом та впроваджувати інноваційні ідеї в життя громад. А також не забувати популяризувати діяльність закладів в соціальних мережах, адже це формує позитивний імідж бібліотек серед мешканців громад, а відтак і всього суспільства, та слугує впровадженню нових бібліотечних послуг.

Бібліотечні промоції читання: сучасний підхід і можливості (За матеріалами звітів бібліотек області 2021 року)

Ірина Резнік,
завідувач відділу обслуговування користувачів
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

*Книги мають особливу чарівність:
вони дають нам насолоду,
вони розмовляють з нами,
дають нам добрі поради,
вони стають живими друзями для нас.*
Ф. Петрарка

Популяризація читання – один із напрямків у повсякденній діяльності бібліотек. Книгозбірні постійно працюють над пошуком творчих ідей, що згодом лягають в основу бібліотечних проєктів, допомагають створювати нові культурні події та послуги. Їх реалізація дозволяє розкрити потенціал учасників, отримати корисний досвід і визнання громади.

Для підвищення престижу книги та читання у громадах бібліотеки тісно співпрацюють зі ЗМІ. Адже вдало продумана стратегія використання засобів масової комунікації може привернути увагу до книг і до читання зокрема. Можна з упевненістю стверджувати, що бібліотеки області мають значний досвід у цьому напрямку роботи.

Проаналізувавши матеріали звітів бібліотек області, робимо висновок, що популяризація читання сьогодні залежить не тільки від внутрішньої роботи з користувачами (виставки, зустрічі з письменниками, презентації, вуличні акції, літературні читання), але й від співпраці із засобами масової інформації, популяризації читання в соціальних мережах.

Основною формою популяризації книги до сьогодні є книжкові виставки. Сучасна книжкова виставка має бути комфортною, естетично оформленою, доступною та актуальною. Приємно, що бібліотеки Кіровоградської області протягом року значну увагу приділяють визначним літературно-мистецьким подіям, календарним та пам'ятним датам. Працівники книгозбірень завжди оформлюють тематичні виставки, створюють виставки-інсталяції, де книги, у поєднанні з іншими предметами, набувають нових естетичних функцій. Основною метою книжкових виставок (в тому числі і віртуальних) та інсталяцій є намагання якомога більше розкрити фонд конкретної бібліотеки і познайомити користувачів з його різноманітністю і багатством.

Говорять, що настрій створюють події та люди, а бібліотекарі можуть до цього додати ще й книги. За будь-якої погоди, взявши до рук улюблену книгу, ми влаштовуємо собі моменти релаксу і гарного настрою. Саме такий настрій створили для своїх читачів працівники бібліотек Кіровоградщини до

Всеукраїнського дня бібліотек – організували і провели такі заходи: бібліо love store «Бібліотека: сучасна, креативна, твоя!», літературний показ «Модна книга», де гості мали змогу відчувати себе моделями, демонструючи книжкові новинки (Новоархангельська публічна бібліотека); акцію «До бібліотеки завітай, класну книжку прочитай» (Йосипівська сільська бібліотека); день відкритих дверей «Будинок, у якому живе книга» (Петрівська публічна бібліотека); квест «Знання та таємниці на кожній полиці», літературні пікніки «В гостях у казки», театральне дійство «Бібліокоролівство», у якому завдяки казці учні дізналися, які книжки «живуть» у бібліотеці (Соколівська центральна сільська бібліотека); бібліотечне свято «Книжкова круговерть» (Побузька сільська бібліотека); бібліостолик «Граємо, читаємо, спілкуємось» (Новгородківська публічна бібліотека); інформаційний мікс «Читаймо найсучасніші та найцікавіші книги разом з бібліотекою» (Новоукраїнська центральна бібліотека).

Задля заохочення користувачів до читання та збільшення інтересу до бібліотеки фахівці постійно проводять різноманітні заходи. Перші березневі дні у нашій країні пов'язані з іменем видатного сина України, геніального поета Тараса Шевченка. На відзначення днів Кобзаря бібліотекарі урізноманітнили діяльність цікавими інтерактивними та нестандартними формами роботи, серед яких поетична бесіда «Тарасові музи – жінки його долі» (Вільшанська селищна публічна бібліотека); флешмоб «Читаємо Шевченка» (бібліотека Помічнлянської сільської ради); літературна акція «Хай дух Шевченка об'єднає нас» (Новгородківська публічна бібліотека); квест «Пізнаємо Кобзаря» (Новоукраїнська центральна бібліотека); конкурс читців «Доростаємо серцем до Шевченка» та інтерактивна гра «Чи знаємо ми Тараса Шевченка?» (бібліотеки Маловисківського міського бібліотечно-ресурсного центру); поетичний конкурс «Шевченко в моєму серці» (Гайворонська міська публічна бібліотека).

Минулий 2021 рік був ювілейним для видатної української письменниці Лесі Українки. З нагоди вшанування 150-річчя від дня народження всесвітньовідомої поетеси у бібліотеках області було організовано та проведено низку цікавих заходів: годину поезії «Життєві дороги Лесі Українки» (Капітанівська сільська бібліотека); літературні читання казки Лесі Українки «Три метелики» з презентацією буктрейлера, створеного за цим твором, який здобув перше місце в обласному конкурсі серед публічних бібліотек Кіровоградщини 2021 року (Новоархангельська публічна бібліотека); флешмоб «Читаємо Лесю» (Центральна бібліотека виконавчого комітету Помічнлянської міської ради); онлайн-вікторину «Таємничий світ «Лісової пісні» (Новомиргородська центральна районна бібліотека); онлайн-гру «Палітра творчості Лесі Українки» (бібліотеки міської централізованої бібліотечної системи (МЦБС) міста Кропивницького).

Минулого року в Україні вперше відбувся Національний тиждень читання, який проводив Український інститут книги спільно з Міністерством культури та інформаційної політики. Це загальнонаціональне свято об'єднало

навколо читання читачів, письменників, бібліотекарів, видавців і книгарів по всій країні. Бібліотекарі нашої області теж активно долучилися до грандіозної події у таких заходах: акція «Кольорові читання» – виставка книг одного кольору (Новоукраїнська центральна бібліотека); гра-рулетка «Кольорова спокуса», акція «Підвішена книга», в рамках якої відвідувачі «підвішували» ті книги, які вони б радили прочитати, і тут же брали твір, який підвісив попередній читач (бібліотеки Новоархангельської селищної ради); акція «Хай Україна вся читає, бо книга нас усіх єднає!» та вікторина «Казковий ерудит» (Олександрійська центральна бібліотека).

З метою прищеплення дітям любові до книжки, дбайливого ставлення до неї, виховання потреби в читанні, підвищення зацікавленості до ролі книги в суспільному та історично-культурному житті у бібліотеках області щороку проводиться ***Всеукраїнський тиждень дитячої та юнацької книги***. У ці дні бібліотеки перетворюються на справжні храми Книг, де кожен читач відчуває себе бажаним гостем. Бібліотекарі підготували для користувачів низку цікавих заходів: казкове ерудит-лото «Почитаємо, пограємо, казки відгадаємо» та казкову вікторину «Заглядає в шибку казка з добрими очима» (бібліотеки Новоархангельської селищної ради); книжковий дайвінг «З книгою, відкриваючи світ», читацький марафон «Книга єднає Україну», бібліомоніторинг «Книга чи комп'ютер?» (Вільшанська селищна публічна бібліотека); літературну мандрівку «До книг на гостини мчать малята безупинно», облаштували фотозону «Читаю і всім раджу» (Знам'янська міська бібліотека).

Тиждень дитячої та юнацької книги став своєрідною акцією з популяризації надбань національної і світової культури та сприяв поглибленню й розширенню читацьких інтересів.

Літо – період відпочинку, канікул та відпусток. Але влітку у книгозбірнях розпочинається пора цікавого дозвілля для мешканців та гостей міст і сіл – програми пропонують заняття на різні смаки: літні читання «Літо. Сонце. Я і книга», літературні пікніки «В гостях у казки», театральне дійство «Бібліокоролівство» (бібліотеки Соколівської центральної сільської бібліотеки); літературний маскарад «Стежками улюблених книжок» (Знам'янська міська бібліотека); діснейленд «Країна книжкових героїв», віртуальна година «Завітай у світ книжковий – дивовижний і казковий», територія літнього читання «Драйове літо без ліміту», година розваг «Бібліотека під відкритим небом» (Новомиргородська центральна районна бібліотека).

Часи змінюються, замість старих кумирів приходять нові таланти. Так було у всіх сферах життя й так буде завжди. Те ж саме можна сказати і про літературний процес сьогодні, адже усі звертають увагу на новачків, які тільки починають здійснювати на літературний Олімп.

Українські письменники відходять від радянських стереотипів, нав'язаних історією, вони творять нову й сучасну літературу. І цей процес

відповідає запитам суспільства, яке теж прагне розвиватися та рухатися вперед.

Сучасна українська література відіграє важливу роль у вдосконаленні культурного, інтелектуального, духовного та морально-етичного стану українського суспільства. Популяризація сучасної художньої літератури і читання – один з основних напрямків діяльності публічних бібліотек області.

В останні роки бібліотеки Кіровоградщини намагаються поповнювати свої фонди сучасними українськими книгами та активно їх популяризують. У бібліотеках області часто проходять різноманітні творчі зустрічі з письменниками рідного краю, а саме: творча зустріч із землячкою, членом Національної спілки письменників України, талановитою поетесою, прозаїком і бібліотекарем Інною Немировою (Вільшанська селищна публічна бібліотека ім. Л. Горького); зустріч з авторкою Іриною Оцабрик та презентація її книги «Гламур, швабра, пиріжки», зустріч з Аліною Шевченко та презентація її книги «Цвіт першої надії», зустріч з Вікторією Семененко та презентація її книг «Так як є» і «Вона першою все сказала», флешмоб «Пам'яті Загравенка» (Міська центральна бібліотека Знам'янської міської ради); презентація книги Олени Гуренко «Дерево життя Надії Падурської» (Центральна бібліотека виконавчого комітету Помічнлянської міської ради); презентації книги Бориса Шевченка «Ерделівка і Копанки. Нариси з історії від найдавніших часів до сучасності», книги спогадів Надії Мельникової «Федорка» (бібліотеки Маловисківського міського бібліотечно-ресурсного центру); поетична подорож «Письменники рідного краю дарують нам творів розмай» (Гайворонська міська публічна бібліотека).

Бібліотеки МЦБС міста Кропивницького провели для початківців засідання поетичної студії «Світанок». Майстерню відвідують діти та підлітки, які бажають оволодіти поетичним мистецтвом, вийти за межі внутрішнього світу, заручитися підтримкою досвідченого наставника. У Добровеличківській центральній публічній бібліотеці відбулись засідання літературного клубу «Лебідонька».

Використання у бібліотечній діяльності сучасних електронних технологій дає змогу бібліотекам залишатися затребуваними інформаційними центрами в умовах суспільних інформаційних потреб, що постійно зростають.

Якщо бібліотека хоче бути сучасною і орієнтуватися на користувача, то вона має звернути увагу на соціальні медіа і роботу в них. На сьогодні соціальні мережі відіграють важливу роль, адже послугами інтернету користується значна кількість людей.

Усі бібліотеки по-різному рекламують свою діяльність через соціальні мережі. Однією з найбільш поширених форм популяризації роботи бібліотек є надання інформації про нові надходження книг і періодики, новинки книговидавництва, віртуальні книжкові виставки, онлайн-ігри та багато іншого.

У соціальних мережах бібліотеки розміщують контактну інформацію, анонси майбутніх заходів та акцій, фотографії закладів та їх колективів,

привітання та відгуки читачів. Найбільш поширеним «віртуальним майданчиком» для популяризації книг та читання є створення сторінки бібліотеки у Facebook. Заклади області активно наповнюють свої сторінки у соціальних мережах актуальною та цікавою інформацією, наприклад: віртуальна книжкова виставка за творами Сашка Дерманського із серії «Пригодницька бібліотека» (Бобринецька міська публічна бібліотека); онлайн-гра «Літературна абетка», де кожного дня з'являлася на фейсбуці нова літера алфавіту, на яку потрібно було писати імена літературних героїв; «Бібліо Вайни» – смішні ролики з життя бібліотек (Бібліотеки Новоархангельської селищної ради); постійна онлайн-рубрика «Читаємо українських письменників» (Знам'янська міська центральна бібліотека); онлайн-вікторини «Співачка досвітніх вогнів», «Славетна донька України» (Новоукраїнська центральна бібліотека); публікації на фейсбуці в рубриці «Нова краєзнавча книга» (Олександрійська центральна бібліотека).

Проаналізувавши роботу бібліотек Кіровоградської області за 2021 рік, робимо висновок, що за допомогою різноманітних інтерактивних та цікавих форм роботи книгозбірень підвищується інтерес дітей і дорослих до читання, популяризується як сучасна, так і класична література, формується культура читання. Всім відомий вислів, що людина, яка вміє і любить читати – це щаслива людина. В її оточенні завжди розумні, добрі та виховані особистості. Тому потрібно намагатися розвивати у людей звичку до читання як до інтелектуального дозвілля. Бібліотечні фахівці докладають максимум зусиль для популяризації книги та читання, запроваджують цікаві бібліотечні проєкти, розуміючи, що це вклад у наше майбутнє.

Реалізація захопливих проєктів, що забезпечують спілкування читачів з книгою, з авторами, залучення їх до читання, не тільки створюють культ книжки, а й певною мірою перетворюють читання в життєву потребу, читання-задоволення, читання-комунікацію. Адже інтелектуальною, духовно багатою та високорозвиненою нацією може бути тільки нація, що читає.

Бібліотечні проєкти

Як написати проєкт: методичні рекомендації бібліотекарям

Любов Дубина,
головний бібліотекар
науково-методичного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Щоб щось мати, треба кимось бути і щось робити.
Сократ

Проектна діяльність є потужною креативною та рушійною силою інноваційного розвитку бібліотек, професійного зростання фахівців. Це джерело залучення позабюджетного фінансування, потенційних спонсорів. Завдяки реалізації проєктів бібліотечні заклади підвищують власний імідж у суспільстві, отримують додаткові можливості для збільшення інформаційних та матеріальних ресурсів.

За даними Вікіпедії проєкт (від лат. *projectus* – кинутий уперед) – це обмежена в часі, ресурсах та вимогах якості унікальна сукупність процесів, направлена на створення нової цінності.

Написати змістовний і зрозумілий проєкт – завдання не з простих. Не існує універсальних правил, які допоможуть отримати грант.

Грант – це кошти, які надаються організаціям та особам для здійснення діяльності, яка є неприбутковою та прописана у пропозиції, що затверджена грантером.

Проектну заявку можуть подавати як громадські організації, так і юридичні особи. Слід відзначити, що, оскільки краще надають гранти громадським організаціям, при бібліотеках потрібно створювати такі організації.

Перед початком створення проєкту необхідно вивчити донора, якому подаєте заявку, проаналізувати його місію, пріоритети, умови надання фінансування. Важливо дотримуватись формальних вимог грантера з написання заявки: терміну подачі (подана після дедлайна заявка не розглядається); охоплення території області грантовим покриттям, тому що бувають гранти для окремих областей.

Щоб знайти відповідні до напрямку діяльності вашої організації відкриті грантові конкурси, необхідно провести моніторинг сайтів організацій, які узагальнюють та постійно оновлюють грантові конкурси. Дізнатися про конкурсні гранти можна на порталі ГУРТ за посиланням <https://gurt.org.ua/news/keywords/%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82/>, де надається інформація про конкурси та грантові програми від міжнародних та національних донорських організацій.

Платформою для постійної взаємодії й комунікації учасників третього сектору України є портал Громадський простір (<https://www.prostir.ua/category/grants/>), який акумулює гранти, конкурси для розвитку громадських організацій.

Проектну діяльність варто починати з регіональних грантових програм, далі вивчати гранти при посольствах, спеціальні «малі гранти», спільні програми в рамках Євросоюзу. Якщо у вас виникають питання щодо написання заявки, варто питати поради у донорів. Вони допоможуть, бо самі зацікавлені в сталості вашої організації.

Оскільки проект – це логічний та хронологічно узгоджений комплекс заходів, реалізація яких спрямована на розв’язання конкретної соціальної проблеми в визначений період часу, то в проектній заявці вказуємо обраний колектив виконавців з різним досвідом і компетенціями, відповідні матеріальні ресурси, фінансову допомогу або бюджет. Без попереднього визначення і забезпечення цих засобів не можна виконувати проект.

Проект лише тоді має шанси на успіх, коли він логічний, проектні завдання відповідають меті, засоби реалізації – завданням, бюджет – реальний. Тобто уся діяльність повинна відповідати завданням, які поставлені в проекті. Потрібно чітко розуміти, як буде працювати спланований проект, як його можна коригувати в разі потреби.

Слід відзначити, що кожен донор має свої вимоги щодо оформлення проектних заявок, їх потрібно завжди дотримуватися. Аплікаційна форма додається окремим посиланням в оголошенні про конкурс. Як приклад, пропонуємо типову структуру проектної заявки.

Типова структура заявки

Проблема. Вона має бути прописана одним реченням. Це те, що треба вирішити завдяки реалізації проекту. Правильно сформульована проблема дає відповідь донору, для чого і чому він має витратити свої ресурси.

Актуальність. Важливо описати, чому ваша проблема потребує вирішення, охарактеризувати причини її виникнення. Бажано підкріпити опис ситуації статистичними даними, що підтверджують реальне існування проблеми. Крім опису проблеми варто описати можливості, які з’являться в результаті виконання проекту. Об’єм опису – пів сторінки-сторінка.

Мета формулюється з проблеми одним реченням. Вона описує кінцевий результат проекту, тобто ситуацію, яка настане, коли проект буде реалізовано відповідно до ваших планів. Правильно сформулювати мету означає представити бажану ситуацію в майбутньому. Саме мета дозволяє чітко визначити кінцеві завдання всієї проектної діяльності, а також оцінити реалізацію проекту.

Наприклад, проблема – неточність та неадекватність законодавства щодо соціальної несправедливості; мета – удосконалити законодавство щодо соціальної несправедливості.

Завдання та методи їх досягнення. Завдання – це конкретні кроки з досягнення мети, які визначають діяльність та відповідають за певні етапи проєкту. Для вирішення завдання грантоотримувач планує провести заходи. Нормальна кількість завдань – це 3-4.

Існують продуктивні та якісні завдання. Продуктивні завдання після їх вирішення мають конкретні продукти, наприклад: створена комп'ютерна база даних, інформаційно-консультативний центр, збільшилась кількість людей, які отримали нову кваліфікацію в малому бізнесі. Прикладом результату виконання якісних завдань є поліпшення знань, одержання нових навичок. Завдання проєкту необхідно максимально конкретизувати, мати кількісні дані про ступінь їх корисності. Тобто потрібно відстежувати зміни в знаннях, переконаннях, які отримає цільова аудиторія, територію, на яку поширюється ціль; кількісні показники (скільки клієнтів буде брати участь у проєктних заходах); завдання має бути реальним для виконання, ресурси для досягнення даної цілі мають узгоджуватися з іншими цілями.

Методи – це прийоми, за допомогою яких необхідно здійснювати заходи для одержання запланованих результатів за допомогою наявних і залучених ресурсів.

При обґрунтуванні вибраного методу потрібно вказати, що буде зроблено, хто конкретно буде здійснювати діяльність, в якій послідовності, які ресурси будуть використані.

План реалізації. Проєкт має чіткий термін реалізації, який змінити можна лише з вагомої причини з дозволу донора. У плані необхідно вказати конкретні строки кожного заходу, поставити конкретні дати. Кожен окремий захід або комплекс заходів, що будуть реалізовані, мають відповідати поставленій меті, позитивно впливати на вирішення визначених проєктом завдань.

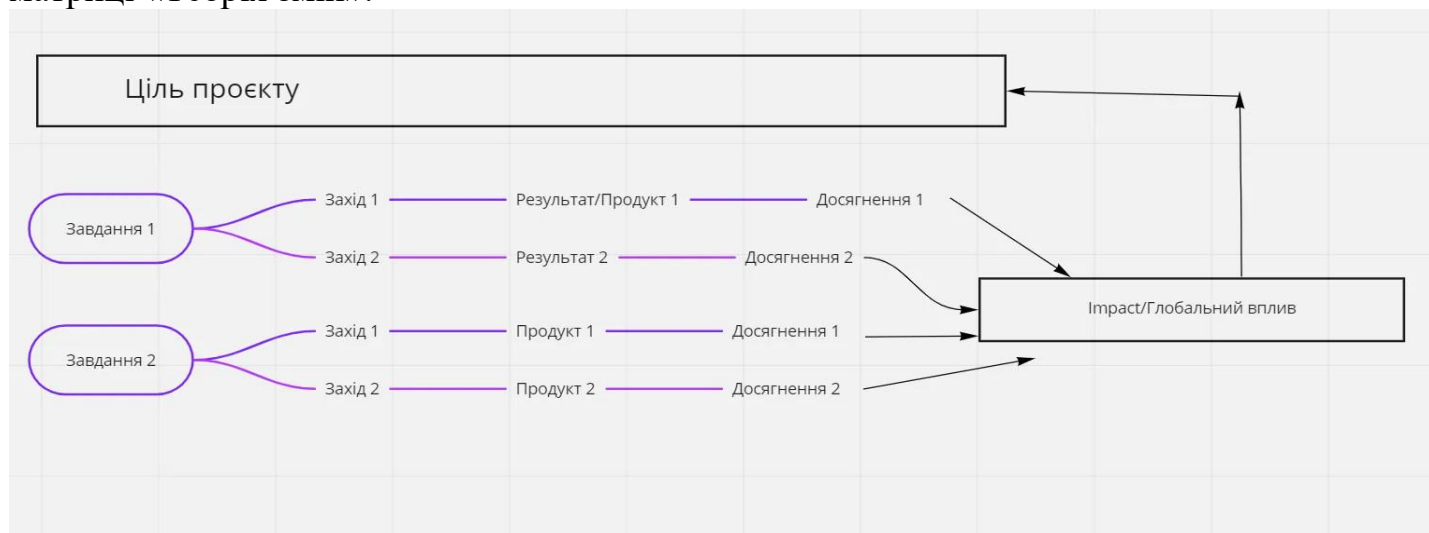
Важливою складовою плану є інформаційна кампанія. Має бути задіяний якісний піар, який формуватиме довіру до вас. Дуже важливо систематично інформувати вашу громаду, донорів про те, чим ви займаєтесь, яких успіхів досягли. Переваги в отриманні коштів має організація, яка системно займається піаром. Важливо надавати про себе правдиву інформацію – донори можуть перевірити, як працює ваша організація.

Результати. Вони показують досягнення, зміни, що відбулися в громаді після реалізації проєкту. Наголошуємо, що кількість результатів має відповідати кількості завдань проєкту, або результатів може бути на 1-2 позиції більше.

Бюджет. У структурі бюджету проєктної заявки потрібно розписати всі витрати. Якщо в аплікаційній формі такої структури немає, її можна взяти, як приклад, з проєктних форм інших донорів. Щоб створити якісний кошторис, важливо залучити до підготовки заявки бухгалтера та вивчати інструкцію до бюджету разом з ним. Якщо ви просите багато грошей, то пам'ятайте, що маєте детально прописати в проєктній заявці, для чого та чому саме стільки коштів вам потрібно.

Не забувайте вносити співфінансування та інформацію про власний внесок, яким може бути поточна робота вашої команди, витрати навіть на дрібниці: канцтовари, каву/чай, телефон, комунальні послуги. Слід пам'ятати про валюту проєкту та правила використання її курсів, правила звітування.

Перевірити, наскільки вдало написаний проєкт, можна за допомогою матриці «Теорія змін».

На вирішення кожного завдання плануємо провести певні заходи, наслідки яких спрямовані на досягнення певної мети. Всі організовані заходи в комплексі мають вплинути на вирішення проблеми, тобто відповідати меті. Ціль або мета проєкту має дорівнювати впливу. Якщо вони не співпадають, потрібно по-іншому формулювати мету або вплив. Відповідно до цієї матриці завдання в аплікаційній формі проєкту є завданнями, список заходів – планом діяльності/заходів проєкту, продукти – результатами діяльності по кожному із заходів, досягнення – очікуваними результатами. Вплив повинен бути глобальний. Реалізація проєкту має здійснити зміни не в окремій організації, а охопити населений пункт або громаду в залежності від завдань проєкту, давати довгострокові результати.

Коли розробляємо проєкт, важливо зробити припущення про ризики – це те, що може піти не за планом, наприклад, державні органи чи партнери не захочуть співпрацювати з певної теми. Виявлення таких зовнішніх чинників дозволить працювати із цими факторами або вести спостереження за їх впливом. Якщо ризики значимі для виконання проєкту, вони мають бути представлені в загальній оцінці ступеня ризику проєкту.

До проєкту обов'язково додаються додатки (резюме, рекомендаційні листи, програми заходів тощо).

Реалізація проєкту підтверджується місячними, квартальними звітами, залежно від вимог грантера в оголошенні про конкурс. Тому необхідно уважно вивчити, якими документами і в якій формі ви будете звітувати.

Для цього варто робити моніторинг своїх заходів, збирати реєстраційні листи, анкети, копії публікацій у ЗМІ, на електронних ресурсах (з

посиланнями), робити резервні фото, відео, анкетування, щоб нічого не втратити з технічних причин.

Щодо написання проектної заявки радимо ознайомитися з думкою експерта на ресурсі «Як написати успішний проект? Поради від О. Гліжинської» за посиланням: <https://inrespublica.org.ua/podii/yak-napysaty-uspishnyj-proyekt-porady-vid-o-glizhynskoyi.html>.

Перелік інтернет-ресурсів для пошуку донорів надають «Методичні рекомендації щодо написання та реалізації грантових проектів» Вінницької обласної Асоціації органів місцевого самоврядування (<http://sg.vn.ua/news/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-napysannya-ta-realizatsiyi-grantovyh-proektiv/>); «Методичні рекомендації для правильного написання проектів та отримання грантів» (<http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2017/01/Metodychni-rekomendatsiyi-dlya-napysannya-proektiv.pdf>).

Слід відзначити, що бібліотеки Кіровоградщини мають певний досвід проектної діяльності. Спочатку бібліотекарі області долучалися до проектів громадської організації «Обласний жіночий інформаційний центр», створеної з членів колективу Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського.

З початку 2000-х років бібліотеки області взяли участь в реалізації двох довготривалих проектів: «Мережа громадянської освіти» за підтримки Національного фонду демократії США (10 років) та за програмою «Глобальні бібліотеки» за підтримки Фонду Білла та Мелінди Гейтс (5 років).

У 2021 році Центральна міська бібліотека для дітей Олександрійської міської ЦБС реалізувала міні-проект «Бебі-кіпери» в рамках загального проекту «Амбасадори безпеки» від громадської організації «Хмарочос» (м. Кропивницький) за підтримки Канадсько-українського проекту розвитку поліції (CUPDP) коштом уряду Канади. Завдяки реалізації проекту отримано навчальні та витратні матеріали для проведення заходів з безпеки дорожнього руху (світловідбивна тканина для виготовлення флікерів).

Бібліотека для юнацтва Олександрійської міської ЦБС здійснила реалізацію проекту Психолог-time «Карантин без стресу» за підтримки Програми «Активні громадяни» Британської Ради в Україні.

Компаніївська Центральна публічна бібліотека продовжувала реалізовувати проєкт «Мандрівний міжнародний фестиваль документального кіно про права людини Dokudays UA» у співпраці з ГО «Взаємодія».

У місті Світловодську в рамках реалізації проекту «Кіноклуб Docudays UA як інструмент просвіти з прав людини» бібліотеки системи провели правопросвітні заходи з використанням документальних фільмів Docudays UA з подальшим їх обговоренням.

Клуб шанувальників настільних ігор «Позитив», який діє в Підлісненській філії КЗ «Центральна бібліотека» Олександрівської селищної ради в партнерстві з громадською організацією «Ми+» реалізували проєкт «Відклади смартфон – спілкуйся з другом особисто», підтриманий

благодійним фондом «Можемо разом» в рамках конкурсу проєктів «Вперед до мрії!» (І раунд), в результаті залучено додаткових коштів 5300 грн на придбання столиків та фліпчарта.

В рамках цього ж конкурсу в III раунді проєкту Михайлівська філія КЗ «Центральна бібліотека» на створення світлиці історії «Оберіг вічності», отримала фінансування із фонду субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій (розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2021 року № 1337-р) на придбання комплектів меблів та предметів довгострокового користування на 40 тис. грн.

Бажаємо вам вдалих проєктів та успіхів у їх реалізації!

Жіноче лідерство як ресурс успішного розвитку громади

Оксана Завіна,
завідувач відділу документів
з питань медицини та охорони здоров'я
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

У 2021 році Громадська організація «Обласний жіночий інформаційний центр» та Обласна універсальна наукова бібліотека імені Дмитра Чижевського розпочали реалізацію проєкту «Жіноче лідерство як ресурс успішного розвитку громади».

Проєкт дуже важливий та актуальний, оскільки напередодні члени ГО «ОЖІЦ» проводили дослідження, яке виявило, що 8% мешканців області не знайомі з поняттям «гендер», 56% – не розуміють значення поняття «гендерна рівність», лише 38% респондентів вважають, що гендерна дискримінація є проблемою в Україні. Також дослідження показало, що переважна більшість (67%) жителів села – жінки, які погано знайомі з основами медіаграмотності, не володіють навичками критичного мислення, не вміють користуватися електронними ресурсами та послугами е-урядування.

Завдяки підтримці Урядом Канади програми «Голос жінок і лідерство – Україна», яку реалізує Український жіночий фонд, стало можливим впровадження проєкту «Жіноче лідерство як ресурс успішного розвитку громади». В рамках проєкту проводилася інформаційно-просвітницька кампанія «Ми рівні» у 14 громадах області, а саме у публічних бібліотеках новостворених територіальних громад.

Презентація проєкту відбулася у червні 2021 року. Представила його директорка Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Дмитра Чижевського, голова громадської організації «Обласний жіночий інформаційний центр» Валентина Животовська. На презентації виступили заступник голови Кіровоградської облдержадміністрації Сергій Шеремет, президентка Кіровоградської регіональної торгово-промислової палати Ірина

Саєнко та директорка департаменту культури й туризму Кіровоградської обласної державної адміністрації Уляна Соколенко. Своїм лідерським досвідом поділилися голова Соколівської територіальної громади Інна Завірюха та голова Дмитрівської територіальної громади Наталія Стиркуль. Про інформаційну зустріч, яка відбулась у Попельнастівській територіальній громаді, розповів начальник відділу культури, туризму, молоді і спорту та культурної спадщини ТГ Михайло Ковальчук.

За час реалізації проєкту тренери ОЖІЦ провели 56 інформаційних сесій, в яких взяли участь 360 представниць органів місцевого самоврядування, громадського сектору, журналістки, працівники освітніх закладів, бібліотек та клубних установ.

Інформаційні сесії проходили за такими темами, як лідерство та реалізація власного потенціалу, професійне зростання, громадська активність, гендерні проблеми, баланс між роботою та самореалізацією, медіаграмотність, електронне урядування, критичне мислення. Учасниці заходів дізналися багато корисного, здобули нові знання і навички орієнтування у медіапросторі: навчилися відрізняти правдиву інформацію від фейкової, ознайомилися з інформаційною гігієною, ресурсами електронного урядування.

Хочеться зазначити, що у кожній громаді певні теми викликали найбільшу зацікавленість, наприклад, учасниць сесії в Добровеличківській селищній територіальній громаді зацікавили сервіси порталів «Дія» та «Є Ліки», захист особистих даних в соціальних мережах; у Бобринецькій міській територіальній громаді викликала інтерес сесія про жіноче лідерство, активно обговорювались гендерні стереотипи, рівні участі жінок-лідерок у громаді.

У Кетрисанівській громаді учасниць зацікавила тема про розвиток критичного мислення, адже в період розвитку інформаційних технологій цінується вміння професійного пошуку необхідної інформації, здатність її проаналізувати, оцінити та застосувати.

Учасники заходу Добровеличківської селищної територіальної громади переглянули навчальні серіали на порталі «Дія. Цифрова освіта», а також спробували замовити собі квитки на залізничний транспорт.

Неабиякий інтерес в усіх громадах викликала сесія з інформаційної гігієни. Особливо це стосувалося інформації про прослуховування в соціальних мережах, загрози, які несуть боти та маніпуляції у Facebook. Важливо не забувати про безпеку в соцмережах, бо саме звідти ми беремо велику кількість інформації. Нині активно використовується інформаційна зброя. Щоб не дати себе ошукати та вберегти психічне (а часом і фізичне) здоров'я, необхідно критично мислити, застосовувати знання з інформаційної гігієни, перевіряти інформацію в кількох незалежних джерелах, намагатися користуватися ресурсами із білого списку українських медіа, які дають об'єктивну інформацію, дотримуються журналістських стандартів і не розміщують проплачені матеріали.

За темами інформаційних сесій були створені буклети «Навчаємося мислити критично», «Відкрий для себе державні послуги онлайн», «Медійна та інформаційна грамотність для кожного і для всіх», «Жіноче лідерство – тренд нового українського самоврядування», «Ми – твоя точка опори», «Онлайн ресурси на допомогу вивчення української мови». Понад десять тисяч буклетів через бібліотеки територіальних громад потрапили до жінок області, які змогли оцінити їх переваги: доступність, інформативність, корисність. QR-коди, що містяться в буклетах, дозволяють швидко отримувати необхідну інформацію через мережу «Інтернет».

Хочеться зазначити, що інформація про проєкт висвітлювалась у ЗМІ та на офіційних сайтах територіальних громад. Учасники заходів активно розповсюджували пости про інформаційні сесії на своїх сторінках в соціальних мережах, виставляли звіти. Завдяки цьому понад 20 тисяч жінок області покращили власні знання з питань критичного мислення, медіаграмотності, послуг електронного урядування та жіночого лідерства.

Завдяки проєкту на базі публічних бібліотек області розпочато процес створення інформаційних хабів з правової тематики для покращення співпраці представників місцевого самоврядування, громадських організацій та ЗМІ.

Проєкт показав, що жінки готові брати на себе відповідальність і бути корисними та максимально ефективними для громади.

Соціальне партнерство бібліотек на допомогу формуванню навичок здорового способу життя

Оксана Завіна,
завідувач відділу документів
з питань медицини та охорони здоров'я
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Відділ документів з питань медицини та охорони здоров'я – «наймолодший» підрозділ Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Дмитра Чижевського (відкритий восени 2018 року) – забезпечує інформаційні, освітні та практичні потреби медичних працівників, професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, студентів та пересічних громадян. Одне з головних завдань відділу – формувати уявлення громадян про те, що здоров'я людини залежить не тільки від лікувально-профілактичних заходів медичних закладів, а й перш за все – від дбайливого ставлення кожного до свого здоров'я, прагнення зберігати, підтримувати та зміцнювати його, вміння використовувати резервні сили власного організму.

Враховуючи актуальність питань підтримки здорового способу життя, психологічного благополуччя особистості, формування правильного фізичного розвитку людини, працівники відділу документів з питань медицини та охорони здоров'я приділяють значну увагу популяризації літератури з цих питань, використовують різноманітні форми масової роботи для задоволення потреб користувачів. А професійні знання та досвід медичних фахівців, які беруть участь у заходах, дозволяє підвищити рівень та якість інформаційно-просвітницької роботи в цьому напрямі.

З метою розширення інформаційно-просвітницької діяльності з питань охорони і збереження здоров'я жителів громади бібліотека укладає договори про співпрацю з закладами охорони здоров'я міста Кропивницького у рамках соціального партнерства.

«Академія здоров'я» – під такою назвою фахівці ОУНБ ім. Д.І. Чижевського спільно зі спеціалістами державної установи «Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» розробили проєкт, який реалізується за напрямками:

- розповсюдження наукових знань з питань охорони здоров'я;
- поширення ідей та найкращих практик здорового способу життя;
- популяризація видань про шляхи й засоби збереження і зміцнення здоров'я.

Проєктом передбачене проведення циклу інформаційно-просвітницьких зустрічей медичних фахівців з молоддю та громадою міста у форматі бесід, відеолекцій, презентацій, доповнених книжковими виставками, на яких представлені наукові та науково-популярні видання із фонду бібліотеки за темою зустрічі.

Реалізація проєкту розпочалася у травні 2021 року першою лекцією-консультацією, що була присвячена епідемічній ситуації з Covid-19 та програмі вакцинації на Кіровоградщині. Вона відбулася в рамках традиційного щорічного травневого свята «Бібліофест на Великій Перспективній» (назва вулиці, на якій розташована бібліотека). Спікеркою виступила головна санітарна лікарка області Надія Оперчук.

За період реалізації проєкту «Академія здоров'я» фахівцями Кіровоградського обласного центру контролю та профілактики хвороб висвітлювалися такі теми: «Хвороби, пов'язані з водою. Лептоспіроз», «Вірусні гепатити. Ефективність противірусної терапії. Особливості гепатиту С», «Коклюш, дифтерія та правець: все нове – добре забуте старе», «Інфекційні кишкові захворювання», «Профілактика грипу та ГРВІ», «Гігієна побуту. Чи небезпечні пилові кліщі?», «Епідемічна ситуація з ГРВІ на Кіровоградщині».

У 2022 році були розглянуті такі актуальні теми: «Антибіотикорезистентність як глобальна проблема в умовах пандемії COVID-19 та способи її подолання», «Сезонна алергія: симптоми і методи боротьби», «Поліомієліт: чим небезпечна ця недуга та як її попередити». Якщо користувач не має можливості відвідати захід, він може приєднатися до перегляду в прямому ефірі або подивитись запис лекції у зручний час на

сторінці бібліотеки у Facebook або на каналі YouTube. У середньому, кожна інформаційна зустріч набирає понад 300 переглядів, що говорить про затребуваність та важливість інформаційного проєкту.

Проведення просвітницьких заходів, інформаційних кампаній щодо профілактики ВІЛ/СНІД, тютюнової, алко- та наркозалежності є основним напрямом у боротьбі з соціально небезпечними хворобами. Для інформування молоді щодо діагностики та лікування ВІЛ-інфекції/СНІДу, пропаганди здорового способу життя у партнерстві зі спеціалістами Обласного центру профілактики та боротьби зі СНІДом були проведені соціально-профілактичні інформаційні сесії «Захисти себе від СНІДу», «Про це варто знати!», «Інфекції, що передаються статевим шляхом»; були організовані виставки-застереження «Я хочу, щоб ти жив», «Що ми знаємо про СНІД», «СНІД: людство під знаком біди». Учасники заходів отримали буклети та листівки, засоби контрацепції. Волонтери благодійного фонду «Повернення до життя» провели анонімне експрес-тестування на ВІЛ та гепатит С.

Тільки постійне інформування громадян про методи запобігання зараженню ВІЛ може призвести до позитивних результатів. А одним із чинників успішної роботи бібліотеки з просування принципів та цінностей здорового способу життя є позитивний характер інформації, що надається, зміцнення акценту цієї роботи у бік позитивного ставлення до життя, зміцнення сімейних та загальнолюдських цінностей. Це стосується, насамперед, просвітницьких заходів з питань профілактики негативних соціальних явищ та факторів ризику: алкоголізму, куріння, вживання наркотиків, нездорового харчування, низької фізичної активності, надмірної ваги.

Значну увагу працівники відділу приділяють питанням збереження репродуктивного здоров'я жінок та чоловіків, запобігання захворюванням, що передаються статевим шляхом, досягнення гармонії психосексуальних відносин у сім'ї. У співпраці з фахівцями Обласного центру планування сім'ї та репродукції людини в рамках проєкту «Академія здоров'я» у відділі було проведено цикл зустрічей «Культура статевого виховання», спрямованих на формування свідомого ставлення молоді до свого здоров'я, зокрема, репродуктивного, запобігання небажаний вагітності та попередження захворювань, що передаються статевим шляхом. Фахівці Центру інформували учасників заходів про фактори, що впливають на репродуктивне здоров'я, завдяки чому вони мали нагоду сформулювати навички планування майбутньої сім'ї та обговорити сімейні цінності, отримати більше знань про здоров'я взагалі. Молоді люди мають усвідомити: вступаючи в статеві стосунки, вони довіряють себе, своє здоров'я і своє майбутнє партнерові. Багато залежить від поінформованості. Потрібно пам'ятати про засоби контрацепції, можливі ризики захворювань, що передаються статевим шляхом.

Неможливо було у проєктних заходах оминати і таку тему, як онкологія, адже Кіровоградщина тримає сумне лідерство з кількості онкологічних захворювань серед усіх регіонів України. Будь-яку хворобу легше попередити, аніж лікувати. Щодо раку це твердження складно переоцінити – перемогти

злоякісну пухлину не просто і не завжди можливо. Тому профілактика онкологічних захворювань була та залишається пріоритетним напрямком роботи для систем охорони здоров'я. Тож, щоб привернути увагу громадськості до профілактики раку, важливості його своєчасного виявлення, у відділі документів з питань медицини та охорони здоров'я було проведено цикл лекцій «Не зволікай!» зі спеціалістами КНП «Обласний клінічний онкологічний центр Кіровоградської обласної ради». Що таке передракові стани? Чи є у них симптоми? Яких заходів потрібно вжити, щоб знизити ризик розвитку раку? Відповіді на ці та інші запитання надали фахівці онкологічного центру. Адже висока смертність від онкологічних захворювань в першу чергу пов'язана з пізнім зверненням пацієнта до лікаря, коли хвороба вже складно піддається лікуванню. Найбільш ефективними заходами профілактики онкологічних захворювань є: відмова від надмірного вживання алкоголю і паління; повноцінне здорове харчування і нормалізація маси тіла; фізична активність; своєчасне проходження медичних оглядів. Уважне ставлення до власного здоров'я та усунення факторів ризику істотно знижують імовірність захворювання на рак.

Розвиток первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини є одним із пріоритетних і стратегічних напрямків реформування системи охорони здоров'я України. Тому співпраця з сімейними лікарями КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 1 м. Кропивницького» Кропивницької міської ради допомагає висвітлювати медико-соціальні аспекти проблем здоров'я населення Кіровоградської області, нововведення реформи охорони здоров'я та сільської медицини, роботу з інформаційними технологіями та eHealth. Від терапевта сімейного лікаря відрізняє наявність додаткової поглибленої підготовки за суміжними спеціальностями, яка дозволяє йому надавати великий обсяг медичних послуг. Серед обов'язків – спостереження за станом здоров'я пацієнтів із застосуванням необхідних діагностичних обстежень та лікування найбільш поширених хвороб; облік і супровід пацієнтів із хронічними захворюваннями; направлення пацієнтів до профільних спеціалістів для отримання високоспеціалізованої меддопомоги; проведення профілактичних оглядів та обстежень пацієнтів із груп ризику. Тому зустрічі з сімейними лікарями надають можливість користувачам зорієнтуватися у новаціях медичної галузі, а також отримати кваліфіковану консультацію, відповіді на питання, що хвилюють.

Сьогодні з упевненістю можна говорити, що соціальне партнерство – пріоритетний напрям бібліотечної діяльності. Практично жоден захід у сучасній бібліотеці не відбувається без участі надійних партнерів. Розвиваючи партнерські стосунки для задоволення інформаційних потреб суспільства, бібліотека на ділі демонструє свою значущість для громади.

Тож працівники відділу документів з питань медицини та охорони здоров'я ОУНБ ім. Д.І. Чижевського (м. Кропивницький), залучаючи найкращих медичних фахівців Кіровоградської області, і надалі будуть запроваджувати соціальні проєкти, проводити інформаційні заходи, що

сприятимуть формуванню відповідального ставлення громадян до збереження та зміцнення власного здоров'я.

Використані джерела:

1. Іванченко Володимир. Роль профілактичних оглядів та скринінгових методів дослідження у виявленні раку на ранніх стадіях [Електронний ресурс] / Володимир Іванченко // Полтавський центр громадського здоров'я: [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://phc-pl.com.ua/rol-profilaktychnykh-ohlyadiv-ta-skryninhovykh-metodiv-doslidzhennya-u-vyyavleni-raku-na-rannikh-stadiyakh.html>. – Назва з екрану. – Дата перегляду : 28.06.2022. – Мова укр.

2. Молчанова С. А. Бібліотека ЗВО як центр формування навичок здорового способу життя студентів / С. А. Молчанова // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Бібліотекознавство. Книгознавство. – 2018. – Вип. 5. – С. 178-184. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprknuibok_2018_5_34. – Дата перегляду : 27.06.2022. – Мова укр.

3. Мухамед'яров Н. Н. Соціальне партнерство – інноваційний напрям взаємодії бібліотеки в соціокомунікаційному просторі здорового способу життя / Н. Н. Мухамед'яров // Вісник Харківської державної академії культури. – 2011. – Вип. 32. – С. 181-189. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2011_32_21. – Дата перегляду : 27.06.2022. – Мова укр.

4. Нечитайло Ю. М. Здоров'я дітей та підлітків – основа здоров'я нації [Електронний ресурс] / Ю. М. Нечитайло, О. Г. Буряк // Буковинський державний медичний університет: [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4349-zdorov-ya-ditey-ta-pidlitkiv-osnova-zdorov-ya-natsii/>. – Назва з екрану. – Дата перегляду : 28.06.2022. – Мова укр.

Проект «Вивчаємо іноземні мови разом»: англійська для маріупольців

Лілія Яцкул,
завідувач відділу документів іноземними мовами
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну у Кропивницькому знайшли прихисток багато переселенців з різних міст сходу та півдня нашої держави. Для надання таким громадянам підтримки й

допомоги в червні 2022 року у місті було відкрито центр «Я-Маріуполь», а у відділі документів іноземними мовами Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського створили клуб англійської мови «Вивчаймо англійську разом», так як знання цієї мови має безліч переваг: англійська є найпопулярнішою в рейтингу іноземних мов.

Людина зі знанням іноземної мови стає конкурентоспроможною на ринку праці, а ще таким людям легше подорожувати, заводити нові знайомства, відкривати для себе шедеври літератури й кінематографу, пісенного мистецтва мовою оригіналу.

Враховуючи вищезгадані факти, фахівці відділу документів іноземними мовами для внутрішньо переміщених осіб започаткували проєкт, метою якого є вдосконалення навичок англійської розмовної мови серед цієї категорії кристувачів. На зустрічах, які відбуваються у відділі щосереди та щоп'ятниці, бібліотекарі-коучі працюють над поповненням словникового запасу членів клубу, покращенням навичок аудіювання, знайомлять їх з граматичними конструкціями, щоб мовлення набуло граматичної бездоганності.

Теми, які обираються для занять, стосуються повсякденного життя. Наприклад, під час однієї з перших зустрічей учасники обговорювали власне дозвілля – розповідали, як вони проводять вільний час, чим займаються у вихідні та ввечері після роботи, знаходили спільне й відмінне. І з'ясували, що дозвілліє уподобання членів клубу досить різноманітні – хтось полюбляє в спокійній атмосфері помалювати фарбами, хтось відвідує спортзал, а декому до вподоби галасливі зустрічі з друзями.

Інша зустріч була присвячена темі «Їжа». Про традиції її приготування у різних країнах світу можна говорити нескінченно, адже всі ми любимо поласувати чимось смачненьким у кафе чи зробити щось особливе вдома. Тема куховарства та харчування актуальна завжди – розмова про кулінарію може об'єднати навіть малознайомих людей та допоможе підтримати спілкування. Учасники клубу вивчали, як називаються різні продукти харчування, обговорювали власні смакові вподобання, ділилися досвідом, чим краще пригощати гостей.

У відділі документів іноземними мовами також організовуються зустрічі для дітей-переселенців, де вони практикують навички англійської, виконуючи ігрові завдання на інтерактивній дошці. Особливу популярність у дітлахів викликає іграшковий середньовічний замок та синтезатор, за допомогою якого вони полюбляють підбирати мелодії відомих пісень.

Продовжують роботу й раніше започатковані англомовні клуби. Сьогодні з відділом співпрацює громадянин Америки зі штату Аризона, інженер електронних систем Вільям Томсон, який з 2017 року мешкає у Кропивницькому. Білл, як всі його називають, щовівторка та щочетверга проводить засідання англомовного клубу у бібліотеці.

Користувачі бібліотеки, до яких приєдналися і переселенці, із задоволенням відвідують розмовні клуби, адже заняття пізнавальні і

охоплюють різноманітні теми: від історії США до використання літературних прийомів та ідіоматичних виразів.

Наприклад, Білл провів цикл зустрічей, присвячених стародавнім цивілізаціям – майя, інків, ацтеків, на яких відвідувачі дізналися багато цікавих фактів з життя індіанців. Народ племені майя створив одну з найзагадковіших цивілізацій світу, індіанці майя володіли ґрунтовними знаннями з геометрії, медицини та астрономії, будували піраміди, що можуть красою й довговічністю змагатися з єгипетськими. А ще в їх архітектурі були арки й гідравлічні системи зрошення, для будівництва яких потрібно було знати геометрію. Знаменитий календар майя – унікальна система обчислення часу – досі вражає сучасний науковий світ точністю і складністю.

Цікавою була зустріч учасників англomовного клубу, на якій вони познайомилися з 25 незвичайними куточками світу. Під час зустрічі членам клубу навели вражаючі факти про одну з найвідоміших пам'яток Великої Британії – Стоунхендж, прадавнє місто в Йорданії – м. Петра, що знаходиться в скелях та вражає неймовірною грою світла і тіні, Теракотову армію із гробниці китайського імператора Цінь Ші Хуанді, що налічує більше семи тисяч фігур.

Окремо працівники відділу організовують зустрічі з Біллом для курсантів та викладачів Донецького університету внутрішніх справ. У червні 2014 року, з огляду на події, що відбувалися у Донецькій області, було організовано передислокацію ВУЗу до міст Маріуполь та Кривий Ріг, а в травні цього року діяльність університету відновлено у м. Кропивницький.

Білл із задоволенням готується до зустрічей, підбирає актуальні теми для обговорення. Одна з них – що таке права людини та чому їх потрібно поважати кожному. Щоб краще зрозуміти важливість поняття, Білл розповів про важливі історичні документи: Магну Карту 1215 року, в якій було закладено основи концепції прав людини, Конституцію США, створену 1787-го, та перші десять поправок, в яких закріплені основні права та свободи громадян. Учасники клубу разом з доповідачем зробили висновок, що хоч сьогодні у світі не існує жодної країни, яка б мала бездоганну репутацію щодо дотримання прав людини, проте цивілізація пройшла великий шлях від відміни рабства до надання виборчого права жінкам та поступової відмови від авторитарних режимів. Людство далі рухається вперед.

Отже, англomовні зустрічі у бібліотеці користуються великою популярністю як у жителів місцевої громади, так і серед переселенців, адже окрім отриманих знань відвідувачам гарантований гарний настрій, знайомство з новими друзями та можливість зламати мовний бар'єр.

Фахівцям на замітку

Бібліотерапія для дорослих та дітей

Любов Дубина,
головний бібліотекар
науково-методичного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

З давніх-давен книга поєднує минуле, сучасне і майбутнє. Вона здатна змінити життя, бути кращим другом і наставником, принести естетичне й моральне задоволення. Тож недарма в народі кажуть, що людина перестає мислити, коли перестає читати.

В часи воєнного стану книга може відволікти від тривожних думок, заспокоїти та надихнути. Крім цього, читання покращує самопочуття та якість сну, допомагає упоратися з тривожністю та панікою.

Помічником у пошуку книги стане бібліотека, де порадять, що читати і як знайти необхідну літературу.

Зазвичай бібліотекарі радять читати найкращу літературу, яку має бібліотека, надають інформацію про безкоштовні онлайн-сервіси як книг, так і періодичних видань.

В першу чергу це твори, що здобули міжнародні та національні премії (Національна премія України імені Тараса Шевченка, Міжнародна літературна премія імені Миколи Гоголя «Тріумф», Міжнародна літературна премія імені Григорія Сковороди «Сад божественних пісень», Книга року ВВС, Літературна премія Європейського Союзу, Нобелівська премія з літератури), стали переможцями різноманітних престижних конкурсів та літературних рейтингів.

Так, Український інститут книги у 2022 році оголосив лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка – це літературознавець, громадянин Сполучених Штатів Америки Грабович Джордж Григорій (Грабович Григорій Юлійович) за цикл статей «Переосмислюючи Павла Тичину – переосмислюючи український модернізм»; Дуда Тамара Анатоліївна (Тамара Горіха Зерня) за роман «Доця»; Рябчук Микола Юрійович – за книгу «Лексикон націоналіста та інші есеї»; Ворожбит Наталія Анатоліївна – за п'єсу «Погані дороги».

Академія наук Польщі висунула Сергія Жадана у номінанти на здобуття Нобелівської премії з літератури, зазначивши, що Жадан – один із найвидатніших поетів України, чудовий прозаїк, твори якого перекладені багатьма мовами світу і нагороджені. «Вільна Україна значною мірою говорить і думає словами Жадана, уважно їх слухає. Сьогодні поет у своєму Харкові. І він бореться», – йдеться у заяві польських науковців.

Бібліотекарі популяризують твори авторів сучасними методами з використанням інформаційних технологій, а саме: створення віртуальних виставок, буктрейлерів та розміщення їх у соцмережах, на сайтах бібліотек.

У розділі «Віртуальні книжкові виставки» сайту Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського ви можете дізнатися про новинки сучасної літератури. Детальніша інформація – за посиланням: <http://library.kr.ua/virtual-books/>.

Якщо книга – джерело знань, то бібліотека – шлях до нього. На порталі «ГУРТ» <https://www.gurt.org.ua/news/recent/24339/> пропонуємо вам ознайомитися з посиланнями на відкриті українські та закордонні бібліотеки.

Відкрита книга – безкоштовна онлайн-бібліотека класичної української літератури, розміщує лише літературні твори, які стали суспільним надбанням.

Бібліотека оригіналів та перекладів творів світової літератури – окрім художніх творів та белетристики тут є ще й роботи з філології та філософії.

Поетика – поетична бібліотека українською мовою, створена 1998 року, коли у світовій павутині важко було знайти й десяток українських поезій.

Пропонуємо вашій увазі кілька цікавих онлайн-бібліотек, які спеціалізуються на книжках українською мовою. Добірка 10 найкращих з них – за посиланням: <https://megabite.ua/articles/10-najkrashih-onlayn-bibliotek-z-elektronnimi-knijkami-ukrainskou-movou.html>.

Серед презентованих – бібліотека української літератури «УкрЛіб» <http://www.ukrlib.com.ua/>, що позиціонує себе як найбільша в інтернеті електронна бібліотека української літератури. Ресурс містить кілька основних розділів – «Українська література», «Світова література», «Навчання», «Літературознавство», що мають підрозділи «Сучасна література», «Народна творчість», «Біографії» та «Критичні статті».

На головній сторінці вказано «Книгу дня», яку бібліотека пропонує почитати у цей день. Розділ «Видатні діячі української літератури» знайомить з біографіями та найкращими творами українських письменників. Також можна поцікавитись, які саме книжки зараз читають інші відвідувачі «УкрЛібу». Твори дня, найбільш популярні книжки та останні надходження до бібліотеки вказані у розділі «Рейтинг творів».

На головній сторінці ресурсу Українська електронна бібліотека «Libruk» <https://libruk.com.ua/> є незвичний інструмент пошуку – «Автори за місцем народження». В цьому режимі авторів книжок можна розшукувати на мапі України.

Окрім цього, за допомогою інтегрованої онлайн-читалки можна налаштувати під себе відображення тексту книги та запам'ятати останню прочитану сторінку.

Головна перевага Книжкового братерства «Флібуста» <http://flibusta.is/stat/lang/uk> полягає в тому, що на його сторінках містяться найновіші книжки. Розширений пошук та численні рейтинги, до яких включено «Книжки дня», «Книжки тижня», а також «Найпопулярніші

книжки», «Найпопулярніші автори» та «Книжки, що отримали найбільше оцінок», дозволяють знайти найбільш цікаві твори.

Онлайн-бібліотека Українська та зарубіжна література українською мовою «Shift Library CMS» <http://lib.shiftcms.net/> приділяє увагу творам, що видавались українською діаспорою, а також виданням останніх років. Всі книги бібліотеки згруповані за певними жанрами, наприклад: детективи і трилери, дитяча література, довідкова література, документальна література, старовинна література, фантастика та інше.

На сайті українського інтернет-видання Inspired <https://inspired.com.ua/ideas/services/15-ebook-sites/> можна скачати художні й наукові книги зарубіжних та українських авторів, таких як Василь Шкляр, Люко Дашвар, Любо Дереш та багатьох інших, а також всесвітньо відомі класичні твори Віктора Гюго, Еріха Марії Ремарка, Оноре де Бальзака та інших авторів.

Книги можна знайти і завантажити на таких сайтах:

- <http://e-bookua.org.ua/>
- <http://javalibre.com.ua/>
- <http://chtyvo.org.ua/>

Крім цього, на сайтах представлені посилання на твори польською, англійською, французькою мовами.

Українські діти сьогодні стали свідками страшної реальності. Їхнє дитинство проходить в укриттях, і це великий стрес не лише для дітей, а і для батьків. Хочемо поділитись корисними ресурсами, що допоможуть батькам відволікти діток під час перебування в замкненому просторі.

Незалежний громадський портал <https://ngr-ua.info/2022/03/56458> надає перелік таких корисних ресурсів для батьків.

Наприклад, видавництво Ранок безкоштовно пропонує читати дитячі книги в електронному форматі навіть без доступу до інтернету! Переглянути їх можна на сайті БараБука за посиланням: <https://bit.ly/35pwNKw>. Запропонована література розрахована на дітей від 3-х років. Для батьків є поради психолога та посібники «Живі письменники батькам».

Крім цього, відкриті два Telegram-канали з аудіоказками, які можна завантажити і слухати без зв'язку: Павлуша і Ява <https://t.me/pavlushaiyava> та Аудіоказки https://t.me/kazky_ukr.

Дитяча публічна онлайн-бібліотека «Читанка» <http://chytanka.com.ua/> спеціалізується на україномовних ілюстрованих книжках. Автори проекту сканують старі дитячі книжки з малюнками для того, щоб поділитися ними з сучасними дітьми.

Для пошуку потрібної книжки варто скористатися авторським, алфавітним або систематичним каталогом. В перших двох розділах книжки розташовані за автором чи найменуванням, а в другому вони згруповані за наступними розділами: «Зарубіжні», «Українські», «Дитячі», «Пізнавальні», «Повісті», «Оповідання», «Казки», «Віршовані твори», «Журнали» тощо. Yakaboo надала безкоштовний доступ до читання та слухання книжок у

мобільному додатку :

https://apps.apple.com/ua/app/yakaboo/id1558352848?l=uk&fbclid=IwAR1mQRcmI9KIWmN_XXQdMJgw4WJ8B7B0KzTf7d86O4DU0WaCxSQJlwHoyjw#?platform=iphone.

Yakaboo – це найбільша в Україні електронна бібліотека з більш ніж 20 000 електронних та аудіокнижок від відомих українських та світових авторів, має великий вибір журналів на будь-який смак. Її можна завантажити онлайн з App Store. Пошук здійснюється через додаток за автором або назвою книжки.

Завдяки трекеру-закладці не потрібно запам'ятовувати, на якій сторінці ви закінчили читати. Видання запускається там, де ви попередньо зупинилися. У блоку можна залишати коментарі та цитати навіть у процесі читання.

В Україні створено мобільний застосунок, що допомагає батькам дбати про емоційний та психічний стан дітей під час воєнних дій. Ресурс Hearty працює оффлайн і його можна застосовувати в укриттях без доступу до інтернету. У додатку доступні книги від Барабуки, аудіоказки, ігри та інші активності. Даний ресурс безкоштовний. Завантажити його можна за посиланням: <https://iparent.onelink.me/przr/3c893e25>.

Зараз важкі й трагічні часи. Тож маємо берегти у серці вогонь любові, добра, надії, щоб відкинути паніку, страх і сумніви! Всім на допомогу – книга!

Вуличні акції: здивувати, захопити, залучити!

Вікторія Одетналова,
головний бібліотекар відділу документів
з економічних, технічних та природничих
наук ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Сучасні публічні бібліотеки прикладають багато зусиль для того, щоб бути цікавими й привабливими для населення, та змінюються відповідно до запитів часу.

Наразі у бібліотеках стала вельми поширеною така активна форма роботи з громадою, як акція open air (просто неба). Вулична акція – це яскравий комплексний захід, який залучає велику кількість людей і зазвичай має величезну соціальну значущість. Проведення вуличних акцій не лише привертає увагу до бібліотечних послуг потенційних користувачів та закріплює вигідні взаємини з постійними читачами та партнерськими організаціями, а й надає можливість зробити бібліотеку «видимою» для всієї місцевої спільноти. Щоб отримати від акції не тільки суспільний резонанс, але

й ефективний результат, необхідно чітко продумати цілі, зміст та організацію заходів просто неба, що проводяться в рамках акції. Перевага таких вуличних заходів – у масовості, швидкості та барвистості. Акція має бути яскравою!

Прибудинкова територія біля нашої книгозбірні є тим відкритим вуличним простором, що використовується найчастіше та може слугувати як місцем зустрічей мешканців міста, так і майданчиком для організованих заходів.

Працівники Орхуського центру екологічної інформації, що діє при відділі документів з економічних, технічних та природничих наук Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Дмитра Чижевського, активно проводять на цьому майданчику екологічні акції, оскільки вважають, що привернення уваги до вирішення екологічних проблем наразі залишається важливим завданням для розвитку екологічної свідомості мешканців громади.

Як показав досвід роботи центру, люди не завжди усвідомлюють нагальність екологічних проблем, а нові творчі інновації бібліотекарів можуть змінити таку ситуацію. Проведення вуличних екологічних акцій – це спосіб через враження, емоції та зацікавленість надати громаді міста якомога більше інформації з екологічної тематики.

Перший такий захід відбувся у травні 2016 року в рамках весняного «Бібліофестивалю на Великій Перспективній». Це була еколого-просвітницька акція «Скажи пластику – ні», під час якої мешканці та гості міста взяли участь у безпрограшній інтерактивній вікторині «Еко-лото» про культуру поводження з пластиковими відходами. Питання вікторини стосувались проблеми шкідливого впливу використаного пластику на довкілля та здоров'я людей. За правильну відповідь учасники акції отримували солодку цукерку, за неправильну – кислу. Також всі охочі мали змогу навчитись складати сумки з тканини в стилі японського мистецтва фурушікі. Це гарний приклад, як не користуватися у побуті речами з пластику. А малеча взяла участь у майстер-класі з розпису екторб. Такою екологічною акцією працівники Орхуського центру екологічної інформації намагались донести до свідомості людей необхідність використання тільки екологічно безпечних пакувальних матеріалів.

Підтримуючи відмову від використання поліетилену, 3 липня 2019 року Україна приєдналася до відзначення Міжнародного дня відмови від поліетиленових пакетів. Президент України Володимир Зеленський 7 червня 2021 року підписав Закон «Про обмеження обігу пластикових пакетів на території України». Наразі відмова від пластику – найважливіший екологічний тренд. З нагоди цих подій працівники Орхуського центру екологічної інформації організували вуличну еко-акцію під гаслом «День без поліетилену – це просто», в рамках якої усі охочі розфарбовували екторбинки за допомогою трафаретів та за власними малюнками. Також кропивничани та гості міста взяли участь в інтерактивній вікторині «Земля в пакеті» – відповідали на запитання про використання поліетилену в побуті та його вплив

на навколишнє природне середовище, наприклад, такі: скільки поліетиленових пакетів за рік використовує кожен українець; скільки років має пройти, перш ніж поліетиленовий пакетик почне розкладатися у землі; скільки відпрацьованих пластикових пакувальних матеріалів переробляють в Україні за рік тощо. За правильні відповіді учасники вікторини із задоволенням отримували солодощі. Мета акції – привернути увагу звичайних людей, тобто користувачів поліетилену, до проблеми надмірного споживання одноразових поліетиленових пакетів та, як наслідок, забруднення довкілля пластиковими відходами.

З метою підвищення рівня екологічної освіти та культури, генерування нового природоохоронного менталітету у жителів регіону та гостей, розширення участі громадськості у формуванні державної екологічної політики України працівники центру традиційно проводять вуличні акції, які вже набули великої популярності, до екологічних свят та подій. Так, до Всесвітнього дня чистоти, який відзначають у третю суботу вересня, була проведена потужна соціально-екологічна акція, в ході якої кропивничанам та гостям міста презентували фотовиставку «Менше сміття – краще життя» Євгена Скачка. Це відомий у місті журналіст, блогер, громадський діяч, який також долучився до заходу. Пан Євген розповідав містянам, що своїми роботами він хотів привернути їхню увагу до екологічних проблем навколишнього середовища, зокрема, засміченості території нашого міста. На фото можна побачити і кинутий цигарковий недопалок, і порожні пластикові пляшки та поліетиленові пакети, викинуті на підвір'ї або обабіч дороги тощо. На жаль, мало хто замислюється над шкодою, яку щодня завдає довкіллю. Автор світлин закликав зупинитися і задуматися над екологічними наслідками недбалого ставлення до збереження довкілля. Доречно згадати народну мудрість, яка говорить: «Чисто не там, де прибирають, а там, де не сміять!».

Щоб дослідити громадську думку щодо екологічної ситуації в місті Кропивницькому, працівники центру розробили та провели експрес-опитування, яке складалось з трьох запитань:

- Які екологічні проблеми нашого міста вас найбільше турбують?
- Чи вважаєте ви за необхідне інформування населення про екологічну ситуацію у місті?
- Якою б ви визначили екологічну ситуацію у нашому місті?

Кожне запитання мало декілька варіантів відповідей. Для прикладу приведу варіанти відповідей на перше: радіація та її вплив на навколишнє середовище; засміченість побутовими відходами; недостатня кількість сміттєвих контейнерів; неякісна питна вода; недостатня кількість зелених насаджень; незадовільний екологічний стан річки Інгул. За невеликий проміжок часу (4 години) було опитано 105 респондентів – 35 чоловіків та 70 жінок. За віковою категорією: молодь – 27 осіб, люди середнього віку – 34 особи, люди старшого віку – 44 особи. Проаналізувавши відповіді містян, працівники центру отримали такі результати: більшість опитуваних

(81% респондентів) оцінили екологічну ситуацію у місті як несприятливу; 72% учасників експрес-опитування вважають за потрібне постійне інформування населення про екологічний стан міста через різні канали комунікації – ЗМІ, соціальні мережі, інтернет-видання. Ця соціально-екологічна акція була корисною для всіх, кому небайдужі екологічна культура і здорове навколишнє середовище, адже благоустрій міста – справа кожного!

Як відомо, 22 квітня світова спільнота відзначає Міжнародний день Землі. Цей день – точка відліку екологічного руху, який зародився у Сполучених Штатах 53 роки тому та поширився усіма країнами світу. Працівники центру відзначили дату акцією «День Землі очима перехожих». Головною складовою заходу стало опитування кропивничан про їх екологічну обізнаність та відповідальність. Перехожі відповідали на запитання, чи знають вони про День Землі, чи користуються енергозберігаючими лампами, чи економлять воду, чи прибирають сміття після відпочинку на природі, чи висаджують дерева, чи дають пожертви на природоохоронну діяльність. З'ясувалося, що всі учасники опитування доволі відповідальні та екологічно свідомі люди. На всі запитання вони відповідали «так». Лише давати пожертви на природоохоронні заходи ніхто не вважає за потрібне. Доповненням до опитування стала цікава та яскраво ілюстрована книжкова виставка про історію Землі, навколишнє природне середовище та його охорону.

До Всесвітнього дня охорони навколишнього середовища (World Environment Day), який щороку відзначають 5 червня, працівники центру підготували й провели еколого-пізнавальну акцію. В рамках заходу мешканці міста могли ознайомитись з тематичною добіркою літератури **«Екологічне асорті»**, яка представила унікальний і розмаїтий рослинний та тваринний світ планети Земля. Бібліотекарки пропонували перехожим взяти участь у цікавій пізнавальній вікторині **«Вгадай рослину & тварину»** (рослину – за її листочками, тварину – по її слідах). Усі охочі з великим задоволенням долучились до відгадування. За правильну відповідь учасники акції отримували солодкий подарунок. Завдяки таким заходам і діти, і дорослі стають ближчими до природи й мають можливість поповнити свої знання про дивовижний світ флори та фауни нашого краю.

Для любителів порибалити фахівці екологічного центру провели акцію «Крута рибалка», присвячену Міжнародному дню рибальства. Це була така весела гра, де кожен охочий міг за допомогою вудки піймати рибку з акваріума. У ролі рибок були солоденькі цукерки, до яких кріпилися цікаві запитання про риболовлю. Особливо гра захопила дітей, які залюбки витягували рибку – велику й маленьку. Та й дорослі не відмовлялись порибалити. Акція була не тільки розважальною, а й пізнавальною – «рибалки» дізналися багато цікавого про риболовлю.

Вже стало традицією центру щорічно у червні проводити Тиждень інформування населення про права тварин. Соціально-екологічна акція «Чи мають тварини права?» викликала неабияку зацікавленість у перехожих. В рамках акції відбулась презентація книжкової виставки «Тварини нашої планети», на якій експонувались яскраво ілюстровані альбоми, популярні енциклопедії сучасних знань про тварин, міні-енциклопедія «50 найвідоміших видів диких та домашніх тварин». Фотосушка «Ваша турбота – їхній шанс» показала братів наших менших – котів та собак з притулку «Бім». Було проведено експрес-опитування щодо ставлення людей до тварин, в якому взяли участь 57 респондентів; усі, кого опитали, вважають, що тварини, як і люди, мають право на щасливе життя, бо теж є жителями планети Земля. Вона – їх дім. І нам, людям, потрібно про це пам'ятати. Молодь, діти, люди середнього та старшого віку охоче відповідали на такі запитання:

- Чи існує відповідальність за жорстоке поводження з тваринами?
- Чи потрібно організовувати гуманітарні коридори для тварин?
- Які проблеми необхідно вирішити в першу чергу для захисту тварин?

Більшість респондентів – 73% – знають, що за жорстоке поводження з тваринами існують адміністративна та кримінальна відповідальність. Близько 10% вважають, що такої відповідальності немає, а 17% опитаних було складно відповісти. 86% людей, що взяли участь в опитуванні, підтримали ідею організації гуманітарних коридорів для тварин, 12% не погодились з цією думкою, і лише 2% взагалі не знають, що таке «гуманітарний коридор». На третє запитання респонденти відповіли стовідсотково: потрібно постійно охороняти середовище проживання тварин, не завдавати їм шкоди. В усному спілкуванні з працівниками центру перехожі висловлювали свою позицію щодо експлуатації тварин у розважальних сферах, наприклад, у зоопарках, дельфінаріях, цирках, звіринцях. На їхнє переконання, тварини у таких закладах перебувають у скрутному становищі: утримуються на лічених метрах, недостатньо забезпечені харчуванням. Зоозахисники Всеукраїнського гуманістичного руху борються за заборону експлуатації тварин в цирках та інших видовищних місцях. І тільки зоопарки, які можуть забезпечити тваринам гідне утримання з урахуванням їхніх фізіологічних потреб, можуть функціонувати.

На жаль, підступне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року змінило життя кожного українця. Війна – найбільше лихо, яке може статися. На сьогодні наша країна знає, що таке війна. Бойові дії несуть горе не тільки людям, а й завдають шкоди навколишньому природному середовищу, яке теж потерпає від руйнувань.

До Міжнародного дня біологічного різноманіття, який відзначають у світі 22 травня, працівники Орхуського центру провели соціально-екологічну акцію з експрес-опитуванням перехожих, щоб дослідити громадську думку щодо екологічної ситуації, яка склалася в країні під час воєнних дій. Охочих

відповідати на запитання було більш ніж достатньо – 70 респондентів! Це були як кропивничани, так і гості міста – внутрішньо переміщені особи, здебільшого з Маріуполя та Харкова. Люди різного віку охоче відповідали на такі запитання:

- Чи знаєте ви про Міжнародний день біологічного різноманіття?
- Чи вважаєте ви за необхідне інформування населення про екологічну ситуацію в країні під час бойових дій?
- Чи будете ви брати участь в екологічних акціях після закінчення війни?

Дослідження показало, що про Міжнародний день біологічного різноманіття знають тільки 65% опитаних. Цікавий факт: молоді люди більш обізнані стосовно цього дня, ніж доросле населення. На друге запитання всі респонденти відповіли «так»; на третє інтерв'юєри отримали 97% ствердних відповідей, 3% – заперечних (причини відмови пов'язані зі здоров'ям та віком). Учасники акції та перехожі також могли ознайомитись з добіркою літератури «Збережемо довкілля заради майбутнього». На думку учасників опитування, після закінчення війни Україна ще не один рік буде «пожинати плоди» бойових дій – руйнування екосистем, забруднення ґрунтів, зменшення біорізноманіття. Крім того, відбудова країни потребуватиме значної кількості природних ресурсів. Та попри всі ці негаразди українці впевнені: після перемоги зможемо відновити екосистеми до безпечного стану – і для людини, і для природи.

Щорічно 24 травня в Європі відзначають Європейський день парків. Парк – це місце унікального з'єднання природи і цивілізації в ідеальному балансі, де дюдю, які втомилися від шуму та міської метушні, можуть отримати відпочинок та незабутні враження. Прогулянка парком – класичний спосіб урізноманітнити дозвілля і весело провести час з родиною. На жаль, сьогодні такої можливості позбавлені багато родин в Україні. Під час воєнних дій складно подорожувати, але на допомогу завжди прийде бібліотека.

З нагоди Європейського дня парків колектив центру вперше до такого свята організував еколого-пізнавальну акцію У заході взяли участь усі охочі. Під час акції популяризувались книжкові ресурси бібліотеки, а також була проведена вікторина «Найгарніші парки Європи та України». За світлинами із зображенням унікальних природних, історико-культурних, тематичних парків Європи та України учасники мали відгадати назву парку. Захід пройшов з великим успіхом, про що свідчили відгуки опитаних, у яких вони висловили власні враження і подякували за те, що дізналися багато нового та цікавого.

Міжнародному дню птахів, який відзначається 1 квітня, була присвячена соціально мотивуюча акція «Хай буде мир в Україні». За невеликий проміжок часу (акція тривала близько 2-х годин) жителі та гості міста, серед яких було багато внутрішньо переміщених осіб, власноруч виготовили паперових голубів. Адже голуб – це символ миру. А потім на їх крилах написали побажання зі словами підтримки Збройним Силам України у боротьбі з російськими окупантами за нашу свободу та незалежність. Такою дуже людською акцією працівники бібліотеки нагадали українцям про те, що

найбільша у світі цінність – це мир, особливо у такі нелегкі часи для нашої країни. Перехожі писали прості та зрозумілі, важливі для кожного з нас побажання: щоб якомога швидше закінчилася війна на нашій землі та запанував Мир, щоб ми жили у незалежній мирній Україні, щоб повернулися живими всі, хто зараз так героїчно боронить нашу країну, щоб відбулася відбудова міст, зруйнованих російськими загарбниками, щоб більше ніколи не було чути звуків повітряної тривоги, щоб завжди були посмішки на обличчях дітей і щоб всі ті, хто руйнує життя та влаштовує геноцид проти українського народу, були покарані. До акції долучилися як жителі міста, так і внутрішньо переміщені особи. Це були люди різного віку та статі, навіть малеча. Ще не вміючи писати, вони висловлювали свої побажання малюнками. Листівки з побажаннями та гуманітарною допомогою працівники бібліотеки відправили українським військовим.

Вуличні екологічні акції – це спосіб живого спілкування з людьми, можливість розповісти їм про досить серйозні екологічні проблеми та спонукати до активної участі у їх вирішенні. А ще – можливість ознайомити громаду з сучасним потенціалом бібліотеки та залучити до книгозбірні нових користувачів.

Більш детально про вуличні акції можна дізнатися на сайті ОУНБ ім. Д.І. Чижевського за посиланням: <https://library.kr.ua/ic/orhus/orhus-activity/>.

Бібліотекар-професіонал

Марія Охріменко,
головний бібліотекар
науково-методичного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Рівень професіоналізму бібліотекаря важко виміряти. Він не залежить від стажу бібліотечної роботи. Не можна вважати того, хто має диплом бібліотекаря, професіоналом, бо професіонал повинен вчитися безперервно.

Сучасний бібліотекар має постійно удосконалювати професійний рівень, а завдання системи підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців – допомогти йому розкрити свої потенційні можливості і талант.

Велику роль у фаховій майстерності бібліотекаря відіграє вміння знаходити потрібну професійну інформацію, орієнтуватись в інформаційному просторі, максимально використовувати його та передавати свої знання іншим, що позитивно впливає на ефективність роботи бібліотеки в цілому.

На території області діють 537 публічних бібліотек (без обласних), що знаходяться у комунальній власності сільських, міських та селищних рад. У сільській місцевості діють 439 бібліотек.

У бібліотеках працюють 824 особи, серед яких тільки 23,5% мають вищу бібліотечну освіту, 43,3% – базову бібліотечну; 33,2% працівників не мають спеціальної освіти, тому питання підвищення їх фахового рівня є вкрай актуальним.

Слід зазначити, що система підвищення кваліфікації працівників бібліотек області змінюється відповідно до вимог та викликів сьогодення. Особливо затребуваною стала платформа Zoom для проведення онлайн-занять, відеоконференцій, вебінарів.

Бібліотекарі розширюють власні професійні знання шляхом проходження дистанційних курсів, участі в онлайн-навчаннях, в т.ч. на національних онлайн-платформах з цифрової грамотності Міністерства цифрової трансформації України «Дія», «ВУМ», «Прометеус».

Система підвищення кваліфікації бібліотечних працівників області здійснюється на основі вдосконалення традиційних і впровадження інноваційних форм та методів навчання. Тематика і форми навчання визначаються з урахуванням поточних задач та перспектив розвитку бібліотек, а також результатів опитування їх працівників.

Однією з найбільш ефективних комплексних форм навчання є семінари, в програмі яких, окрім повідомлень та консультацій, передбачені мультимедійні презентації досвіду, години професійного спілкування, де учасники обмінюються ідеями, думками та поглядами з різних аспектів діяльності.

Практика роботи підтвердила необхідність проведення семінарів для бібліотекарів, особливо сільських. Такі заняття сприяють швидкому реагуванню на зміни в суспільстві і бібліотечній сфері, перегляду традиційних підходів, оновленню форм і методів роботи та покращенню їх якості. Тематика семінарів досить різноманітна.

Так, протягом минулого року та I півріччя 2022 на отримання знань з актуальних питань професійної діяльності були спрямовані семінари: «Бібліотека і час: виклики, проблеми, можливості» (Компаніївська центральна публічна бібліотека); «Бібліотека в територіальній громаді: професійні ідеї, сучасні формати» («Центральна бібліотека» смт Приютівка Комунальної установи «Центр культури і дозвілля»); «Робота бібліотек в сучасних умовах: стан, проблеми» (Пантаївська селищна бібліотека); «Переорієнтація діяльності бібліотек Світловодської міської ЦБС на потреби громади» та серія навчальних семінарів-тренінгів «Вивчення програми Zoom для організації конференцій» (Світловодська центральна міська бібліотека); «Бібліотека і молодь: нові часи, нові вимоги» (Гайворонська міська публічна бібліотека).

Цікавий і змістовний семінар за тематикою «Імідж сучасної бібліотеки» провела Благовіщенська міська публічна бібліотека. Бібліотечним працівникам були надані корисні консультації з таких тем: «Формування

іміджу бібліотеки за допомогою соціальних мереж» та «Імідж бібліотеки як фактор її розвитку».

Учасники семінару ділились досвідом та креативними «фішками» створення іміджу бібліотеки в калейдоскопі нових ідей «Створюємо позитивний імідж бібліотеки та бібліотекаря» та взяли активну участь у майстер-класі зі створення логотипу та слогана бібліотеки.

Під час семінару було проведено тренінг «Поговоримо про імідж». Учасники об'єдналися у три групи, щоб створити ідеальну модель та експрес-рекламу сучасної бібліотеки. Граючись у «бібліотечні сніжки», члени груп знайшли відповіді на реальні ситуації з бібліотечного життя, а гра «Сонце» допомогла їм разом створити портрет сучасного бібліотекаря. На завершення тренінгу учасники навчались розвивати впевненість у собі за допомогою жестів та міміки.

Ефективність тренінгу допоміг визначити пісочний годинник: на початку заходу в його верхній частині були відображені очікування бібліотекарів від тренінгу, які «перелилися» в нижню частину годинника наприкінці заняття, що означало – сподівання здійснилися.

Зусилля бібліотекарів протягом поточного, 2022 року також були спрямовані на виховання патріотизму свідомих громадян, причетності до історичної долі України, вшанування героїв-земляків. Семінари-практикуми з цієї тематики («Патріотична свідомість – майбутнє України», «Бібліотека на допомогу досягненню миру і справедливості») провела Центральна бібліотека Олександрівської селищної ради. Після аналізу діяльності та консультацій, наданих методистом, учасники отримали методичні поради з теми «Бібліотеки в умовах форс-мажорних обставин: швидке реагування, виклики й особливості діяльності» з метою організації роботи закладу в умовах надзвичайних ситуацій.

У центральній міській бібліотеці ім. Володимира Панченка Кропивницької міської територіальної громади відбувся семінар «Бібліотека – центр підтримки громади під час війни».

Дієвою формою роботи з підвищення кваліфікації є практикуми. Протягом 2021-го й I половини 2022 рр. у бібліотеках області були проведені практикуми з таких актуальних напрямків роботи: регламентуюча документація сільської бібліотеки-філії; дизайн-мислення для бібліотек: перші етапи; робота з фондом: комплектування, збереження, списання; тренінгові заняття з електронного урядування: бібліотека і читач – грані спілкування; практика актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією РФ: мотивація, блокування, вилучення.

Серед практикумів хочемо відзначити такий: «Робота бібліотек Новгородківської селищної ради в умовах воєнного стану». Під час проведення заходу директор бібліотеки Валентина Григір обговорила з присутніми роботу бібліотек як хабів цифрової освіти, а також повідомила про надання допомоги переселенцям в оформленні онлайн-послуг та користуванні сервісами на порталі «Дія». Методист бібліотеки Наталія Третяк надала

консультації з питань інформаційної грамотності: висвітлювалися питання, як уникати фейків, розпізнавати пропаганду, зберігати спокій та критичне мислення під час реальної та інформаційної війни.

Слід зазначити, що під час проведення практикумів краще можна вивчити проблеми конкретної бібліотеки, надати методичну та практичну допомогу бібліотекарю.

Підвищенню професійної компетентності бібліотекарів ефективно сприяє також і проведення методичних днів. На таких заходах організовується вивчення нових методичних матеріалів, відбуваються огляди професійних видань, сайтів; бібліотекарі знайомляться з досвідом роботи інших бібліотек, проводяться консультації з визначених поточних питань.

Так, для сільських бібліотекарів Олександрівської селищної територіальної громади було проведено день креативу «Рецепти успішних бібліотечних справ: вивчаємо, організовуємо, спілкуємось» під девізом «Ми так працюємо!». Олександрівська МЦБС щотижня проводить «Єдиний методичний день: підвищення професійної компетентності бібліотекарів», міська центральна бібліотека Знам'янської міської ради – день фахівця «Культурні послуги – місцевій громаді». Бібліотека для дорослих Долинської міської ради організовує дні професійного спілкування «Бібліотека – центр родинного дозвілля». Бобринецька міська публічна бібліотека запровадила віртуальний метод-портфель «Інформування бібліотекарів про цікаві фахові видання». У Гайворонській міській публічній бібліотеці відбуваються дні завідуючих бібліотек «Час відвертої розмови».

Крім методичних днів, у бібліотеках організовуються інші різноманітні заходи з підвищення кваліфікації, серед яких година взаємних порад «Працюємо разом, впроваджуємо нове, досягаємо більшого» (Центральна публічна бібліотека Онуфріївської селищної ради), методичні платформи змін «Закликаємо до Дії», «Бібліотека в громаді: виклики, ризики, нові рішення» (Центральна бібліотека Олександрівської селищної ради), інформаційний навігатор «Бібліотека у світі інновацій», професійний діалог «Професіоналізм + креативність = сучасна бібліотека» (Новомиргородська центральна районна бібліотека), «Толока креативних ідей» (МЦБС Кропивницької міської територіальної громади, захід відбувся на базі бібліотеки-філії № 7).

Під час проведення «толоки» учасники познайомилися з методологією «дизайн-мислення», її основними принципами та етапами, визначили можливості використання методології для вирішення викликів, з якими стикаються бібліотеки; у форматі «світового кафе» (альтернативний формат обговорення питань у групі) з'ясували, що необхідно для створення бренду бібліотечного закладу. Працівники бібліотек об'єдналися у три групи, щоб опрацювати дієві методи залучення читачів до бібліотеки, розробити засоби візуальної привабливості бібліотечних закладів і їх заходів для різних категорій користувачів. Досвідчені колеги-куратори ознайомили членів кожної групи з власним досвідом та надали корисні поради. Результат

«толоки» – розроблена програма заходу, який буде проводити бібліотека, патріотична виставка «Від козаків до кіборгів» та буклет з інформацією про послуги «Бібліотека інформує».

Невід’ємною складовою методичної роботи завжди було консультування. Показово, що в консультуванні беруть участь не лише методисти, а й кваліфіковані фахівці інших структурних підрозділів бібліотек.

Карантинні обмеження внесли корективи у роботу бібліотек: індивідуальні консультації доводилось проводити здебільшого онлайн або в телефонному режимі, використовувались також електронна пошта, скайп-зв’язок.

Консультативна допомога через індивідуальне консультування бібліотечних фахівців надавалася з найбільш актуальних питань бібліотечної практики, а саме: запровадження нових форм і методів роботи; планування і звітність; особливості формування, облік та списання бібліотечного фонду в сучасних умовах; покоління Z: психологічні особливості та запити на дозвілля; утвердження власного іміджу бібліотеки; заповнення електронної звітності ЕСМаР; діяльність бібліотеки на допомогу розвитку громади; дистанційна робота бібліотек; надання електронних послуг.

У бібліотеках ведеться облік надання консультацій. Наприклад, за 2021 рік Гайворонська міська публічна бібліотека надала 193 консультації, Олександрійська МЦБС – 254, Центральна бібліотека Олександрівської селищної ради – 285 (тут працює дистанційно-консультативне бюро «Акцент»).

Надання практичної та консультативної допомоги під час відвідувань бібліотек на місцях – один із основних напрямків методичної діяльності бібліотек, стабільна, ефективна та досить дієва форма методичної роботи. Під час виїздів визначається стан бібліотечного обслуговування населення, відбувається спілкування зі спеціалістами, надається консультативна, методична і практична допомога, здійснюються перевірки втілення на місцях поставлених завдань. До тематичних виїздів залучаються провідні фахівці структурних підрозділів центральних бібліотек.

У зв’язку з пандемією та російською агресією виїздів було небагато. Так, протягом I півріччя 2022 року публічними бібліотеками здійснено 73 виїзди, найбільше – бібліотеками Олександрівської селищної територіальної громади (12, в т. ч. 3 комплексних), Кропивницької міської територіальної громади (10, в т. ч. 5 комплексних), Кетрисанівської сільської територіальної громади (9), Знам’янської міської територіальної громади (8), Гайворонської міської та Вільшанської селищної громади – по 7 виїздів. Інші бібліотеки здійснили по декілька виїздів.

Крім тематичних виїздів в рамках методичної діяльності проводяться і комплексні перевірки. За I півріччя 2022 року їх було здійснено 8. Під час перевірок вивчалися питання роботи з фондами, проведення масових заходів та ведення документації до них, перевірялася облікова документація і таке

інше. За результатами склалися довідки, в яких визначалися рекомендації щодо усунення недоліків та терміни їх виконання.

Основою методичного забезпечення є аналітична діяльність, яка допомагає слідкувати за постійними змінами та процесами, що відбуваються у бібліотечному середовищі. Одним із методів аналізу діяльності публічних бібліотек є статистичний аналіз. Щорічно бібліотеки готують розгорнутий статистичний звіт про роботу бібліотек регіону. Це дає можливість виявити тенденції розвитку, зробити огляд стану справ.

Дієвим аналітичним матеріалом є аналітично-статистичні огляди діяльності бібліотек за рік, які запровадила Центральна бібліотека Олександрівської селищної ради – «Важливо: дані, інформація, аналіз», де аналізується також планово-звітна документація.

Необхідно відзначити, що бібліотекарі-професіонали завжди знаходяться в постійному пошуку, беруть активну участь в конкурсах професійної майстерності, акціях, проєктах. У безперервному професійному зростанні бібліотекарів значну роль відіграє їх участь в обласних заходах з підвищення кваліфікації: вебінарах, онлайн-зустрічах, обласних семінарах, віртуальних професійних спілкуваннях, презентаціях нових видань.

Життя в сучасних умовах висуває дуже багато вимог до особистісних, професійних якостей й компетентності бібліотекаря. І хоч сьогодні його праця суттєво недооцінена, проте фахівець має прагнути до ідеалу. А щоб його досягти, варто постійно працювати над самовдосконаленням, не просто обіймати певну бібліотечну посаду, а бути професіоналом за покликанням.

Роль бібліотеки в соціокультурному середовищі місцевої громади (Соціологічне дослідження)

Марія Охріменко,
головний бібліотекар
науково-методичного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Соціокультурна діяльність бібліотек увібрала в себе багаторічні духовні бібліотечні традиції: це організація раціонального і змістового дозвілля користувачів, задоволення і розвиток їхніх культурних потреб, створення умов для самореалізації і самоосвіти кожного, розкриття здібностей та творчого потенціалу. Виклики сучасного інформаційного суспільства вимагають від бібліотек забезпечення обміну знаннями, виконання функцій центру соціальних комунікацій та культурно-освітнього простору.

До соціокультурних функцій бібліотеки належать: інформаційна, виставкова, науково-дослідна, просвітницька та консультаційна, які спрямовані на формування ціннісних орієнтацій користувачів, розвиток читацької культури, створення привабливого іміджу бібліотеки.

Соціокультурна діяльність посідає значне місце в роботі бібліотек. Тому соціологічне дослідження проводилося з метою визначення ролі та можливості бібліотек в соціокультурному середовищі місцевої громади, а також відповідності бібліотечної діяльності новим викликам сучасного суспільства.

Вивчивши думку користувачів шляхом анкетування, бібліотеки зможуть якісніше спланувати роботу та корегувати діяльність закладів.

Мета дослідження – визначення ролі та можливості бібліотек в соціокультурному середовищі місцевої громади.

Об'єкт дослідження – користувачі бібліотек.

Бази дослідження – публічні бібліотеки області.

Завдання дослідження – узагальнення аналітичних матеріалів, підготовлених базовими бібліотеками щодо: графіка роботи бібліотеки; доступності бібліотек територіально; ролі бібліотек у громаді; надання послуг, якими користуються найчастіше; проведення заходів, які є найцікавішими і корисними для громади; затребуваності бібліотек.

Методика дослідження

Під час проведення дослідження було застосовано методи анкетування, аналізу статистичної інформації та бібліотечної документації.

У дослідженні взяли участь 305 бібліотек (56,8% від загальної кількості) з 38 територіальних громад Кіровоградської області (77,5% від загальної кількості).

З різних причин у дослідженні не взяли участі бібліотеки 11 територіальних громад, а саме: Аджамської, Гурівської, Злинської, Мар'янівської, Надлацької, Піщанобрідської, Перегонівської, Тишківської, Підвисоцької сільських; Долинської міської та Смолінської селищної територіальних громад.

В анкетуванні взяли участь 4476 респондентів, що дорівнює 1,5% від загальної кількості користувачів бібліотек області за 2021 рік.

Серед респондентів 1342 особи – чоловічої статі (30% від загальної кількості опитаних) та 3134 особи – жіночої статі (70% від загальної кількості).

За віком респонденти розподілилися наступним чином: до 20 років – 501 особа (11,2%); від 20 до 30 – 678 осіб (15,1%); від 31 до 40 – 984 особи (22%); від 41 до 50 – 863 особи (19,3%); від 51 до 60 – 806 осіб (18,0%); від 60 і більше – 644 особи (14,4%).

Найбільшу категорію опитаних становлять особи віком від 31 до 50 років, або 41,3%, особи віком старше 50 років становлять 32,4%, найменше учасників – до 30 років – всього 26,3%.

Серед опитаних найбільше респондентів – із середньою спеціальною освітою – 2068 осіб, що складає 46,2%, найменше опитаних – з середньою

освітою – 1181 особа (26,4%), в анкетуванні взяли участь 1227 осіб з вищою освітою (27,4%).

Слід зазначити, що серед респондентів переважають особи, які вже досить тривалий час є користувачами бібліотеки: частина користувачів, які відвідують бібліотеку протягом 4-5 років, становить 764 особи (17,1% від загальної кількості користувачів); 1098 осіб відвідують бібліотеку 6-10 років (24,5%), а тих, хто співпрацює з бібліотекою понад 10 років – 1762 особи (39,4%). Такі показники свідчать про те, що бібліотеки затребувані навіть серед тих членів громади, які користуються послугами книгозбірень більше 10 років – таких респондентів найбільше. Найменша частка користувачів відвідують бібліотеку 1 рік – 396 осіб (8,8%), а також 2-3 роки – 456 осіб (10,2%).

Графік роботи бібліотеки – важлива складова її доступності, тому він має бути максимально пристосованим до потреб різних категорій відвідувачів.

Приємно відзначити, що згідно з результатами дослідження переважна більшість опитаних – 97,6% задоволені графіком роботи бібліотек. Поряд з цим 2,4% респондентів не влаштовує режим роботи закладів. Зауваження, здебільшого, стосувалися роботи сільських бібліотек, які мають 4-годинний робочий день. Тому необхідно враховувати зауваження і побажання цих користувачів.

Бібліотека доступна територіально 4347 респондентам, що становить 97,1% від загальної кількості опитаних; 129 осіб (2,9%) вказали, що бібліотека не є територіально доступною. Переважно це користувачі, які проживають у віддалених населених пунктах або у населених пунктах, де немає стаціонарної бібліотеки, а обслуговування відбувається лише через нестационарні форми. Цей відсоток незначний, і бібліотекарі відповідних територій намагаються наближати бібліотеки до користувачів через нестационарні форми обслуговування та мобільні міні-бібліотечки.

Респонденти визначили роль бібліотеки у громаді. Опитані обирали декілька варіантів відповідей. Для найбільшої кількості користувачів – 2233 особи (49,9%) бібліотека є центром інформації. Попит на інформацію є основним мотивом звернення до бібліотек.

Але респондентів ваблять до бібліотеки не лише книги й читання. Значний відсоток опитаних – 1787 осіб (39,9%) вважають бібліотеки центром культурно-мистецького життя громади, що не може не радувати, адже зустрічі з письменниками, митцями, художниками, виставки картин завжди популярні.

Центром навчання і саморозвитку вважають бібліотеку 1112 осіб (24,8% опитаних), адже заняття з комп'ютерної та цифрової грамотності, української мови та багато інших потрібні і необхідні, але варто пропонувати й нові види навчання.

Бібліотеку як місце розваг і відпочинку сприймають 954 особи (21,3%); знайомств та спілкування відповідно – 950 осіб (21,2% респондентів). Тож можна зробити висновок, що різноманітні театралізовані заходи, вечорниці, бібліовечірки подобаються опитаним. Під час проведення таких заходів

відвідувачі швидше знайомляться та спілкуються. Тому бажано розширювати формати проведення цих заходів.

На думку 876 опитаних (19,6%) бібліотека – центр краєзнавства. Для інших – 38 осіб (0,8%) вона є центром реалізації природних здібностей і талантів користувачів, місцем патріотичного, морального, сімейного та екологічного виховання, волонтерським центром.

Респонденти активно користуються послугами, які надає бібліотека. Дослідження виявило, що найчастіше опитані звертаються до бібліотек за консультаційною допомогою під час пошуку та вибору необхідної літератури – 2323 особи (51,9%). Консультаційна допомога переважає тому, що користувачі отримують її у вигляді довідок, електронних послуг, пошуку інформації різноманітного характеру, використання інтернет-ресурсів для задоволення інформаційних, соціально-побутових, дозвіллевих та читацьких потреб.

Майже половина опитаних – 2092 особи (46,7%) відповіли, що основна послуга, якою вони користуються – отримання документів у тимчасове користування. Такі показники говорять про те, що мешканці громад читають і цінують книгу.

Слід відзначити, що значна частина респондентів бере активну участь у різноманітних культурно-масових заходах бібліотеки (презентаціях нових книг, виставках нових надходжень, засіданнях клубів, зустрічах з цікавими людьми) – 1952 особи (43,6%). Отже в громадах важливо розвивати цей напрямок роботи.

Що стосується отримання доступу до інтернет-ресурсів, то цією послугою, як виявилось, користуються 1217 осіб (27,2% опитаних). Тож комп'ютери з доступом до мережі «Інтернет» залишаються завжди на часі.

Серед інших послуг 169 респондентів (3,8%) вказали копіювання та сканування матеріалів, діяльність аматорських об'єднань та проведення майстер-класів, які набули популярності в бібліотечному середовищі.

Відповідь на запитання «Які заходи, що проводяться в бібліотеці, є для Вас найцікавішими і корисними для громади?» дозволила з'ясувати, що найцікавішими і корисними для громади виявилися заходи інформаційного характеру (огляди літератури, виставки нових надходжень, презентації нових книжок) – їх назвали 2224 особи (49,7%).

Як показало дослідження, заходи культурно-просвітницького характеру теж на часі: як цікаві і корисні їх відзначила третина респондентів – 1371 особа (30,6%).

Розважальні заходи (квести, конкурси, ігри) теж цікавлять значну частину опитаних – 1103 особи (24,6%).

Менш популярними, як вважають опитані, є дискусійні заходи – їх указали 822 особи (18,4%) та освітні – 818 осіб (18,3%) відповідно. Ці показники свідчать про те, що необхідно звернути увагу на якість підготовки таких заходів.

Найменше респондентів визначили для себе найцікавішими масові акції (флешмоби, фестивалі) та літературно-музичні вечори – 790 осіб (15,6%) та 605 осіб (13,5%) відповідно.

На останнє запитання дослідження – «Що повинна зробити бібліотека, щоб бути затребуваною?» – опитані надавали пропозиції щодо покращення матеріально-технічної бази, оформлення, обслуговування, впровадження нових послуг та інноваційних проєктів у практику роботи бібліотек.

Найбільш вагомими були пропозиції стосовно оновлення книжкового фонду бібліотек – 1251 особа (27,9%); поповнення фондів бібліотек сучасною українською літературою та періодичними виданнями – 1100 осіб (24,6%); якісного ремонту, сучасного дизайну та нових сучасних меблів – 1054 особи (23,5%); оновлення технічної бази бібліотек, збільшення кількості комп'ютерної техніки, наявності швидкісного інтернету – 947 осіб (21,1%); розширення спектру послуг (безкоштовні юридичні консультації, курси української мови, ксерокопіювання, ламінування, брошурування та таке інше) – 612 осіб (13,7%); створення умов для комфортного обслуговування (опалення, освітлення, оновлений книжковий фонд, сучасні зручні меблі) – 607 осіб (13,6%); розширення приміщення бібліотеки – 254 особи (5,7%); проведення зустрічей з цікавими та талановитими людьми – 186 осіб (4,5%); створення окремої зони відпочинку та усамітнення з книгою – 161 особа (4,4%).

Респонденти вважають, що бібліотеки мають розвиватися в ногу з часом, реагувати на події в суспільстві, постійно вдосконалювати свою роботу, а один з опитаних відповів, що бібліотеки повинні базуватися на таких ключових принципах: відкритості, інклюзивності, гостинності, партнерства, розвитку.

Одним із недоліків у роботі бібліотек є те, як відзначили опитані, що приміщення деяких закладів знаходяться на других поверхах будівель, отже декілька відповідей стосуються пропозицій переміщення бібліотек на перші поверхи для зручності їх відвідування особами з обмеженою мобільністю.

Не задовольняє робота бібліотек тільки 94 респондентів (2,1%), а 86 осіб (1,9%) вказали, що не можуть надати відповіді на це запитання, бо не знають, як має змінитися бібліотека, яку вони відвідують.

Слід зазначити, що всі пропозиції респондентів заслуговують на увагу, переважна більшість з них буде сприяти покращенню діяльності бібліотек.

Висновки

У дослідженні взяли участь 56,8% публічних бібліотек з 38 територіальних громад області (77,5%). Позитивним є те, що переважна частина респондентів – 63,9% відвідують бібліотеку 6-10 та більше 10 років. Більшість респондентів (97,6%) задоволені графіком роботи бібліотек. Територіальна доступність бібліотек складає 97,1%. Такі показники свідчать: розсташування бібліотечної мережі в громадах не зовсім задовільне. Бібліотека в громаді виконує, здебільшого, роль центра інформації та культурно-мистецького життя. У пріоритеті користувачів бібліотек – різноманітні консультаційні послуги; чільне місце посідає, на думку опитаних,

і отримання документів у тимчасове користування; користувачам подобається брати участь у культурно-масових заходах бібліотек. Цікавими для відвідувачів та корисними громаді є заходи інформаційного характеру, культурно-просвітницькі та розважальні заходи. Бібліотеки затребувані в громаді. Під час опитування респонденти висловили побажання щодо покращення матеріально-технічної бази бібліотек, оновлення та поповнення книжкового фонду, збільшення асортименту періодичних видань, розширення сфери послуг, створення комфортних умов обслуговування користувачів.

Результати проведеного дослідження дали змогу зробити висновок, що публічні бібліотеки області відіграють важливу роль у соціокультурному середовищі територіальних громад, оскільки вони є інформаційними та культурними центрами, сприяють саморозвитку та самоосвіті населення громади, залучають її мешканців до процесів соціалізації, сприяють адаптації особистості в соціумі.

Книгозбірні мають великий потенціал як місце нових знайомств та спілкування, де користувачі можуть не лише отримувати літературу або консультаційну допомогу при її виборі, але й брати участь у масових заходах. Бібліотеки поступово стають невід'ємною частиною територіальної громади.

З метою підвищення ролі бібліотек у соціокультурному середовищі громади пропонується: оновлювати бібліотечний фонд документами державною мовою відповідно до Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні, соціально-економічного та читацького профілю регіону; розширювати репертуар періодичних видань; активізувати впровадження та збільшення спектру додаткових бібліотечних послуг; приділяти увагу якості проведення соціокультурних заходів, урізноманітнювати їх тематику та напрямки; залучати до заходів фахівців різного профілю; створювати належні умови для комфортного обслуговування користувачів.

Реалізація вищевикладених пропозицій покращить можливості бібліотек у забезпеченні сучасних інформаційних та сервісних потреб користувачів.

Де живе рідна мова

Будь у тренді – вивчай українську!

Ірина Перетятко,
провідний бібліотекар
відділу обслуговування користувачів
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

*Знати українську мову –
це елемент культури людини,
яка живе в Україні.*
Іван Дзюба

Важливим елементом культурної та національної свідомості кожної людини є рідна мова. Вона не просто засіб спілкування, в ній живе історія народу, його світогляд. Мова є найсильнішим інструментом збереження і розвитку матеріального й духовного спадку нації.

Велич української мови прославили класики української літератури, нею перекладено найвизначніші твори митців художнього слова світового рівня.

У липні 2019 року уряд України схвалив Стратегію популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава». Мета стратегії – «забезпечення єднання українського суспільства та зміцнення його української ідентичності, утвердження української мови на всій території України». Питання популяризації української мови актуальне і сьогодні, незважаючи на тридцять років незалежності та закріплення за українською мовою статусу державної в Конституції України.

Бібліотечні фахівці відділу обслуговування користувачів ОУНБ ім. Д.І. Чижевського в ході проведення різноманітних активних заходів, особливо для молодіжної аудиторії, реалізують ідею про те, що користуватись рідною мовою – це сучасно, це спосіб вирізнитись і бути в тренді одночасно, знайти собі гідне місце у рідній країні.

Відомо, що мову добре знає той, хто багато читає, будь то твори класиків української літератури чи сучасних українських письменників, або гарні переклади українською творів зарубіжних авторів. Сьогодні Інститут української книги видає багато цікавих творів сучасної української літератури. Вона змінюється, стає більш особистісною, наближеною до європейських та світових цінностей і тенденцій. Очевидно, що читачів приваблює саме якість художнього слова сучасних творів українською мовою.

У відділі обслуговування користувачів постійно діє виставка «Книжкові новинки для Вас», яка рекламує нові надходження до бібліотеки та залучає відвідувачів, особливо молодь, до читання сучасної літератури, що сприяє засвоєнню гарної літературної української мови.

Саме книжкові виставки створюють позитивний імідж бібліотеки, але дуже важливо сьогодні не обмежуватись традиційними формами роботи, а шукати нові шляхи популяризації бібліотечних ресурсів. Фахівці відділу проводять різноманітні презентації книг талановитих поетів і письменників нашого краю, огляди літературних новинок, літературні вечори, поетичні батли творчої молоді міста. Шанувальники поезії активно підтримали онлайн-челендж бібліотеки у соціальних мережах із читання творів Лесі Українки та Євгена Маланюка – обирали улюблені рядки, записували відео і викладали його на власних сторінках.

Динамічність розвитку й постійне вдосконалення інформаційних технологій, створення нових інтернет-ресурсів відкривають додаткові можливості для бібліотек.

Віртуальні виставки стають невід'ємною складовою діяльності сучасної бібліотеки, формою розкриття та популяризації фондів, ефективним інструментом залучення користувачів до бібліотеки, засобом її реклами. Вони дають можливість дистанційного перегляду документів виставки без відвідування бібліотеки у будь-який час (24 години на добу, 7 днів на тиждень).

До послуг читачів книгозбірні створені віртуальні книжкові виставки з популяризації української мови (<https://library.kr.ua/virtual-books/>).

Віртуальна виставка «Українською без помилок» знайомить читачів з новою редакцією правопису, з лексичними і граматичними змінами сучасної української мови.

Як відомо, важливим і корисним джерелом інформації є словники. Вони пояснюють значення складних термінів, написання слів та їх вимову, допомагають з'ясувати походження слів і надають їх переклад мовами світу. Віртуальна виставка «Топ-20 словників сучасності» підтверджує слова Натана Ротшильда, який наголосив: «Хто володіє інформацією, той володіє світом».

До Дня української писемності та мови, який відзначається щороку 9 листопада, було створено віртуальну виставку «Стежками української писемності», яка інформує про найважливіший засіб спілкування людей і пізнання світу, передачі досвіду від покоління до покоління.

З метою підвищення якості бібліотечного обслуговування через застосування інтернет-ресурсів фахівці відділу обслуговування користувачів на сайті бібліотеки у розділі «Користувачам» (<https://library.kr.ua/quizzes/>) розмістили різноманітні онлайн-вікторини: «Цікаві факти про мову», «Стежками української писемності», «Леся Українка – символ незламності українського духу», «Книга – бездонна глибина»; онлайн-тести «День слов'янської писемності й культури», «У центрі уваги – книга»; онлайн-сканворд «Сучасна українська мова», мовознавчий онлайн-кресворд, онлайн-ігри «Так чи ні», «Знайдіть назви творів сучасних українських письменників», «Хто автор книги?», «Книжкові екранізації», «Як виглядають класики української літератури?».

Інноваційною формою популяризації книги стало створення буктрейлерів, які рекламують, анонсують книгу у вигляді короткого відеоролика, що демонструє найяскравіші моменти сюжету, або в тому чи іншому вигляді візуалізує зміст. Бібліотечні відеоролики створюються як про сучасні книги, так і про ті, що стали літературною класикою. Основне завдання буктрейлера – яскраво та образно розповісти про книгу, зацікавити, заінтригувати читача.

Активно використовуючи новітні інформаційні технології та креативні ідеї, бібліотекарі відділу створили буктрейлери на книги сучасних авторів: «Малюнки з минулого» Олександра Жовни та «Білий попіл» Ілларіона Павлюка. Їх також можна переглянути на сайті бібліотеки (<https://library.kr.ua/booktrailers/>).

Трансформація діяльності бібліотек позначається навіть на місці надання послуг: бібліотекарі виходять за межі приміщень книгозбірень як промоутери українського читання, аби залучити нових відвідувачів, презентувати літературні новинки. Тому вже традиційно фахівці відділу обслуговування користувачів організовують вуличні акції з популяризації книг та читання «Проводь літо з книгою», «Літо. Книга. Бібліотека», «Книжковий пікнік» та інші. Такі масові заходи дають можливість знайомити гостей та мешканців міста з творами сучасних українських авторів. Бібліотекарі також пропонують відвідувачам взяти участь у літературних іграх, вікторинах, розгадуванні ребусів і кросвордів. Дорослі й діти з цікавістю проявляють власні інтелектуальні здібності та отримують призи, сувеніри від бібліотеки.

Особливою популярністю під час літніх вуличних акцій користувалися традиційні передбачення за книгою Анни Барнс «Як бути щасливим». Ця мудра книга дає прості життєві поради, підказки, іноді навіть жартує.

До Міжнародного дня рідної мови (21 лютого) в холі бібліотеки фахівці відділу обслуговування користувачів провели інформаційну акцію «Співуча, ніжна і близька». Всі відвідувачі мали можливість ознайомитися з чудовими виданнями книжкової виставки «Магія слова для всього живого»: «Український комунікативний етикет» Марії Стахів, «Скажи мені українською» Тараса Берези, «Як ми говоримо» Бориса Антоненка-Давидовича, «Уживаймо влучно, або Як уникнути найпоширеніших помилок» Юлії Бардакової та іншими. В інтерактивному спілкуванні з користувачами бібліотекарі пропонували пояснити значення фразеологізмів, наприклад, «до сьомих віників», «сміятися на кутні», «як Пилип із конопель», а також знайти український аналог таким запозиченим словам, як, наприклад, «тьютор», «фідбек», «гаджет» або «скіл». Фахівці відділу впевнені, що спілкування з читачами є важливим складником бібліотечної роботи.

Інформацію про різноманітні заходи ОУНБ ім. Д.І. Чижевського можна отримати з анонсів, які публікуються на сайті бібліотеки у розділі «Що нового» (<https://library.kr.ua/category/ads/>), а також на сторінці книгозбірні у Facebook (<https://www.facebook.com/ounb.kirovohrad/>).

Українська мова – неосяжний пласт культурної спадщини. Оточіть себе нею. Вивчайте українську мову із задоволенням! Спілкуйтеся рідною мовою! Читайте цікаві книжки, вони покращать ваші знання з української – і ви завжди будете у тренді!

Форми роботи публічних бібліотек області з популяризації української мови (За матеріалами звітів 2021 року)

Світлана Ратушна,
бібліотекар 1 категорії
науково-методичного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

*Чужу мову можна вивчити за шість років,
а свою треба вчити все життя.
Франсуа Вольтер*

Незважаючи на тридцять першу річницю незалежності та закріплення за українською мовою статусу державної в Конституції України, питання її популяризації не втрачає актуальності і сьогодні.

У липні 2019 року Уряд України схвалив Стратегію популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» з метою «забезпечення єднання українського суспільства та зміцнення його української ідентичності, утвердження української мови на всій території України».

Бібліотеками області здійснюється відповідна робота для створення належних умов з розвитку і розширення сфери функціонування української мови.

Одним із головних напрямів діяльності бібліотеки є її робота з фондом, від складу якого залежить успіх у виконанні завдань, що стоять перед нею. Чим краще підібраний фонд, тим якісніше бібліотека може задовольнити запити користувачів.

Бібліотечні фонди постійно змінюються. Зберігається тенденція до скорочення загального обсягу фонду. За минулий (2021) рік фонд бібліотек області зменшився на 4%. Більший відсоток списання припадає на документи російською мовою (щорічно близько 55%). Для сучасного українського читача російська література, а також іноземна література у перекладі російською, втрачає актуальність через якісні переклади українською. Кількісно фонди зменшуються, залишаються ті, що дійсно потрібні, поступово поповнюючись новою україномовною літературою та періодичними виданнями, необхідними для користувачів. За минулий рік до бібліотек області надійшло 68%

документів державною мовою – загальна частка фонду державною мовою складає 49% від загальної кількості документів у книгозбірнях області.

Завдяки якісному поповненню фондів бібліотек сучасними українськими виданнями, їх рекламою як онлайн, так і офлайн, видача документів державною мовою зростає щорічно і становить на початок року 66% від загальної видачі. Читання українською дає можливість покращувати навички володіння рідною мовою та поповнювати словниковий запас.

Одним із найпопулярніших способів вдосконалити навички володіння українською мовою є відвідування курсів. Сьогодні існує достатня кількість ресурсів, які допоможуть всім охочим вирішити питання, навіть не виходячи з дому.

За різноманітністю ресурсів з вивчення рідної мови, що пропонують бібліотечні заклади області, переважають курси бібліотек міста Олександрії. Проводить їх бібліотекар, кандидат філологічних наук Білоконенко А.І. Так, у бібліотеці-філії № 8 для юнацтва фахівець щокварталу готує для колег мовний бібліотренажер «Мова – головний інструмент бібліотекаря» за різними темами, серед яких: «Щоденні формули ввічливості українців: як це зробити правильно», «Вживання міжмовних омонімів», «Українські пароніми: як не допустити каламбуру в мові», «Вживання слів у невласливому значенні».

Адже бібліотекарі, як освічені люди, повинні вміти правильно звертатися до колег та відвідувачів під час спілкування чи ділової переписки. Бібліотекарі самі використовують й радять всім, хто цікавиться, для перевірки правопису заходити на Український лінгвістичний портал «Словники України online» (<http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>) і Портал української мови та культури «Словник.ua» (<https://slovnyk.ua/>).

Для працівників Олександрійського міськрайонного суду один раз на тиждень у бібліотеці-філії № 8 для юнацтва проводяться мовні тренінги з удосконалення навичок вільного володіння українською мовою.

А для слухачів Вищої народної школи центральної бібліотеки м. Олександрія третій рік діє навчальний курс «Українська мова в побуті». Слухачів навчають правильного вживання, наголошуванню, правопису слів, оформленню документів різних типів тощо. Керівник курсу Білоконенко А.І., широко використовуючи сучасні цифрові технології, відкриває слухачам найцікавіші та найкорисніші таємниці рідної мови, знайомить з останніми змінами українського правопису.

З метою мотивування членів міської громади до вивчення та спілкування українською мовою бібліотекар Білоконенко А.І. спільно з місцевою телерадіокомпанією КТМ двічі на місяць готує випуски віртуальних відеозанять #УКРай_чудова_рідна_мова, під час яких розглядаються актуальні для кожного носія української мови теми, наприклад: «Новий український правопис: основні зміни в написанні слів»; «Варіантні доповнення до чинної норми нового українського правопису»; «Основні правила для позначення годин і хвилин українською мовою»; «Як уникнути помилок при вживанні різних форм числівників», «Ступені порівняння

прикметників і прислівників»; «Відмінювання різних за походженням груп прізвищ»; «Використання фемінитивів, тобто жіночих відповідників для позначення назв професій, звань, посад тощо» та багато інших.

Світловодська центральна міська бібліотека для мешканців своєї громади організувала серію навчальних тренінгів з вивчення державної мови в рамках проекту «Мовна грамотність – критерій освіченості людини», які включають практичні й самостійні завдання, тести, диктанти з перевірки знань.

Для українських переселенців, які виїхали до країн Євросоюзу на період війни, бібліотека проводить дистанційне навчання з української мови та пропонує перегляд відеороликів з українською музикою.

Долучитися до занять і швидко оволодіти українською мовою можуть всі охочі, незважаючи на вік та рівень знань.

Діяльність бібліотек сприяє популяризації та підвищенню престижу української мови та літератури, у тому числі через проведення заходів за участі відомих сучасних літераторів. Цікавими та яскравими були зустрічі в бібліотеках Олександрійської міської централізованої бібліотечної системи з поетами та письменниками України: відомими українськими письменниками та видавцями братами Капрановими; українською журналісткою, письменницею, сценаристкою, поетесою Лорою Підгірною; письменницьким подружжям Володимиром Лисом та Надією Гуменюк; з українським письменником, мандрівником і популяризатором науки Максом Кідруком, який вже тричі приїздив до Олександрії; українською письменницею, казкотерапевтом Інною Курило; відомими дитячими письменниками Сашком Дерманським, Олегом Чаклуном, Іваном Андрусяком.

В Новоукраїнській центральній публічній бібліотеці відбулись зустрічі з письменниками-земляками: поетом, прозаїком, журналістом Романом Любарським та авторкою відомого роману «Іду на мир» Ольгою Кирилук.

Бібліотекарі проводять багато різноманітних народознавчих заходів у різних форматах, які популяризують народні звичаї, традиції, обряди, а тим самим і мову.

Так, у Чарівненській сільській бібліотеці Кетрисанівської сільської територіальної громади відбувся флешмоб «Зроби фото з хусткою». Центральна міська бібліотека м. Олександрії запустила фотофлешмоб з хештегом #Я У ВИШИВАНЦІ, де всі охочі розміщували свої світлини.

В Новоархангельській публічній бібліотеці створили відеоролик «Літературні персонажі колядують», який набув популярності та отримав багато схвальних коментарів.

Заходи такого сучасного формату об'єднують мешканців громади, підтримуючи ідеї патріотизму, національної гідності, шани українським традиціям.

Міжнародний день рідної мови – відносно молоде свято, яке з кожним роком набуває все більшої популярності у світі. Відзначають його щорічно

21 лютого з 2000 року з метою не втрачати і не забувати жодної з людських мов.

Бібліотеки області провели цикл заходів, присвячених Міжнародному Дню рідної мови. Зокрема, у Благовіщенській міській публічній бібліотеці було проведене мовне асорті «Мова моя, ти чарівна зірниця» для суб'єктів пробації. В рамках заходу, організованого спільно з працівниками районного сектору пробації, присутні переглянули відеопрезентацію «Лунай, величне наше слово», підготовлену старшим інспектором районного сектору пробації Ольгою Борисовою. А методист бібліотеки Олена Бурлака зробила невеличкий екскурс в історію виникнення і розвитку української мови та розповіла про її багатство та самобутність. Присутні із захватом прослухали фольклорну хвилинку, а також активно долучились до участі у конкурсах та вікторинах. Зацікавлення учасників заходу викликав конкурс «Мовний батл», в якому команди давали відповіді на запропоновані питання, наприклад: з поданого слова «милозвучність» потрібно було утворити якомога більше слів, назвати без затримки антоніми до запропонованих слів. Присутні також пригадували прислів'я та приказки про мову. На закінчення заходу кожному учаснику було подаровано «Абетку побажань». Доповнила мовне асорті книжкова виставка «Джерело духовних сил у слові».

До Міжнародного дня рідної мови працівники Гайворонської міської публічної бібліотеки провели літературну подорож «З любов'ю до рідної мови», на якій присутніх ознайомили з мало відомими фактами історії походження української мови та творчістю славетних майстрів рідного слова.

Цікаво відзначили день рідної мови у Вільшанській селищній публічній бібліотеці ім. Лідії Горячко: працівники бібліотеки разом з членами фольклорного гурту «Чисті криниці» провели для гостей літературну годину «І там, де звучить рідна мова, живе український народ», під час якої співали народні пісні.

Петрівська центральна бібліотека з метою популяризації української мови підготувала виступ на радіо «Наша мова – предків надбання».

Низку заходів проведено в бібліотеках Олександрівської селищної територіальної громади: у центральній бібліотеці оформили книжкову виставку «Серце нації б'ється у слові», провели мовний серпантин «До рідного слова торкаюся душею», вікторину «Кращий знавець української мови», мовні колажі «Магія рідного слова» та «Плекатимеш мову – цвістимуть слова», флешмоб «Лети, наша мово, прекрасна над світом» та інше.

У Знам'янській міській центральній бібліотеці запросили гостей на мовознавчу гру «О слово рідне, хто без тебе я?!» з цікавими конкурсами «Шифрувальник», «Редактор», «Фразеологізми», «Анаграми», а також запропонували перегляд відеоуроків від дослідника та популяризатора української мови Олександра Авраменка.

Щорічно в Україні 9 листопада відзначають День української писемності та мови. На Українському радіо в цей день двадцять один рік поспіль відбувається радіодиктант національної єдності. Читачі та працівники

багатьох бібліотек Кіровоградської області приєднуються до Всеукраїнського флешмобу не тільки для того, щоб з'ясувати, чи добре знають українську мову, а й щоб продемонструвати єдність з усіма, хто любить і шанує українське слово.

З нагоди свята всі бібліотеки Помічнлянської міської територіальної громади на бібліотечних сторінках у мережі «Фейсбук» опублікували вислови про мову видатних письменників – Тараса Шевченка, Лесі Українки, Олеса Гончара.

Новоукраїнська центральна бібліотека організувала та провела цикл заходів: книжкову виставку-експозицію «І співуча, й калинова – українська наша мова», мовний калейдоскоп «Українська мова – мудрості криниця», мовний турнір «Мова – душа голосна України». Воронівська філія Новоукраїнської центральної бібліотеки запропонувала користувачам поетичний коктейль «Звучи, наша мово, над світом крилато», в якому продемонструвала красу і велич української мови в творах видатних українських поетів та прозаїків.

У центральній міській бібліотеці імені В. Панченка міста Кропивницького презентували міжнародний польсько-український проєкт «Відеопоетичний діалог культур», мета якого – популяризація української та польської культур. У рамках проєкту було створено 11 відеопоетичних робіт-віршів 6 польських та 5 українських поетів у взаємних перекладах та із англійськими субтитрами.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» 16 липня 2021 року по всій території України розпочалися іспити на визначення рівня володіння державною мовою. Організовує та проводить іспити Національна комісія зі стандартів державної мови. Бібліотеки стали одним із лідерів розбудови мережі іспитових пунктів. Успішно приєдналася до Всеукраїнського проєкту, створивши на своїй базі пункт складання іспитів на визначення рівня володіння державною мовою, Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського та Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва ім. Є. Маланюка, центральна міська бібліотека та бібліотека-філія № 8 для юнацтва міста Олександрії.

Таким чином, працівники бібліотек області проводять значну роботу, спрямовану на популяризацію української мови, проявляючи професіоналізм і креативність. Сьогодні, в умовах війни, це актуально, як ніколи, тому що мова об'єднує людей, сприяє підвищенню патріотизму, збереженню українських звичаїв та традицій.

Враховуючи те, що більшість користувачів надають перевагу можливостям інтернету в отриманні інформації, ефективним засобом ознайомлення їх з бібліотечними новинами та залучення до заходів, які проводить бібліотека, є віртуальний простір, а саме соціальні мережі. Радимо постійно вдосконалювати та поглиблювати знання української мови шляхом організації курсів, мовних клубів, віртуальних книжкових виставок, презентацій нових книг, проведення флешмобів та челенджів.

Де живе рідна мова, живе український народ: розмови про літературу із Сергієм Михидою

Ірина Рєзнік,
завідувач відділу обслуговування користувачів
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

*Мова – це наша національна ознака,
в мові – наша культура, сутність нашої свідомості.*
Іван Огієнко

Спілкування українською мовою наразі стало для громадян України ознакою патріотизму, особливо після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, коли деякі українці взагалі почали відмовлятися вживати російську як мову окупанта.

«Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає» – ці слова іспанського політика Хосе-Марії Арце розлетілись в соціальних мережах як заклик спілкуватись рідною мовою. Відтепер українська – це престижно, модно та сучасно. Володіння українською мовою – ознака освіченої та прогресивної людини. Говорити рідною мовою стало не просто трендом, а потребою для свідомих громадян: українська мова об'єднує наш народ.

Оволодіти мовою без спілкування неможливо, саме тому у травні 2022 року Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського започаткувала новий проєкт – «Розмови про літературу із Сергієм Михидою».

Зустрічі в рамках проєктних заходів, які проводить доктор філологічних наук, професор Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка Сергій Павлович Михида, відвідують внутрішньо переміщені особи, мешканці та гості міста – всі, хто бажає вдосконалити володіння рідною мовою.

Спілкуючись з учасниками розмовного клубу, Сергій Павлович наголошує на важливості знання української літератури. Адже саме вона прищеплює любов до мови, доносить до читача інформацію про своєрідність традицій, звичаїв та культури нашого народу. Художня література досить часто допомагає формувати яскраві образи минулого та конкретизувати історичний матеріал.

Формат вільного спілкування учасників клубу спрямований розширити знання про класичну та сучасну українську літературу, поповнити словниковий запас та вдосконалити володіння українською мовою.

Засідання клубу «Розмови про літературу із Сергієм Михидою» проходять у бібліотеці щотижня. Учасники проєкту дізнаються цікаві факти з життя відомих українських письменників та поетів, аналізують їх твори, активно діляться власними враженнями від читання.

На сьогодні вже прочитані та обговорені такі твори: новели «Момент» Володимира Винниченка, «На камені» Михайла Коцюбинського, «Природа» Ольги Кобилянської; драми «Бояриня» Лесі Українки, «По дорозі в Казку» Олександра Олеса; роман Валер'яна Підмогильного «Місто». Знайомство з творчістю Павла Тичини перетворилося у справжні поетичні читання.

А ось засідання, присвячене творчості нашого земляка Євгена Маланюка, пройшло дуже емоційно. Цього разу до розмови приєдналася Оксана Гольник – кандидат філологічних наук, доцент Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Свого часу Оксана Олександрівна досліджувала біографію і творчість Євгена Маланюка, тому вона допомогла учасникам клубу краще пізнати поетичний талант митця. Під час читання та обговорення поезій слухачі зрозуміли, що душевні муки поета дуже перекликаються з відчуттями наших земляків, які були вимушені покинути рідну землю, тікаючи від війни.

Твори класиків української літератури закликають нас не залишати рідної землі, не цуратися своєї мови та звичаїв, а робити все можливе, щоб бути справжніми українцями. Теми та проблеми, які піднімали українські письменники XIX-XX ст., актуальні й нині: митці закликали до боротьби за покращення долі України. Наприклад, у драмі «Бояриня» Леся Українка реально зобразила відносини між Україною та Московією, змалювала тяжку й трагічну долю жінки, яка стала символом України, її глибокий патріотизм.

«Не бійтесь говорити, не бійтесь помиляться, не бійтесь заглядати у словник! – рекомендує уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень. – Нашу мову століттями забороняли, паплюжили, знецінювали... Пам'ятаймо, там де є українська мова – у ворога немає жодних шансів».

Розмовний клуб у відділі обслуговування користувачів об'єднує людей, зацікавлених у вивченні української мови через спілкування.

Всі засідання клубу висвітлюються у соціальних мережах «Фейсбук», «Інстаграм» та «Телеграм». На ютуб-каналі бібліотеки у вільному доступі можна переглянути відеозаписи зустрічей. Також часто проводяться прямі ефіри засідань клубу на бібліотечній сторінці у фейсбуці. До стріму можна підключатись і переглядати заходи у реальному часі.

Тож, запрошуємо вас долучатись до участі у засіданнях клубу «Розмови про літературу із Сергієм Михидою». Вивчайте рідну мову так, щоб говорити нею вишукано!

Події. Факти. Роздуми

Згадуючи Яновського

Тетяна Колечкіна,
завідувач відділу краєзнавства
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

З нагоди 120-річчя від дня народження відомого українського письменника, одного з найвизначніших романістів в українській літературі ХХ століття і нашого земляка Юрія Яновського (ювілейна дата – 27 серпня 2022 р.) в Обласній універсальній науковій бібліотеці імені Дмитра Чижевського відбулася творча зустріч «Згадуючи Яновського», яка зібрала істориків, краєзнавців, співробітників закладів культури, небайдужих до історії рідного краю громадян та тих непересічних особистостей, що вже давно стали його брендом.

Як і більшість письменників тієї епохи, Юрій Яновський прожив непросте і доволі коротке життя. На його долю випали буремні часи, сповнені борінь, зламів, принижень людської гідності та інших болісних переживань.

На зустрічі цікаво прозвучали розповіді про Яновського від дослідників життєвого і творчого шляху письменника – як своєрідне віддзеркалення специфіки історичної епохи, протягом якої письменнику довелося жити і творити. Інформація від дотичних до особистості митця ламала певні стереотипи про Яновського, відомого широкому загалу здебільшого як автор роману «Вершники» зі шкільної програми.

У 2021 році вийшла друком книга «До безуму любив степ», присвячена Юрію Яновському, її автори – краєзнавець і журналіст Володимир Поліщук та завідувачка відділу мистецтв нашої книгозбірні Світлана Ушакова.

На зустрічі Світлана Ушакова розповіла, що твір Яновського «Чотири шаблі» під час Другої світової війни друкували за кордоном та в окупаційній німецькій пресі. У 1941 році роман вийшов у празькому видавництві «Колос». Уривок з нього під заголовком «Зброю добувати» у тому ж 1941-му був надрукований у газеті «Голос», яка виходила у Берліні, ще через два роки – у газеті «Нова доба». У 1944 році цитати з нього надрукувала газета «Український вісник» – орган Українського національного об'єднання в Німеччині. На думку Світлани Ушакової, сам Юрій Яновський навряд чи знав про публікації, а от радянські органи держбезпеки повинні були знати.

Також доповідачка зазначила, що в родині Яновських була традиція: коли відбувалася гарна подія, члени родини пов'язували на глиняного опішнянського баранця кольорову стрічку. Зараз цей баранець знаходиться в меморіальному музеї Юрія Яновського. С. Ушакова запропонувала: якщо сподобається зустріч, пов'язати стрічку на схожого баранця, який на час заходу прикрасив відділ краєзнавства.

Краєзнавець і журналіст Володимир Поліщук, один з авторів книги «До безуму любив степ», говорив про невідомі факти з життя та творчості письменника, уточнював суперечливу інформацію та розвіював міфи про письменника. Один з них про те, що Яновський має родинні зв'язки з Миколою Гоголем. Дослідник пояснив і те, чому Григорій Яновський увійшов в історію української літератури як Юрій Яновський. У лютому 1924 року газета «Більшовик», кореспондентом якої згодом стає Яновський, надрукувала його першу українську поезію «Дзвін». Підписав її поет псевдонімом Юрій Ней, але у подальшому підписував свої твори власним прізвищем та вигаданим іменем.

Краєзнавець Федір Шепель згадував, що в обласному краєзнавчому музеї зберігається щоденник Юрія Яновського, записи в якому пов'язані з його перебуванням у якості військового кореспондента на легендарному судовому Міжнародному Нюрнберзькому процесі над колишніми керівниками гітлерівської Німеччини. Власне, йдеться про «записну книжку № 1», що охоплює період з 21 листопада 1945-го до 24 лютого 1946 року. Насичений малознаними фактами післявоєнних подій, особистого життя, творчості й мистецьких уподобань щоденник Юрія Яновського досі ще не був оприлюднений та введений у науковий оборот.

Взяти до рук і вивчати зміст невеличкого кишенькового записничка Юрія Яновського обсягом у сто двадцять сторінок Федору Шепелю пощастило завдяки співробітникам краєзнавчого музею Павлу Рибалко та Зої Грицайовій. Читаючи написане українською, – з вкрапленнями російської, англійської, німецької та французьких мов, – неважко зрозуміти, що йдеться про цінне літературознавче та історичне джерело з історії Другої світової війни та її наслідків.

Павло Рибалко, заступник директора обласного краєзнавчого музею, розповів про свої дослідження праць бібліографа і літературознавця Федора Сарани. У 2008 році його дочка Т.Ф. Коровіна передала на малу батьківщину свого батька частину його наукової спадщини. Предметом особливої уваги Федора Кузьмовича була творча діяльність Юрія Івановича Яновського. Це і стало поштовхом до півстолітнього збирання колекції матеріалів про життя і творчість нашого земляка. Значний прошарок у колекції Ф. Сарани складає біографічна і критична література про Юрія Яновського книжкового, журнального та газетного варіантів. Павло Рибалко процитував літературознавця Івана Єрофєєва, який у 1928 році написав про Юрія Яновського як про молодого письменника, представника «сюжетної школи» в літературі.

На творчу зустріч приїхала і директорка Нечаївського літературно-меморіального музею імені Юрія Яновського Наталя Михайловська, яка представила відеоролик «Юрій Яновський – майстер літературного корабля», присвячений 120-річчю від дня народження відомого земляка (його можна переглянути на ютубі: <https://www.youtube.com/watch?v=ENmjYXKUw-U>).

Мистецьку нотку внесла у зустріч Ольга Краснопольська – художниця презентувала ескізи, котрі готувала до обкладинки книги «Таємниці Байгорода Юрія Яновського».

Захід відбувався в атмосфері душевної зустрічі старих друзів і був доповнений виставкою літературних творів Юрія Яновського та інших письменників про нього самого. Також було анонсовано, що працівники відділу краєзнавства готують бібліографічний покажчик, який представить книги, статті в періодичних виданнях, інтернет-ресурси про Ю.І. Яновського.

На завершення заходу запрошені пов'язали кольорові стрічки на опішнянського баранця.

Відеозапис зустрічі «Згадуючи Яновського» можна переглянути на бібліотечному каналі YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=qaqPY5u6o2k&t=15s>).

Спадщина Лишневського

*Лариса Семенова,
бібліотекар відділу соціокультурної діяльності
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

У бібліотеці Чижевського презентували книгу, присвячену одному з найвідоміших архітекторів колишнього Єлисаветграда – Олександру Лишневському.

Шість років – з 1895-го по 1901-й – Олександр Львович працював головним архітектором міста. Йому приписують авторство багатьох визначних пам'яток архітектурної спадщини, але при цьому не завжди посилаються на архівні джерела. На питання, які ж об'єкти насправді проектував в Єлисаветграді Олександр Лишневський і до спорудження яких був причетний як міський архітектор, спробували дати відповіді Володимир Поліщук і Сергій Невесолов – автори книги «Він прикрасив місто вишуканими будівлями».

Дослідники з'ясували, що в Єлисаветграді Лишневський побудував громадську жіночу гімназію, земське реальне училище, лікарню Червоного Хреста, міські скотобійні, державний банк, адміністративні будівлі міського електричного трамваю, Пушкінське міське училище, міські торгові ряди, головну синагогу та два дерев'яні мости через річку Інгул. Про це він власноруч написав у 1908 році, коли подавав резюме на посаду старшого техника Санкт-Петербурзької міської управи.

Так, одне з визначних місць в архітектурній панорамі Кропивницького займає будівля Центральноукраїнського державного педагогічного університету – колишньої жіночої гімназії, як писав Лишневський, на 800 місць. На думку дослідників, велику двоповерхову споруду можна вважати зразковим прикладом єлисаветградської червоноцегляної еклектики.

У вирішенні фасаду будівлі Лишневський гармонійно поєднав характерні риси архітектури Ренесансу, який черпав своє натхнення в античній культурі, й так званого псевдоросійського стилю, який, втім, теж базувався на архітектурній спадщині цілої плеяди геніальних італійських майстрів епохи Відродження.

Взірцем архітектурної думки Лишневського досі є земське реальне училище – тогочасний центр малоросійства та alma mater Євгена Маланюка, Гната Юри, Юрія Яновського, Євгена Чикаленка, Олександра Тарковського та інших. Актова зала нинішнього інженерного коледжу зберегла первісну красу домової церкви. При «советах» просто зробити другу стелю, яка закрила, а відтак приховала від знищення великий плафон, оздоблений вишуканою ліпниною, барельєфи у вигляді розкішних картушів та крилатих голівок янголят. Студенти коледжу досі підіймаються сходами з італійського мармуру.

До сьогодні збереглася й вишуканість оздоблення фасадів лікарні Червоного Хреста, початковий архітектурний проєкт якої розробив Лишневський, а наглядав за будівництвом славнозвісний Яків Паученко.

Ще однією окрасою нашого міста є велика хоральна синагога. Вона побудована у стилі червоноцегляної еклектики з елементами неомавританського стилю. В документах вказано, що на будівництві Лишневський був виконробом, а от кому належав проєкт – досі невідомо.

Спадщина, яку залишив після себе Лишневський, відрізняється вишуканою красою, талановитим поєднанням архітектурних стилів та модних елементів. Чому виконання службових обов'язків давалося йому інколи «дуже важко» і чому він залишив місто, коли вже мав проєкт власного будинку в Єлисаветграді, можна дізнатися, подивившись презентацію книги на бібліотечному YouTube-каналі

(<https://www.youtube.com/watch?v=K3gexsD6MVs>) та прочитавши книгу на вебсайті <https://library.kr.ua/wp-content/elib/polishuk/vinprykrasyv.pdf> книги збірні (https://library.kr.ua/wp-content/elib/polishuk/vinprykrasyv.pdf).

Післямак літературних розмов із Сергієм Михидою, або Де закінчується калюжа Росії

Наталія Калашнікова,
провідний редактор
інформаційно-бібліографічного відділу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського

Запрошення колег долучитися до проєкту «Розмови про літературу з Сергієм Михидою», започаткованого у бібліотеці 2022 року, не викликало в мене особливого

ентузізму, бо давно вже про себе зрозуміла: люблю літературу у сенсі читання, а не літературного аналізу, розгляду авторських текстів під літературознавчим кутом зору. До речі, про мову такого не можу сказати – полюблю вивчати, аналізувати й досліджувати мовні питання у різноманітних аспектах, що вплинуло й на вибір професії.

Проте не все у житті так однозначно, воно взагалі непередбачуване. Так і для мене неочікуваними виявилися почуття, емоції і ставлення до літературних бесід, коли професор Михида запропонував учасникам «почитати Маланюка». Так склалося, що з творчим спадком Євгена Маланюка я не була добре обізнана – у шкільній та університетській програмі на період мого навчання його творів не було. Тому занурення у поезику «залізних імператора строф», як називав себе сам автор, у значній мірі було відкриттям. Життя у стані війни внесло корективи – повітряна тривога перервала засідання, присвячене творчості Маланюка, яке було більш лекційним, і два доповідача-науковця Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка – доктор філологічних наук, професор Сергій Михида і кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератури Оксана Гольник – наблизили слухачів до розуміння поезики, духовності і трагізму долі Євгена Маланюка, а обмін думками і враженнями залишили до наступної зустрічі. Ця зустріч пройшла на піку емоцій. Чому так?

Скажу про власні відчуття: художнє слово Маланюка мені здалося оголеним нервом, я наче пройшла лезом бритви, роз'ятривши душевні рани переживань про долю України і нас, її громадян. Як може бути, що написане Маланюком 100 років тому так співзвучно з тим, що відчуває сьогодні кожний українець? Чи за цей час нічого не змінилося, чи знов усе повторюється?

Так, у вірші «Убійникам» (25.5.1926) поет звертається до тодішніх окупантів України, а наче ми до орків сьогодні:

«Ви жахнулись – далеко зайшли? –
Смерть помстила і кається пізно,
Ось крізь сутінь російської мли
Україна рокоче залізною».

Як різуче актуально звучать сьогодні слова-звернення поета до України:

«Невже ж калюжою Росії
Завмре твоя широчина?
...А над степами вітер віє!
А в небі гуркотить весна!
А степ, гарматами пооран,
Тремить від крові і кісток,

Та про бої віщує ворон,
Червлен тримаючи шматок».

Не можна читати ці рядки спокійно – такий біль вскипає у серці, таким праведним гнівом повниться душа і прагне помсти агресору і нашої перемоги!

Бо ніколи Україна не буде калюжою Росії!
Звертаючись до ворогів, Маланюк попереджає:

«Даремно, ворогу, радій, –
Не паралітик і не лірник,
Народ мій – в ураган подій
Жбурне тобою ще, невірний!
Ще засилатимеш, на жаль,
До Києва послів московських, –
І по паркету наших саль
Ступати лаптю буде сковзько...»

Боже ж мій, яка метафора! Який художній прийом! Не знаю, який саме зміст вкладав поет у фразу «І по паркету наших саль ступати лаптю буде сковзько...», проте повністю погоджуюсь і впевнена: вдаляться загарбники і нашим «стратегічним продуктом» – салом, і самою Україною – поперек горлянки рашистам стане, не проковтнуть! Начувайтесь, великодержавні шовіністи! Завжди вам буде в Україні «сковзько»!

Як зауважує поет, наша «масна» земля завжди була ласим шматком для загарбників:

«І від віків повзуть під стіни орди,
Як ніч, як тьма, як чорна сарана,
Навколо ж нарід, мирний і негордий
В масній землі нестямно порина».

Так пише Маланюк про Київ.

Окрема тема – життя поета на чужині. У рядках, присвячених цій темі, така туга за рідним краєм! І нічим серце заспокоїти у далеких краях, бо «не допоможуть ні подорожі далекі, ні чужа далечінь, ні весна, ні Париж»:

«Заспокоїти серце? Та чим же? Та як же?
Научи мене кров'ю твоїх молитов!
Не допоможе ніхто. І не буде інакше.
І з сльозами моїми змішаю питво».

У закордонних краях – все чуже для поета: «Чужі: й земля, і небо тут, і люди», – із сумом проголошує він. І така мука в словах митця про долю рідного краю, який бореться за виживання, за право бути, і як це співзвучно із сьогоднішніми подіями – війні в Україні:

«Десь кривний край кона в останній муці,
Дикун над ним заносить ятаган,
А він скажений біль терпить, як Муцій,
І крапле кров росою з чорних ран».

Переживання поета перегукуються сьогодні з відчуттями наших співвітчизників, які змушені були покинути Україну, тікаючи від війни, в першу чергу заради безпеки дітей, яких вивозили з місць запеклих боїв і зі зруйнованих міст. Багато хто з родичів і знайомих, що стали біженцями, у телефонних розмовах жаліються, як сумують за Україною, переоцінюють своє ставлення до багатьох речей у нашій державі: якщо раніше нарікали на роботу лікарів, вчителів, перукарів, працівників магазинів і кафе, то відтепер впевнено наголошують, як у нас все було добре, як хочуть повернутися якомога скоріше, говорять, яка у нас гарна, прекрасна країна, яка багата й родюча земля.

Мене здивували слова колеги-бібліотекарки, яка взагалі-то у приватному спілкуванні російськомовна завжди була, а от коли пережила швидкий від'їзд у перші дні війни, подолала вперше в житті сама за кермом більше двох тисяч кілометрів, рятуючи від війни доньку, двох онучок, сестру, вагітну невістку та ще й двох песиків, та пожила біженкою, то навдивовижу заговорила українською – сказала: «Ти знаєш, як важко на чужині!». Дехто не витримує і повертається під обстріли, аби бути разом з родиною чи ближче до чоловіків, що на фронті.

Маланюк теж мріяв про повернення, змальовуючи у поетичних рядках малу Батьківщину:

«Бо ж там тече козацький Буг
Й – не раз червона – Синюха,
А я там весен вербний пух
І дух землі – з дитинства нюхав».

Для жителів Кіровоградщини ці рядки дуже близькі й зрозумілі, бо Маланюк – наш земляк, і ми знаємо рідні поетові місцини, і річку Синюху.

З якою щирою експресією змальовує поет природу нашого краю – степової України, особливо навесні! Мене сколихнули такі рядки:

«А сад вирує в хуртовині цвіту,
Бушує біла буря пелюстків.
Крізь чари весняного ненаситу

Мов полум'я блакитне, лине спів».

Дійсно, не можна насититися буянням весняних садів України, її милозвучними піснями, що линуць у саме серце кожного українця!

І хочеться вірити, що станеться так, як пророкував Маланюк століття тому, і ми знов відродимося, а імперія згине:

«Вирок стався. Імперія – труп.
Догнивають отруйні останки,
Та під громи архангельських труб
Вже побідні готуються ранки.
Там, де тьмою душило лани,
Де ордою буяла навала, –
Розгортається синь далини,
Наростає епохи зачало».

Так! Вистоїмо! Переможемо! Відбудуємо! Слава Україні!

Науково-публіцистичне видання

Бібліотечна орбіта Кіровоградщини

Випуск 14

Редактор, упорядник:
Калашнікова Н.Ф.

Відповідальна за випуск:
Животовська В.Г.

